

**Hämeenlinnalaisten maahanmuuttajien näkemyksiä
alkuvaiheen kotoutumisen palvelutarpeista**

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Lahdensivu, sosiaalialan koulutus

Syksy, 2017

Riikka Nummi, Marika Suonsivu

Sosiaalialan koulutus
Lahdensivu

Tekijät	Riikka Nummi, Marika Suonsivu	Vuosi 2017
Työn nimi	Hämeenlinnalaisten maahanmuuttajien näkemyksiä alkuvaiheen kotoutumisen palvelutarpeista	
Työn ohjaaja	Mare Orman	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli kartoittaa maahanmuuttajien näkemyksiä kotoutumisen alkuvaiheen palvelu- ja toimintatarpeista. Työn toimeksiantajana oli Hämeen Setlementti sekä yhteistyökumppanina Hyvä alkua Hämeessä -hanke. Opinnäytetyön teoria koostuu maahanmuuttoon ja kotoutumisprosessiin liittyvistä aiheista, kuten maahanmuuton historiasta, turvapaikanhakuprosessista, prosessiin vaikuttavasta lainsäädännöstä, kotoutumisen vaiheista, maahanmuuttajien palveluista sekä järjestöjen roolista kotoutumisessa.

Tutkimus oli kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, ja aineisto kerättiin yksilö- ja ryhmähaastatteluilla. Aineiston keräämisessä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Tutkimuksessa haastateltiin viittä hämeenlinnalaista pakolaistaustaista maahanmuuttajaa, jotka ilmoittautuivat haastateltaviksi Hyvä alkua Hämeessä -hankkeen yhteiskuntainfon sekä Facebookin Hämeenlinna-ryhmän kautta. Tuloksissa nousivat esiin haasteet suomen kielen oppimisessa, työn saamisessa sekä neuvonnan ja tulkkauksen saatavuudessa. Tuloksissa näkyivät lisäksi vapaa-aikaan, turvallisuuteen sekä kantaväestöön liittyvät näkökulmat. Teoriasta korostui järjestötyön merkitys kotouttamistyössä.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että kotoutumisen alkuvaiheessa on tarvetta työelämäyhteistyöhön, johon suomen kielen opiskelu kiinnitetäisiin. Tämän lisäksi tarvetta olisi kantaväestön kohtaamista edistäviin toimintamuotoihin, jolloin myös suomen kielen käyttämiseen saataisiin mahdollisuuksia. Lisäksi kaivataan joustavampia neuvonta- ja tulkkauspalveluita sekä maksuttomien tai halvempien harrastusmahdollisuuksien tukemista.

Avainsanat Monikulttuurisuus, maahanmuuttajat, kotouttaminen, integraatio

Sivut 64 sivua, joista liitteitä 4 sivua

Degree programme in Social services
Lahdensivu

Authors	Riikka Nummi, Marika Suonsivu	Year 2017
Subject	Service needs during the initial stages of the integration process, viewed by immigrants in Hämeenlinna	
Supervisor	Mare Orman	

ABSTRACT

The aim of this Bachelor's thesis was to chart immigrants' views on the need for service and activities during the initial stages of the integration process. The project was commissioned by the Settlement Association of Häme and implemented in partnership with the Hyvä alku Hämeessä project. The theory for this Bachelor's thesis consisted of topics related to immigration and the integration process, such as the history of immigration, asylum process, legislation affecting the process, stages of integration, immigrant services and the role of associations in the integration process.

The thesis was qualitative and the material was collected by individual and group interviews. Half-structured theme interviews were conducted to collect the data. The interviewees were five immigrants from Hämeenlinna who have a refugee background and who had signed up for the interview in the information meeting of the Hyvä alku Hämeessä project or through the Hämeenlinna group in Facebook. The results highlighted challenges in learning Finnish, finding work, having access to advice and availability of interpreters. The results also showed aspects related to free time, safety and the original population. The theoretical background highlighted the important role of associations in the integration process.

As a conclusion, the initial stages of integration would benefit from cooperation with workplaces, which would involve language learning. More activities that promote interaction with the original population would be needed as well, in order to provide opportunities to use the Finnish language. In addition, more flexible information and interpretation services as well as support for free or cheaper hobbies are needed.

Keywords Multiculturalism, immigrants, acculturation, integration

Pages 64 pages including appendices 4 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	MAAHANMUUTTO.....	3
2.1	Maahanmuuton historia Suomessa	3
2.2	Turvapaikanhakijat ja pakolaiset.....	4
2.3	Turvapaikanhakuprosessi.....	5
2.4	Oleskelulupa ja kuntapaikan osoittaminen.....	6
2.5	Lyhyesti vastaanottokeskuksista sekä ohjauksesta kuntapaikan saaneille	7
2.6	Hämeenlinnan maahanmuuttajatilanne.....	8
3	KOTOUTUMISPROSESSI	9
3.1	Prosessiin vaikuttavat lait.....	9
3.2	Kotoutumisen vaiheet	10
3.3	Kotoutumiseen liittyvät palvelut.....	11
3.4	Palvelut Hämeenlinnassa	13
3.5	Osallisuuden merkitys	14
3.6	Järjestöjen rooli kotoutumisessa	17
4	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET	17
5	TUTKIMUSPROSESSI	19
5.1	Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymys.....	19
5.2	Aineiston hankinta	21
5.2.1	Yhteiskuntainfo.....	23
5.2.2	Haastateltavat	24
5.2.3	Haastattelut	25
5.3	Aineiston analyysi.....	26
5.4	Eettisyys ja luotettavuus aineiston hankinnassa	27
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	29
6.1	Työ ja koulutus	29
6.2	Kieli	30
6.3	Vapaa-aika	31
6.4	Neuvonta	32
6.5	Turvallisuudesta ja kantaväestöstä	32
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	34
7.1	Osaaminen	35
7.2	Kielitaito	37
7.3	Vapaa-ajan toiminta ja osallisuus.....	38
7.4	Alkuvaiheen ohjaus- ja neuvontapalvelut.....	39
7.5	Kunnioitus ja kantaväestö	40
7.6	Aina kysytään, mutta koskaan ei tule muutosta	41

8	POHDINTA.....	42
8.1	Maahanmuuttajat ja työ	43
8.2	Yhteistyön merkitys kotouttamispalveluissa	45
8.3	Jatkotutkimusideat.....	47
	LÄHTEET	50

Liitteet

Liite 1	Haastattelun kysymykset
Liite 2	Facebook ilmoitus haastattelusta suomeksi ja englanniksi
Liite 3	Facebook ilmoitus haastattelusta arabiaksi
Liite 4	Tutkimuslupa haastateltavilta

1 JOHDANTO

Kasvava maahanmuutto on osa arkipäiväämme ja monikulttuurinen osaaminen sekä hyvien kotouttamisen käytäntöjen tunteminen ovat merkittävä osa sosiaalialan työtä. Tutkittava aihe on maahanmuuton lisääntyessä sekä ajankohtainen että tärkeä, sillä maahanmuuttajien osallisuuden näkökulma on olennainen osa kotoutumisen kehitystyötä. Tutkimuksessa aineisto kerättiin hämeenlinnalaisten pakolaistaustaisten maahanmuuttajien näkemyksistä, jotka ovat käyneet läpi turvapaikanhakuprosessin. Työssä puhumme haastateltavista termillä maahanmuuttaja, sillä kuntapaikan saamisen jälkeen he eivät enää ole turvapaikanhakijoita vaan pakolaistaustaisia hämeenlinnalaisia maahanmuuttajia.

UNHCR:n (2016a, 2) mukaan vuoden 2015 lopulla maailmassa oli pakolaisia 65,3 miljoonaa, joka oli historiallisen suuri määrä. Turvapaikkaa haki 3,2 miljoonaa ihmistä. Vuonna 2014 pakolaisten määrä oli melkein kuusi miljoonaa ihmistä vähemmän. UNHCR (2015) arvioi, että vuonna 2014 päivittäin joutui lähtemään pakoon omasta kodistaan suunnilleen 42 500 ihmistä. UNHCR (2016b) kertoo olevansa YK:n pakolaisjärjestö, joka toimii Pohjois-Euroopan alueella. Sen tehtävinä ovat erilaiset valvovat, kehittävät sekä auttavat toimet pakolaisiin ja turvapaikanhakijoihin liittyvissä asioissa. UNHCR (2017) on lyhenne sanoista United Nations High Commissioner for Refugees, joka on suomennettuna Yhdistyneiden kansakuntien pakolaisjärjestö.

Suomeen turvapaikanhakijoita saapui 1990- ja 2000-luvuilla vain noin 1000–4000, vuodesta riippuen. Vuoden 2015 aikana Suomeen saapui jo paljon enemmän, 32 478 turvapaikanhakijaa. Turvapaikanhakijavirrat olivat suurimmat Irakista (63 %), Afganistanista (16 %), Somaliasta (6 %) sekä Syyriasta (3 %). (Suomen pakolaisapu n.d.a.) Vuonna 2016 turvapaikanhakijoiden määrä väheni reilusti verrattuna edeltävään vuoteen, hakijoita oli enää 5657 kappaletta (Maahanmuuttovirasto 2017). Vuonna 2015 tulleiden turvapaikanhakijoiden määrä olikin poikkeuksellisen suuri.

Tämä tutkimus on Hämeen ammattikorkeakoulun sosionomiopintoihin kuuluva tutkimuksellinen opinnäytetyö. Opinnäytetyö käsittelee pakolaistaustaisten maahanmuuttajien näkemyksiä alkuvaiheen kotoutumisen palvelutarpeista kunnan ja järjestöjen puolelta. Työn tutkimusaihe saatiin Hämeen Setlementti ry:ltä, joka on monialajärjestö Kanta-Hämeessä. Se perustettiin vuonna 1997. Hämeen Setlementin perustehtävänä on tukea osallisuutta, luoda toimintamahdollisuuksia sekä vaikuttaa yhteiskuntaan. Arvomaailmana Hämeen Setlementillä ovat yhteisöllisyys, kohtaaminen sekä luottamus. (Hämeen Setlementti ry n.d.a.)

Opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, jonka materiaali pohjautuu viiden hämeenlinnalaisen pakolaistaustaisen maahanmuuttajan haastat-

teluihin. Haastattelut toteutettiin yhteistyössä Hyvä alku Hämeessä -hankkeen kanssa. Hyvä alku Hämeessä -hankkeen tavoitteena on luoda palvelumalli alkuvaiheen kotoutumisen palveluihin. Hanke on osa valtakunnallista Kotona Suomessa -hanketta. (Koulutuskuntayhtymä Tavastia n.d.a.)

Tutkimuksessa selvitetään, millaista arkea maahanmuuttajat pitävät hyvänä, mikä edistäisi heidän kotoutumistaan ja millaisia palvelu- ja toimintamuuotoja he kaipaisivat tämän hetkiseen tilanteeseensa, niin kunnan kuin järjestöjen puolelta. Schubertin (2013, 64-65) mukaan varsinkin alkuvaiheen kotoutumisen tukeminen kannattaa, sillä usein kiinnostusta on eniten uutta kulttuuria ja sen tapoja kohtaan kotoutumisen alussa. Hansen ja Holm (2016, 181) painottavat järjestöjen roolia kotoutumisen tukemisessa, sillä se on merkittävä lisä kunnan tekemään työhön.

Tutkimuksen tavoitteena on antaa järjestöille sekä Hämeenlinnan kaupungille hyödyllistä tietoa maahanmuuttajien alkuvaiheen tarpeista, jolloin eri tahoilla olisi mahdollisuus tukea yksilöllisen kotoutumisprosessin onnistumista. Yksilöllisten tarpeiden sekä toiveiden kuunteleminen vahvistaa maahanmuuttajien osallisuutta ja antaa järjestöille sekä kunnalle suoraa tietoa tehokasta kehitystyötä ajatellen.

Maahanmuuttoon liittyvissä asioissa hyviä ratkaisuja löydetään vain yhteiskunnallisella toiminnalla, jossa toimintaa ohjaa yhteisöllisyys ja vastuumuista ihmisistä (Gothóni & Siirto 2016, 13). Maahanmuuttajat ovat voimavara, jonka yhteiskunta voi hyödyntää vain tehokkaan kotoutumisen kautta. Esimerkiksi yrittäjyydessä monikulttuurinen osaaminen voi olla vientiä edistävä tekijä. Näitä potentiaalisia mahdollisuuksia ja osaamista ei ole vielä osattu kunnolla hyödyntää Suomessa. (Malminen 2014.)

Tutkimus käsittelee ensin teoretietoa maahanmuuttoon, kotoutumisprosessiin ja palveluverkostoon liittyen. Sen jälkeen esitetään tutkimukseen liittyviä aikaisempia tutkimuksia, minkä jälkeen siirrytään tutkimusprosessin eri vaiheiden kuvauksiin. Prosessin eri vaiheita ovat tutkimuksen taustatiedot ja eteneminen, tuloksien analysointi sekä johtopäätökset. Lopuksi pohditaan työtä kokonaisuutena sekä jatkotutkimuksien mahdollisuuksia.

2 MAAHANMUUTTO

Turvapaikanhakijan ja pakolaisuuden ero on monissa paikoissa vaikeasti selitetty. Monesti huomaa, kuinka käsitteet sekoitetaan toisiinsa eikä selvää eroa käsitteiden välillä osata kertoa. Pyrimme tässä luvussa avaamaan käsitteiden eroavaisuutta toisiinsa nähden. Muita luvussa käsiteltäviä aiheita ovat maahanmuuton historia, turvapaikanhakuprosessi, vastaanottokeskukset, oleskelulupa sekä kuntapaikan osoittaminen. Sen lisäksi esitellään Hämeenlinnan maahanmuuttajatilannetta.

2.1 Maahanmuuton historia Suomessa

Suomessa on monia erilaisia vanhoja tai kansallisia vähemmistöjä, jotka suurimmaksi osaksi ovat syntyneet maahanmuuton seurauksena. Tällaisia vähemmistöjä ovat esimerkiksi saamelaiset, ruotsinkieliset, juutalaiset, tataarit, vanhavenäläiset sekä romanit. Suomen varhainen teollistuminen on pitkälti maahanmuuttajien ansiota. Esimerkiksi Fazerin sinisellä on sveitsiläinen tausta ja Stockmann-tavarataloilla juuret ovat Saksassa. (Martikainen 2011, 34–35.)

1970-luvulla Suomeen saapui pakolaisia Chilestä, 80-luvulla vietnamista ja 90-luvun taitteessa tulivat ensimmäiset turvapaikanhakijat Somaliasta (Gothóni & Siirto 2016, 9). Maahanmuuttajia muutti Suomeen 90-luvulla noin 13 000 ihmistä per vuosi, nykyisin määrä on suunnilleen 30 000 ihmistä vuodessa. Määrän oletetaan kasvavan tulevaisuudessa. (Väestöliitto n.d.). Pakolaisuus on Suomessa muihin Euroopan maihin verrattuna vielä uutta. Kriisit eri puolilla maailmaa ovat lisänneet pakolaisuutta ja varsinkin vuoden 2015 syksyllä koettiin suurempi käänne Välimerellä, kun tuhansittain pakolaisia alkoi virrata Eurooppaan. (Gothóni & Siirto 2016, 9.)

Maahanmuuton historiasta puhuttaessa työ- ja opiskeluperäisen muuton, pakolaisuuden ja muiden syiden lisäksi tulee huomioida paluumuuttajat, jotka ovat vaikuttaneet Suomen väkilukuun. Kerola (2016) kirjoittaa Aamulehden artikkelissaan inkerinsuomalaisten paluumuuton askelista. Vuonna 1990 presidentti Mauno Koivisto antoi lausunnon inkerinsuomalaisten paluumuuton ehdoista. Ehdoissa määriteltiin, että joko hakijan, toisen hänen vanhemmistaan tai kaksi isovanhempaansa on pitänyt olla Suomen kansalaisia, jotta paluumuutto hyväksytään. Vanhempien ja isovanhempien kansalaisuuksien ei tarvinnut olla voimassa, vaan entinen Suomen kansalaisuus riitti. Lisäksi ehtona oli kielitutkinnon suorittaminen joko suomen tai ruotsin kielellä. Suomeen on arviolta muuttanut erikoisjärjestelyn aikana noin 30 000 inkerinsuomalaista. Paluumuutto päättyi 2016 heinäkuussa ja nykyisin inkerinsuomalaisten on mahdollista hakea oleskelulupaa normaalin oleskelulupamenettelyn kautta.

Vuosien 1990–2015 välillä Suomen väestön ulkomaalaistaustaisten osuus on kasvanut 0,8 prosentista 6,2 prosenttiin (Tilastokeskus n.d.). Maahanmuuttajien lukumäärä Suomessa vaihtelee sen mukaan, mitä tapaa laskemiseen käytetään. Väestöliitto on laskenut ulkomaalaisten määrän käyttämällä kategorioita ulkomaan kansalaiset, vieraskieliset sekä ulkomailla syntyneet henkilöt. Erilaisia kategorioita käyttämällä ulkomaalaisten määrä Suomen väestöön nähden on 4–5,9 %. Verrattuna muihin Länsi-Euroopan maihin Suomessa on kuitenkin vähiten ulkomaalaisia henkilöitä. Lähes 65 % ulkomaalaisista asuu Suomen kymmenessä suurimmassa kaupungissa. (Väestöliitto n.d.) Maahanmuuton kasvaessa tulevaisuudessa suomalaiseen kulttuuriin vaikuttavat erilaiset monikulttuuriset viivahteet, jotka muokkaavat hiljalleen uusia sävyjä yhteiskuntaamme.

Maahanmuutto herättää paljon erilaisia mielipiteitä ja näkemyksiä. Tulevaisuudessa maahanmuuton yksi positiivinen vaikutus liittyy työmarkkinoihin. Sisäministeriön julkaisussa mainitaan, että väestöennusteiden mukaan työkäisten määrä tulee vähenemään, ja huoltosuhde työssäkäyvien ja työvoiman ulkopuolella olevien välillä heikkenemään. Maahanmuuttajat ovat usein nuoria aikuisia jotka tulevat Suomeen juuri työn tai opiskelun perässä. (Sisäministeriö 2015, 22.) Hyvän kotoutumisen tukemisella vahvistetaan maahanmuuttajien tulevaisuuden työllistymistä, sillä heillä on mahdollisuus vahvistaa heikkenevää huoltosuhdetta.

2.2 Turvapaikanhakijat ja pakolaiset

Turvapaikanhakijalla tarkoitetaan henkilöä, joka hakee vieraasta valtiosta turvaa sekä oleskeluoikeutta (Maahanmuuttovirasto n.d.a). Valtio myöntää turvapaikan paenneelle ulkomaalaiselle, mikäli turvapaikkaan vaadittavat ehdot täyttyvät. Ehtona turvapaikalle on perusteltu syy pelätä turvapaikanhakijan kotimaassa vainoa. Vainon syynä tulee olla alkuperä, uskonto, kansallisuus, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuuluminen tai poliittinen mielipide. (Sisäministeriö n.d.a.) Turvapaikka voidaan hylätä, mikäli turvapaikanhakija on tehnyt tai perustellusti epäillänsä tehneen esimerkiksi rikoksen rauhaa tai ihmiskuntaa vastaan. (Maahanmuuttovirasto n.d.b.)

Kriteerit, joilla pakolaisen aseman voi saada, sekä velvollisuudet, joita valtion on pakolaisille järjestettävä, määritellään Geneven pakolaissopimuksessa (Geneven pakolaissopimus 1968/77). Lisäksi on olemassa palauttamiskielto-periaate, jonka mukaan ketään ihmistä ei saa palauttaa takaisin sellaiselle alueelle, jossa uhkana voi olla esimerkiksi kidutus, kuolemanrangaistus tai muu epäinhimillinen kohtelu. Palauttamiskielto-periaate koskee myös valtioita, jotka eivät ole allekirjoittaneet Geneven sopimusta. (Gothöni & Siirto 2016, 10–11.)

Pakolaisuus lähtee yleensä aina turvapaikanhakijan statuksesta. Turvapaikanhakijan saavuttua valtioon, josta hän hakee suojelua, on valtion tutkittava henkilön tarve suojeluun. Toinen tapa on tulla kiintiöpakolaise-

na Suomeen. Kiintiöpakolainen tarkoittaa jo toisessa maassa olevaa pakolaista, joka on uudelleensijoittamisen tarpeessa (Sisäministeriö n.d.b). Kiintiöpakolaisia otetaan Suomeen vuositason 750 henkilöä, mutta vuosien 2014 ja 2015 ajaksi kiintiötä nostettiin 1050 henkilöön per vuosi (Suomen pakolaisapu n.d.a).

2.3 Turvapaikanhakuprosessi

Turvapaikkaa voi hakea henkilökohtaisesti poliisilta, rajaviranomaiselta tai tulliviranomaiselta. Hakemus tulee tehdä heti Suomeen saavuttua ja hakemuksen tulisi sisältää syy turvapaikan hakemiselle. Ulkomailta turvapaikan hakeminen Suomeen ei onnistu. Turvapaikanhakuprosessin ajan hakijalla on oikeus oleskella Suomessa. Sen aikana hakija ei saa matkustaa ulkomaille. Mikäli turvapaikka hakijalle myönnetään, hän voi jäädä Suomeen asumaan. Jos turvapaikanhakija saa kielteisen turvapaikkapäätöksen, hänet käännytetään Suomesta. Hänellä on kuitenkin oikeus valittaa saamastaan päätöksestä. (Infopankki 2017.)

Turvapaikanhakija, joka on hakenut turvapaikkaa viranomaiselta, ohjataan vastaanottokeskukseen odottamaan päätöstä. Hänen tietonsa on rekisteröity viranomaisia varten sormenjälkien ja kuvan kera. (Maahanmuuttovirasto n.d.c.) Turvapaikanhakuprosessissa mahdollisimman nopeasti yritetään järjestää turvapaikkapuhuttelu, jossa pyritään selvittämään, kuka hakija on, sekä miten ja mitä kautta hän on saapunut Suomeen. Varsinainen turvapaikkapuhuttelu pidetään vasta, kun on selvitetty, mikä valtio on vastuussa turvapaikkahakemuksen käsittelystä. (Maahanmuuttovirasto n.d.d.) Valtio, joka on vastuussa hakemuksen käsittelystä, määritellään Dublin III -asetuksessa.

Dublinin III -asetus (2013) määrittää, että mikäli jäsenvaltio on ottanut hakijalta sormenjäljen tai jos Schengen-maa on myöntänyt hakijalle turvapaikan, on kyseinen valtio vastuussa turvapaikkahakemuksen käsittelystä. Lisäksi jos hakijalla on jäsenmaassa perheenjäseniä, valtio on myöntänyt hänelle viisumin tai oleskeluluvan, hakija on luvattomasti ylittänyt maan ulkorajan tai hakija on aiemmin hakenut maasta turvapaikkaa, hakemuksen käsittely kuuluu jäsenmaalle.

Varsinaisessa turvapaikkapuhuttelussa turvapaikanhakijan on mahdollista kertoa häneen kohdistuneesta vainosta, oikeudenloukkauksista, uhista, perusteista sekä ongelmista. Kuvaus voi olla yksityiskohtainen ja siihen voidaan liittää mukaan todistusaineistoa. Maahanmuuttovirasto pyrkii selvittämään turvapaikanhakijan kannalta merkitykselliset asiat ja huomiota kiinnitetään tarinan uskottavuuteen. Väärien tietojen antaminen tai päätökseen vaikuttavien asioiden salaaminen voi johtaa oleskeluluvan peruuttamiseen. Puhuttelussa on mahdollisuus tulkin ja oikeudellisen avustajan käyttöön, mikäli turvapaikanhakija näin haluaa. Tulkin hankinnasta huolehtii Maahanmuuttovirasto. (Maahanmuuttovirasto n.d.d.)

Turvapaikkahakemuksen käsittelyssä hakemus voidaan käsitellä tavallisessa tai nopeutetussa menettelyssä tai se voidaan jättää kokonaan tutkimatta. Kansainvälisen suojelun, eli turvapaikan saamisen edellytykset arvioidaan aina hakijakohtaisesti. Ratkaisu tehdään turvapaikkapuhutellussa kuullun kertomuksen, lisäselvitysten sekä viranomaisten hankkiman selvityksen perusteella. Näiden lisäksi tulee täyttää edellytykset, joita turvapaikan tai toissijaisen suojelun saaminen edellyttää. (Maahanmuuttovirasto n.d.e.)

Käsittely nopeutetussa menettelyssä tarkoittaa sitä, että hakemus on ilmeisen perusteeton. Hakemus voidaan katsoa ilmeisen perusteettomaksi vasta hylätyksi tulemisen jälkeen ja syynä voivat olla esimerkiksi, jos hakemuksen peruste ei ole vaino tai hakemuksen väärät, harhaanjohtavat tai puutteelliset tiedot. (Maahanmuuttovirasto n.d.f.) Hakemus voidaan jättää tutkimatta, mikäli hakija on saapunut Suomeen turvallisesta maasta tai jos hän on saanut tai olisi ollut mahdollista saada turvapaikka, toisijaista suojelua tai muuten riittävää suojelua. Hakija voidaan käännättää toiseen valtioon myös, jos Dublinin III -asetusta ei ole noudatettu. (Maahanmuuttovirasto n.d.g.)

Jos turvapaikanhakija saa turvapaikkahakemukseensa kielteisen päätöksen, hänelle tehdään yleensä samalla käännytyspäätös. Kielteisen päätöksen saatuaan turvapaikanhakijalle on voitu määrätä 30 päivää aikaa poistua vapaaehtoisesti maasta tai joissakin tapauksissa käännättäminen on mahdollista heti tiedoksiannon jälkeen. Poliisi panee täytäntöön käännätyksen, kun päätös on saanut lainvoiman. Päätöksestä on mahdollista valittaa ja viranomaisten on odotettava hallinto-oikeuden päätöstä. Valituslupan hakeminen korkeimmalta hallinto-oikeudelta ei kuitenkaan estä päätöksen täytäntöön laittamista, ellei hallinto-oikeus ole toisin määrännyt. (Maahanmuuttovirasto n.d.h.) Myönteisen turvapaikkahakupäätöksen jälkeen hakija saa oleskeluluvan (Maahanmuuttovirasto n.d.i). Keskimäärin turvapaikkapäätöksen saaminen kestää noin 8 kuukautta (Sisäministeriö n.d.c).

2.4 Oleskelulupa ja kuntapaikan osoittaminen

Oleskeluluvalla tarkoitetaan lupaa, jolla maahanmuuttajan on laillisesti mahdollista oleskella Suomessa. Oleskelulupa voi olla määräaikainen tai pysyvä. Luvan voi saada eri syistä, vaikkapa opiskelun tai perheen yhdistämisen kautta. Oleskelulupaa haetaan Suomen edustustosta tai Suomessa Maahanmuuttovirastolta, joka tekee päätöksen oleskeluluvan myöntämisestä. (Ulkomaalaislaki 2004/301, § 40, § 33, § 46, § 50, § 60.)

Turvapaikanhakijan saadessa turvapaikkahakuprosessissa myönteisen päätöksen ja tämän myötä oleskeluluvan, hänen tulee välittömästi olla yhteydessä vastaanottokeskuksensa henkilökuntaan. Näin hän saa ohjeita ja apua käytännön asioiden järjestelyyn, kuten asunto- ja kotikuntahakemuksen tekemiseen. Kotikuntaan voi vaikuttaa etsimällä asuntonsa itse

vastaanottokeskuksen henkilökunnan avustuksella. Myönteisen oleskeluluvan saanut turvapaikanhakija saa pakolaisen statuksen (Maahanmuuttovirasto n.d.i; Pakolaisneuvonta ry 2017).

Tällä hetkellä Suomessa on liian vähän kuntapaikkoja ja kuntapaikan saamista joutuu yleensä odottamaan pitkään. Ongelma johtuu osittain siitä, että kiintiöpakolaisten ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden vastaanotto on kunnille vapaaehtoista. Kuntapaikkojen lisäämistä ovat vaikeuttaneet muun muassa huono taloustilanne ja rasismi. Tilanne on parantunut ja vuonna 2014 yli 20 uutta kuntaa alkoi ottaa vastaan pakolaisia. Tulevaisuudessa paikkoja tarvitaan kuitenkin lisää, jotta turvapaikanhakijoiden kuntapaikan odottaminen ei muodostuisi sietämättömän pitkäksi. (Hansen & Holm 2016, 159–161.)

Kuntien päätös vastaanottaa pakolaisia alkaa yleisimmin valtuustoaloitteesta. Päätöksen tekemisessä käsitellään vastaanottoon vaikuttavia ja liittyviä asioita, kuten asuntotilannetta, palveluiden rakennetta sekä kotoutumisen tukea. Pakolaisten vastaanottamisesta tehdään sopimus Elinkeino, liikenne ja ympäristökeskuksen eli ELY-keskuksen kanssa. ELY-keskus pitää huolta alueellisesti pakolaisten vastaanoton koordinoinnista sekä hallinnosta ja kustantaa kunnalle kulut, jotka ovat aiheutuneet pakolaisen vastaanotosta. Kunta päättää yhdessä ELY-keskuksen kanssa siitä, ottaako kunta vastaan turvapaikanhakijoita vai kiintiöpakolaisia. Kunnan on mahdollista vastaanottaa molempia. (Hansen & Holm 2016, 162–168.)

Kunta saa ELY-keskukselta Maahanmuuttoviraston kokoaman listan maahanmuuttajista, jotka ovat tulossa kuntaan. Tiedot voivat auttaa esimerkiksi vastaanoton ja kotoutumisen suunnittelussa. Yleensä vastaanotto- ja palvelut ovat kunnan sosiaalityön yhteydessä, mutta on otettava huomioon, että maahanmuuttoon liittyvää osaamista tarvitaan lisäksi peruspalveluiden puolella. Kotoutumisen onnistumisen kannalta on tärkeää, että viranomaiset osaavat monikulttuurisen työn perusteet. (Hansen & Holm 2016, 169–171.)

Kunnan tärkeitä tehtäviä ennen pakolaistaustaisten maahanmuuttajien vastaanottoa ovat muun muassa kuntalaisten tiedottaminen myönteisen vuorovaikutuksen edistämiseksi, yhteistyöverkostojen kartoittaminen sekä asuntoasioiden ja perusinformaation järjestäminen. Perusinformaatio on tulevia perheitä varten koottu opas arkisen elämän sujumiseen. Lähimmäisissä olleet tavat hoitaa asioita voivat olla hyvinkin erilaisia, rosken lajittelusta lähtien. (Hansen & Holm 2016, 174–175.)

2.5 Lyhyesti vastaanottokeskuksista sekä ohjauksesta kuntapaikan saaneille

Turvapaikanhakija ohjataan turvapaikkahakuprosessin ajaksi asumaan vastaanottokeskukseen, jossa hakijalle annetaan laissa määritellyt palvelut, kuten majoitus, perustoimeentulo sekä terveyspalvelut. (Maahanmuuttovirasto n.d.j.) Vastaanottokeskuksia on ympäri Suomea ja niiden

lukumäärä on riippuvainen turvapaikanhakijoiden määrästä. Vastaanottokeskuksista osa on tarkoitettu ilman huoltajaa tulleille alaikäisille turvapaikanhakijoille. (Maahanmuuttovirasto n.d.k.)

Vastaanottokeskukset toimivat Maahanmuuttoviraston alaisuudessa, joka ostaa vastaanottokeskuspalveluja eri toimijoilta kuten Suomen Punaiselta Ristiltä ja yksityisyrityksiltä (Hämeenlinnan kaupunki 2017a). Suomen Punaisen Ristin eli SPR:n mukaan he perustavat vastaanottokeskuksia Maahanmuuttoviraston pyynnöstä. SPR:n vastaanottokeskustoiminnassa vapaaehtoisilla on iso rooli erilaisten kerhojen ja ryhmien pitämisessä. (Suomen Punainen Risti n.d.)

Hämeenlinnan vastaanottokeskuksessa Lammilla kuntapaikan saaneille asiakkaille on olemassa ohjausta, neuvontaa ja tukea muuttoon liittyvissä asioissa. Tärkeässä roolissa ovat asunnon hankkiminen ja siihen liittyvien sopimusten ja vakuutusten hankkiminen. Maistraattiin, TE-toimistoon ja Kelaan liittyvät lomakkeet täytetään yhdessä työntekijän kanssa. Tarvittaessa informoidaan kunnan sosiaalipalveluita ja käynnistetään perheen-yhdistämishakemus. Lammin opastukseen kuuluu asunnon hankinnan lisäksi julkiseen palveluverkostoon tutustuminen. Opastukseen ei kuulu Hämeenlinnan järjestötoiminnasta tiedottaminen kuin erityisissä tilanteissa. (Seppä 2017.)

2.6 Hämeenlinnan maahanmuuttajatilanne

Vieraskielisiä henkilöitä Hämeenlinnassa asui vuoden 2015 väestötilastojen mukaan noin 3 000. Hämeenlinnan suurimpia vieraskieliryhmiä olivat viro, venäjä, puola, arabia, persia, somali, turkki, englanti ja thai. (Hämeenlinnan kaupunki 2016a.) Hämeenlinnassa asuvat maahanmuuttajat ovat tulleet kaupunkiin erilaisista syistä. He ovat tulleet Hämeenlinnaan esimerkiksi työn tai opiskeluiden kautta, turvapaikanhakijoina tai kiintiöpakolaisina. Kiintiöpakolaisia Hämeenlinna on vastaanottanut vuodesta 1990 lähtien. (Hämeenlinnan kaupunki 2017a.)

Hämeenlinnan monikulttuurisuusohjelmassa korostetaan kaupungin maahanmuuttajatyön arvoissa yhdenvertaisuutta ja yhteisöllisyyttä. Monikulttuurisuusohjelman mukaan Hämeenlinna on panostanut useissa projekteissa ja hankkeissa kotoutumisen ja työllistymisen tukemiseen. (Ylikerälä, Sjöblom, Fjällström, Hyytiä, Leander, Tauro & Vartiainen-Ora n.d., 3, 12.) Hämeenlinnan vahvuuksia monikulttuurisuustyössä ovat pitkä kokemus sekä monipuoliset kehittämishankkeet (Savileppä & Ekholm 2016, 9).

Maaliskuussa 2017 Hämeenlinnassa oli odottamassa turvapaikkapäätöstä 150 turvapaikanhakijaa. Valtaosa heistä oli kotoisin Irakista sekä Afganistanista. Vastaanottokeskuksia Hämeenlinnassa on lakkautettu alkuvuodesta 2017 kaksi yksikköä ja toimivia yksiköjä ovat enää Lammi, sekä ala-

ikäisille nuorille tarkoitettu Harvialan ryhmäkoti- ja tukiasumisyksikkö. (Hämeenlinnan kaupunki 2017a.)

Hämeenlinnan kotouttamisen toimintamallissa sanotaan, että tutkimuksen mukaan maahanmuuttajat kokevat kaupungin turvalliseksi paikaksi asua sekä heidän mielestään siellä on rauhallista. Hyvä ilmapiiri yhteiskunnassa on osa kotoutumista ja toimintamallissa sanotaan, että kehittämistyötä tarvitaan muuan muassa yhteisöistä ja viranomaisista muodostuvan sovittelu- ja partiointitiimin rakentamiseen. Näin etnisten erimielisyyksien syntyessä voitaisiin luoda nopeasti ongelmanratkaisukeinoja. (Savileppä & Ekholm 2016, 27.) Sovittelu- ja partiointitiimin työmallia avaamme enemmän tutkimuksemme pohdinta-luvussa.

3 KOTOUTUMISPROSESSI

Kotoutumisprosessiin liittyviä asioita, joita tässä luvussa käsitellään, ovat muun muassa siihen vaikuttavat lait ja kotoutumisen vaiheet. Lisäksi luvussa käsitellään kotoutumisen palveluita Suomessa ja tarkemmin Hämeenlinnassa sekä osallisuuden merkitystä palveluverkostossa. Lopuksi luvussa tarkastellaan järjestöjen roolia kotoutumisen prosessissa.

Kotoutumisprosessi on monimutkainen ja pitkä vaihe maahanmuuttajien elämässä ja siihen liittyvät merkittävästi lait, erilaiset palvelut, järjestöt sekä ihmisen ikä, omat lähtökohdat sekä kulttuuritekijät. Kotoutumisprosessin tavoitteena on maahanmuuttajan tietojen ja taitojen kehitys, jotta hän pärjää uudessa yhteiskunnassa, sekä oman kulttuurin ja kielen ylläpitämisen tukeminen. (Lautiola 2013, 15.)

Tämänhetkinen kotouttamispolitiikan tavoite on osallisuuden vahvistaminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen (Sisäministeriö 2015, 66). Kotouttamispolitiikan ongelmana ovat riittämättömät taloudelliset resurssit (Lautiola 2013, 53). Kotoutumistyössä tärkeä perusta on kansalaisyhteiskunnan ja järjestöjen tekemällä työllä. Kotoutuminen tapahtuu arkipäivän tilanteissa, yhteisöjen keskellä, vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. (Sisäministeriö 2015, 65, 66).

3.1 Prosessiin vaikuttavat lait

Maahanmuuttoon vaikuttavat monet erilaiset lait, asetukset sekä sopimukset, jotka viitoittavat tietä maahanmuuttoon liittyvissä asioissa. Näitä ovat muun muassa ulkomaalaislaki, laki kotoutumisen edistämisestä, Dublin III -asetus ja Schengenin sopimus. (Maahanmuuttovirasto n.d.l.)

Laki kotoutumisen edistämisestä on määrittänyt kotoutumisen sekä kotouttamisen termejä. Laissa sanotaan kotoutumisen tarkoittavan ”maa-

hanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä, jonka tavoitteena on antaa maahanmuuttajalle yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja samalla kun tuetaan hänen mahdollisuuksiaan oman kielen ja kulttuurin ylläpitämiseen”. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386 § 3.) Toisin sanoen kotoutumisella tarkoitetaan maahanmuuttajalle annettavaa yhteiskunnallista tuntemusta sekä siinä tarvittavaa osaamista, jotta maahanmuuttajalla olisi mahdollisuus sopeutua uuteen kulttuuriin. Tärkeää tässä on kahden kulttuurin välisen tasapainon löytäminen.

Kotouttamista laki on kuvannut näin: ”kotoutumisen monialaista edistämistä ja tukemista viranomaisten ja muiden tahojen toimenpiteillä ja palveluilla”. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386 § 3, § 9, § 11, § 20.) Tällä tarkoitetaan maahanmuuttajan tukemista viranomaisten puolelta. Tällaisia tukimenetelmiä ovat esimerkiksi alkukartoitus, kotoutumissuunnitelma ja kotoutumiskoulutus.

Lakia kotoutumisen edistämisestä sovelletaan maahanmuuttajiin jotka ovat saaneet oleskeluluvan ja se määrittelee toimenpiteet, joita kunnassa tarjotaan. Laissa määritellään erikseen lapsiin liittyvät asiat. Oleskeluluvan saaneille maahanmuuttajille tehdään ensin alkukartoitus, jossa käydään läpi maahanmuuttajan taustatekijät koulutukseen ja työnhakuun liittyen. Alkukartoituksen jälkeen voidaan tehdä kotoutumissuunnitelma. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386, § 9.)

Kotoutumissuunnitelma sisältää määritelmät niille tukitoimille, jotka edistävät henkilön integraatiota eli sopeutumista yhteiskuntaan. Näihin kuuluvat esimerkiksi kielen opetus sekä muu tarpeellinen tuki ja koulutus. Laki määrittelee viranomaisten vastuun suunnitelman toteutumisessa ja sen seurannassa. Alaikäisille oleskeluluvan saaneille järjestetään tarvittavat lisätukitoimet, kuten asuminen perheryhmäkodissa tai perhesijoituksessa. Alaikäiset saavat mahdollisuuden tukitoimenpiteisiin siihen saakka, kunnes täyttävät 21 vuotta. Aikuisilla oleskeluluvan saaneilla kotoutumislaki määrittelee tarvittavat tukitoimet enintään kolmelle vuodelle. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386, 11–12 §, 27–28 §.)

3.2 Kotoutumisen vaiheet

Kotoutumisen vaiheista puhutaan usein termillä akkulturaatioprosessi. Akkulturaatio tarkoittaa sopeutumista toiseen kulttuuriin (Suomisanakirja n.d.) Siirron ja Hammarin (2016, 204) mukaan J. W. Berry (1997) on määritellyt tunnetun akkulturaatioteorian. Teorian mukaan maahanmuuttajan kotoutumiseen vaikuttavat hänen oma halunsa integroitua yhteiskuntaan sekä halu säilyttää oma kulttuurinsa. Näiden kahden asian kanssa tasapainoillessaan, maahanmuuttajan kotoutuminen voi lähteä kohti erilaisia polkuja.

Maahanmuuttaja voi kokea separaation eli eristäytymisen, mikäli hän keskittyy säilyttämään oman kulttuurin sen sijaan, että haluaisi päästä osaksi uutta yhteisöä. Maahanmuuttajan keskittyessä vain uuden kulttuurin yhteiskuntaan sopeutumiseen, oma kulttuuri voi unohtua, jolloin taas puhutaan assimilaatiosta eli sulautumisesta. Mikäli maahanmuuttaja on jättänyt taakseen oman kulttuurinsa, mutta hän ei pääse sisälle uuteen kulttuuriin, puhutaan marginalisaatiosta eli syrjäytymisestä. Akkulturaatioprosessin toivottavin kotoutumisen muoto on integraatio, johon Suomen lainsäädäntökin pyrkii. Integraatiolla tarkoitetaan uuteen yhteiskuntaan sopeutumista niin, että maahanmuuttaja ei unohda omaa kulttuuriaan. (Siirto & Hammar 2016, 204.)

Edellisen kappaleen määritelmien lisäksi yksilöllisessä akkulturaatioprosessissa voidaan nähdä olevan erilaisia vaiheita. Berryn mukaan näitä ovat kontakti, konflikti sekä adaptaatio. Ensimmäiseksi prosessissa oleva ihminen kohtaa uuden kulttuurin ja alkaa tutustua siihen, eli on kontaktivaiheessa. Uuteen kulttuuriin tutustuminen ja sen käytäntöjen oppiminen aiheuttavat kulttuurillista irtautumista omista lähtömaassa olleista tavoista, sillä ne eivät välttämättä ole enää sopivia toisen kulttuurin näkökulmista, sekä uuden kulttuurin tapoihin voi liittyä myös ihailua. Kahden kulttuurin väliset erot voivat aiheuttaa konflikteja. Kaikki eivät kuitenkaan koe konflikti-vaihetta. Konfliktitilanteet voivat aiheuttaa niin sanottua kulttuurishokkia, mikäli henkilön on vaikea hyväksyä uusia tapoja ja käytäntöjä. (Berry, Segall & Kagitcibasi 1997, 294–298.)

Jos kotoutumisprosessi etenee positiiviseen suuntaan, ihminen saavuttaa uuden vaiheen, adaptaation, joka tarkoittaa tasapainon löytämistä kahden kulttuurin välissä elämiseen. Adaptaatio on moninainen määritelmä ja siinäkin voi olla erilaisia vaiheita. Vaiheet eivät etene järjestyksessä, eivätkä aina samalla tavalla, vaan prosessi on aina yksilöllinen ja monisuuntainen. (Berry ym. 1997, 299.) Adaptaatio on lähellä luvun ensimmäisessä kappaleessa käsiteltyä termiä integraatio, sillä molemmat termit tarkoittavat sopeutumisen eri muotoja.

Kotoutumiseen vaikuttavat lisäksi monet erilaiset asiat, kuten valtasuhteet, naisten ja miesten välinen tasa-arvo, sosiaaliluokkiin liittyvät määritelmät, yhteisöllisyyden merkitys sekä aikakäsitys. Uskonnolla voi olla merkittävä vaikutus kotoutumiseen. Suomessa esimerkiksi uskonnollinen kulttuuri voi näyttää eri kulttuurista tulleiden mielestä hyvinkin erilaiselta. (Mandalios, Nummela, Roininen & Sipilä 2011, 42–53.) Prosessissa syntyy uudenlaisia kahden kulttuurin kohtaamisesta muodostuneita uusia käytäntöjä, tapoja ja näkemyksiä. Muutos tapahtuu niin yksilöllisesti kuin yhteiskunnallisella tasolla. (Siirto & Hammar 2016, 204–205.)

3.3 Kotoutumiseen liittyvät palvelut

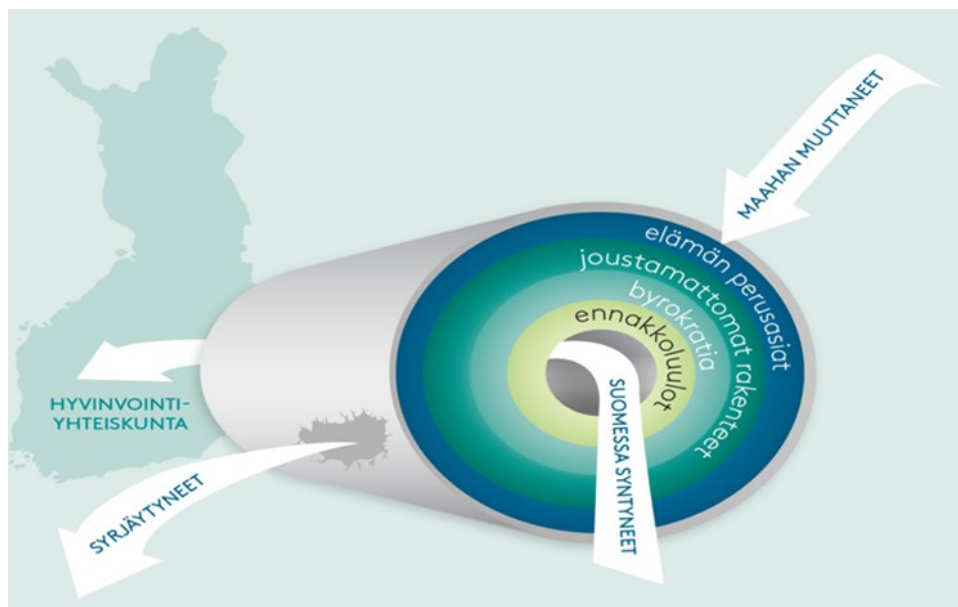
Kotouttamispalveluita ovat esimerkiksi maahanmuuttajien ohjaus ja neuvonta, alkukartoitus, kotoutumissuunnitelma ja kotoutumiskoulutus (Työ-

ja elinkeinoministeriö 2017). Julkisen puolen palveluita tarjoavat kunnan lisäksi työ- ja elinkeinohallinto. Alkukartoitusta sekä kotoutumissuunnitelman sisältöä kävimme tarkemmin läpi luvussa 3.1. Kuntien kotouttamispalvelut eroavat toisistaan, osa kunnista järjestää palvelunsa keskitetysti samasta pisteestä, kun taas osa hajautetusti, eli palveluita on saatavilla eri paikoista. Kuntalaki velvoittaa kunnilta kotouttamisohjelman laatimista moniammatillisen, hyvän palvelukokonaisuuden tukemiseksi. (Tuomisto, Tiittala, Helve & Vuori 2016, 13–17.)

Palveluihin vaikuttavan kotoutumislain tavoitteena on monipuolinen tuki maahanmuuttajille sekä syrjäytymisen estäminen. Kotouttamistoimet ja resurssit kunnissa ovat hyvinkin erilaisia, sillä jokainen kunta soveltaa lainsäädäntöä omien näkökantojensa ja tilanteidensa mukaan. Haasteita tuovat niin huono taloustilanne kuin kireä asenneilmapiiri, jotka vaikuttavat poliittisiin päätöksiin. Kotouttamislaki määrittelee hyvän ja monipuolisen kotouttamisen, mutta lain tueksi tarvitaan resursseihin panostamista, jotta monikulttuurisempi yhteiskunta olisi yhdenvertainen. (Siirto & Hammar 2016, 190–191, 201–207.)

Maahanmuuttajien kotoutumista palveluiden avulla voidaan edistää joustavien palvelurakenteiden avulla. Byrokraattisten esteiden vaikutus integraatioprosessiin olisi huomioitava palveluita luodessa. (Suomen pakolaisapu n.d.b) Alla oleva kuva tiivistää sitä, kuinka monitasoisiin esteisiin maahanmuuttaja törmää ennen kuin pääsee mukaan yhteiskunnan aktiiviseksi jäseneksi. Kuvassa esitetty ”putki” kuvastaa Suomalaista yhteiskuntaa. Sen sisällä ovat Suomessa syntyneet henkilöt ja ulkopuolella kohti sisustaa ovat menossa Suomeen muuttaneet henkilöt.

Kuva 1. Maahan muuttaneet ihmiset ovat Suomeen saapuessaan yhteiskunnan ulkopuolella. Päästäkseen sisälle ”putkeen” kohti aktiivista kansalaisuutta heidän on läpäistävä byrokraattisia, ra-

kenteellisiä ja asenteihin liittyviä esteitä. Vaikka jotkut maahan muuttaneet ihmiset ja syrjäytyneet kantasuomalaiset ovat kummatkin yhteiskunnan ulkopuolella, ovat syyt kuitenkin erilaiset. Maahan muuttanut ei voi syrjäytyä yhteiskunnasta, jos ei alun perinkään ole päässyt siihen sisälle. (Suomen Pakolaisapu n.d.b.)

”Putken” ulkopuolelta tulevien maahanmuuttajien on läpäistävä eri rakenteelliset sekä asenteelliset tasot päästäkseen yhteiskuntaan aktiiviseksi kansalaisiksi. Joskus kantasuomalainen voi syrjäytyä ja lentää ”putken” sisältä ulos, mutta syyt yhteiskunnan ulkopuolella olemiselle ovat erilaiset kuin maahanmuuttajilla, jotka eivät ole välttämättä edes päässeet sisälle yhteiskuntaan.

Sisäministeriön (2015, 88, 122) julkaisun mukaan maahanmuuttajille tärkeitä kotoutumiseen vaikuttavia tekijöitä ovat olleet muun muassa työ, kielitaito ja erilaiset liikunta- ja kulttuuripalvelut. Julkaisun mukaan maahanmuuttajien nopeampi työllistyminen onnistuu vain, jos siihen resursoidaan tueksi yksilöllisiä työllistämispolkuja sekä palveluita.

Palvelut ovat tärkeitä maahanmuuttajien kotoutumisen tukemisessa. Varsinkin kielitaidon oppiminen on merkityksellistä kulttuuritietämyksen, sosiaalisten suhteiden ja työllistymisen edistämiseksi. Toimivat palvelukokonaisuudet ehkäisevät työttömyyttä ja syrjäytymistä. (Aaltonen, Heinonen & Valtonen 2015, 26–28, 38.) Kotouttamistyössä on vielä paljon kehitettävää ja kunnat ovat itse tehneet näkyvämmäksi haasteita, joita ovat kohdanneet. Haasteina on koettu esimerkiksi asiakastietojen siirtyminen eri ammattilaisten kesken, joka vaikeuttaa tiedonkulkua ja sujuvaa prosessia, sekä riittävien resurssien ja osaamisen löytäminen. (Tuomisto ym. 2016, 11–16.)

Kotoutumisen ja kotouttamistyön haasteet riippuvat myös kunnan tai kaupungin koosta. Isojen kaupunkien haasteet maahanmuuttajien kanssa ovat esimerkiksi ahtaat asumisolot ja palveluiden hankala saatavuus. Pienissä kunnissa haasteita voivat luoda maahanmuuttoon liittyvän kokemuksen puute sekä osalla kunnista ei ole tehty lain vaatimaa kotoutumissuunnitelmaa. (Hansen & Holm 2016, 161.)

3.4 Palvelut Hämeenlinnassa

Hämeenlinnassa on monipuolinen maahanmuuttajien palveluverkosto. Maahanmuuttaja-info kartoittaa maahanmuuttajan tarvitsemia palveluita sekä ohjaa ja neuvoo heitä. Info neuvoo lisäksi viranomaisia, yrityksiä ja kuntalaisia maahanmuuttoon liittyvissä asioissa. Info toimii Kastellin tiloissa, joissa sijaitsee myös pakolaisten vastaanotto. Pakolaisten vastaanotossa saa apua ja perehdytystä muun muassa asunnon hankintaan sekä

erilaisiin virasto-asioihin. (Hämeenlinnan kaupunki 2017b; Hämeenlinnan kaupunki 2017c.)

Kaupungin monikulttuurisuustyö, johon kuuluvat erilaiset kielikerhot ja toiminnot, sijaitsevat pääosin Kumppanuustalolla. Kumppanuustalolla on 10 toimijan verkosto, sekä tiloja käyttää 70 muuta järjestöä ja yhdistystä. Näitä ovat kunnan palveluiden lisäksi esimerkiksi Hämeen Setlementti ry ja Samaria Hämeenlinna. Kielen opiskelu on mahdollista Hämeenlinnassa esimerkiksi Vanajaveden opistolla sekä ilmaisissa kielikerhoissa Kumppanuustalolla. (Hämeenlinnan kumppanuustalo n.d.; Hämeenlinnan kaupunki 2016b.) Koulutuskuntayhtymä Tavastia (n.d.b; n.d.c) järjestää aikuisille maahanmuuttajille perusopetukseen valmistavaa opetusta sekä perusopetusta.

Maahanmuuttajapalveluiden rinnalla toimivat kunnan peruspalvelut, kuten neuvola- ja terveydenhoitopalvelut sekä koulutuspalvelut (Ylikerälä ym. n.d., 21–23). Hämeenlinnassa on tällä hetkellä kehittämistyötä hyvän kotoutumisen edistämiseksi, MyIntegration -projekti edistää sähköisen kanavan palvelualustaa ja Hyvä alku Hämeessä -hanke kehittää kotoutumispalveluita, kuten esimerkiksi alkuvaiheen joustavia ja hyviä työmalleja. (Hämeenlinnan kaupunki 2017d.)

Kunnan tarjoamat maahanmuuttajien palvelut keskittyvät yleensä perusasioiden ja -taitojen sekä kielen opiskeluun kotoutumisen tukemisessa. Järjestöjen monikulttuurisuustyössä taas tulevat esiin enemmän taide- ja kulttuuritoimintaan painottuvat toimintamuodot. (Ylikerälä ym. n.d., 27.) Hämeenlinnan kaupunki on toiminut edelläkävijänä taidelähtöisen toiminnan kehittäjänä yhteistyössä Taidemuseon kanssa. Yhteistyössä on luotu Taide ja kulttuuri osana kotoutumista -hanke, jonka tavoitteena on vakiinnuttaa taide- ja kulttuurilähtöinen toiminta osaksi kotoutumistyötä. (Savileppä & Ekholm 2016, 9.) Monikulttuurisuustyötä tekeviä järjestöjä Hämeenlinnassa on useita, kuten Setlementti, Ämy, Amnesty sekä Etelä-Hämeen Martat. Näiden lisäksi seurakunnat tekevät monikulttuurisuustyötä kotoutumisen tukemiseksi. (Ylikerälä ym. n.d., 27.)

3.5 Osallisuuden merkitys

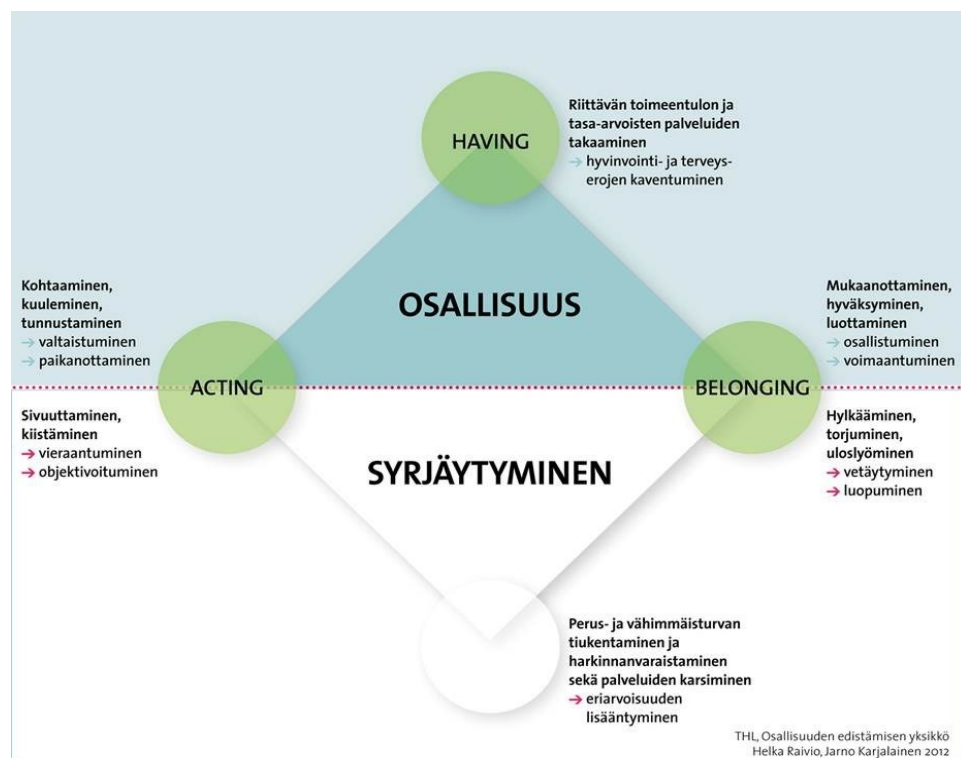
Osallisuus on eri laeissa määritelty asiakkaan oikeus. Laki kotoutumisen edistämisestä (2010/1386 § 29) määrittelee paikallistasojen, eli kunnallisten toimijoiden, yhdeksi kotoutumisen edistämisen tavoitteeksi maahanmuuttajien osallisuuden tukemisen. Sosiaalihuollon asiakkaan asemaa ja oikeuksia määrittelevä laki (2000/812 § 8) painottaa asiakkaan omaa osallisuutta vaikuttaa tarvitsemiinsa palveluihin niiden suunnittelussa sekä toteuttamisessa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, Maahanmuuttajien mielen hyvinvoinnin edistämisen -seminaarissa (2017), Sokra -hankkeen asiantuntija Anna-Maria Isola kuvasi hyvin osallisuuden määritelmää. Sokra -hanke on

sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke, jolta on Isolan mukaan tulossa viitekehys osallisuuden merkityksestä sekä osallisuustyön määritelmästä. Isola määrittelee osallisuutta niin, että siinä on olennaista kokemus merkityksellisyydestä. Ihminen tuntee merkityksellisyyttä, kun hän ymmärtää ympäristön rakenteet ja toiminnan, sekä kun ihminen tulee kohdatuksi ja saa olla vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Nämä osallisuuden rakenteet motivoivat oman hyvinvoinnin ylläpitoon.

Hyvinvointiin liittyvät Isolan (2017) mukaan aineelliset sekä aineettomat lähteet. Aineellisiin kuuluu esimerkiksi kohtuullinen toimeentulo. Aineettomiin kuuluvat turvallisuuden tunne sekä luottamus. Näiden välimuodoissa ovat palvelut, luonto sekä taide. Osallisuutta on eri tasoissa, eli ihminen on aina osallinen omassa elämässään, mutta myös erilaisissa yhteisöissä sekä yhteiskunnassa.

Raivio ja Karjalainen (2013, 16-19) ovat summanneet monien teorialähteiden pohjalta osallisuuden kolmijakoista käsitettä ja sen vaikutusta ihmisen elämään. Alla olevassa kuvassa on esitetty osallisuuden kolmijako. Alkuperäisen osallisuuden jäsenyyksen on luonut Erik Allardt vuonna 1976. Osallisuus määräytyy kolmen ulottuvuuden kautta, joita ovat kuvassa näkyvät acting, having ja belonging.

Kuva 2. Osallisuus syrjäytymisen vastaparina (Raivio & Karjalainen 2013).

Acting-, loving- ja belonging -Ulottuvuuksien karkea suomennos olisi toimijuus, omistajuus sekä kuuluminen johonkin, kuten esimerkiksi yhteis-

söön. Acting eli toimijuus tarkoittaa ihmisen osallistumista omaa elämänsä koskeviin päätöksiin. Having eli omistajuus tarkoittaa ihmisen perustarpeisiin kuuluvia hyvinvoinnin resursseja kuten riittävää toimeentuloa, terveystekijöitä sekä turvallisuutta. Belonging eli kuuluminen johonkin käsittää ihmisten sosiaaliset suhteet. Syrjäytyminen on osallisuuden negatiivinen vastapari. (Raivio & Karjalainen 2013, 16-19.)

Kuvan määritelmät ovat siis samanlaisia kuin Isola (2017) esitteli osallisuudesta seminaarissa. Raivion ja Karjalaisen (2012) osallisuuden kuvasta hahmottaa kuitenkin Isolan määritelmien lisäksi hyvin sen, mitä vaikutuksia osattomuudella eli syrjäytymisellä on ihmisen elämään ja hyvinvointiin. Kuvassa syrjäytymiseen kuuluvat vieraantuminen yhteiskunnasta. Myös sosiaalisten suhteiden haasteet ja vetäytyminen luovat osattomuutta. Lisäksi huono-osaisuus eli perustarpeiden puutteet syrjäyttävät ihmisiä.

Isolan (2017) mainitsema ympäristön ymmärrettävyys on hyvä huomio kotoutumiseen liittyvän osallisuuden määrittelyssä, sillä vieraaseen maahan tullessaan ihminen joutuu oppimaan uuden ympäristön toimintatavat kotoutuakseen. Raivion ja Karjalaisen (2012) kuvan mukaisesti osallisuus ei ole koskaan yksilöllinen määritelmä, vaan siihen vaikuttavat aina vuorovaikutukselliset suhteet. Tärkeää on huomata myös palvelurakenteen vaikutus hyvinvointiin ja kotoutumiseen.

Stakesin rahoittama, Hyvinvointivaltion rajat -hankkeen pohjalta luotu teos (Teperi, Vuorenkoski, Manderbacka, Ollila & Keskimäki 2006, 119–121) on koonnut tietoa sosiaali- ja terveyspalveluihin liittyvien palveluiden yhdenvertaisuudesta ja palveluiden riittävydestä eri väestöryhmille. Maahanmuuttajien näkökulmasta palveluiden saatavuudessa voi olla rakenteellisia esteitä, kuten liian pieni työntekijäresurssi tarpeeseen nähden. Palveluiden saatavuuteen voi vaikuttaa myös esimerkiksi viestinnän ongelmat työntekijöiden kanssa, jotka voivat johtua kielimuurista tai vääränlaisista asenteista. Syrjivä tai epäoikeudenmukainen kohtelu palveluverkostossa vaikuttaa teoksen mukaan aina asiakkaan hyvinvointiin. Tiettyihin maahanmuuttajaryhmiin kuuluminen luokitellaan myös syrjäytymisen riskiryhmäksi.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuspäällikkö Anu Castaneda (2017) painottaa osallisuuteen liittyvässä keskustelussa kulttuurisen kompetenssin huomioonottamista vuorovaikutuksessa. Kulttuurinen kompetenssi siis käsittää eri kulttuuriperäisten seikkojen kuten arvojen, tapojen ja tottumuksien vaikutuksia vuorovaikutukseen. Vuorovaikutus on aina vastavuoroista ja tasa-arvoisessa keskustelussa eri kulttuurien välinen kanssakäyminen opettaa molemmille osapuolille uutta. Vuorovaikutuksessa on hyvä pohtia mikä vaikuttaa omiin ajatuksiin ja käsityksiin, sekä vastavuoroisesti mikä vaikuttaa maahanmuuttajan toimintaan. Näin rakennetaan hyvää kohtaamista ja vuorovaikutusta, joka kuuluu osallisuuden rakentamiseen.

3.6 Järjestöjen rooli kotoutumisessa

Järjestöjen monikulttuurinen toiminta on tutkimusten mukaan merkityksellistä kotoutumisessa. Järjestötoiminta edistää monia integraation kanalta positiivisia asioita, kuten osallisuutta, kulttuuritietoutta, kohtaamista kantaväestön kanssa sekä elämänhallintaa. Järjestöiltä löytyy usein monikulttuurista erityisosaamista, matalankynnysten palveluja sekä järjestöt pystyvät auttamaan yllättävissä kriisitilanteissa. Myös ennaltaehkäisevä työ on osa järjestötoimintaa. (Autio 2016, 23–24.) Järjestöjen roolin merkitystä korostetaan kotouttamista edistävässä laissa. Laissa määritellään, että viranomaisten on kehitettävä kotouttamista monialaisen yhteistyön voimin. (Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386 § 31.)

Järjestötoiminnasta mainitulla matalankynnyksen palveluilla tarkoitetaan palvelumuotoja joihin asiakkaalla olisi mahdollisimman helppo tulla. Matalankynnyksen palveluissa asiakkaalta ei yleensä vaadita paljoa sekä toiminnan saatavuus on tehty helpoksi. Työmuodolla pyritään ehkäisemään palveluiden ulkopuolelle jäämistä. (Leemann & Hämäläinen 2015, 1–3.)

Suomen Kulttuurirahaston rahoittamassa tutkimuksessa Osallisena Suomessa, jossa oli mukana 17 eri kuntaa, selvitettiin järjestöjen ja kunnallisten viranomaisten yhteistyötä ja niiden merkitystä. Tutkimuksessa todetaan, että järjestötoiminta täydentää kunnan palveluita ja on usein mukana vapaa-aikaan liittyvissä toimintamuodoissa. Järjestötoiminnan rooli on kasvanut osaksi kotoutumiskoulutuksen täydentämistä. Järjestöjen panostuksella monikulttuuriseen työhön kehitetään kotoutumisen onnistumista yhdessä viranomaisverkostojen kanssa. (Lautiola 2013, 11–20.)

Kotoutumista tukevia palveluja on esimerkiksi opinnäytetyömme työelämäyhteydellä Hämeen Setlementillä. Setlementin TyöPolku-hanke on tarkoitettu maahanmuuttajataustaisille henkilöille ja sen tavoitteena on olla tukena etsimässä sopivia työkokeilu- ja työpaikkoja sekä valmentaa työnhakuun. Tämän lisäksi muita palveluja ovat kuntouttava työtoiminta sekä erilaiset valmennukset, jotka tukevat työkykyä sekä elämänhallintaa. Tärkeä osa Setlementin monikulttuurisuustyötä ovat myös vapaaehtoistyö sekä lähiö- ja nuorisotyö. (Hämeen setlementti ry n.d.b; Hämeen setlementti ry n.d.c.)

4 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

Tutkimuksia kotoutumisesta on paljon ja mielestämme toimivaan kehitystyöhön on hyvät mahdollisuudet tutkimustiedon avulla sekä maahanmuuttajien omia näkemyksiä hyödyntämällä. Emme löytäneet suoraan tutkimuksia maahanmuuttajien näkemyksistä alkuvaiheen palvelutarpeisiin Hämeenlinnan alueelta. Alueella on tehty muun muassa opinnäytetyö

liittyen Hämeenlinnan seudun maahanmuuttajien toiveista ammatilliselle koulutukselle. Piikkilän ja Saarisen tutkimuksessa ilmeni maahanmuuttajien tarpeista kotoutumiseen ja integraatioon liittyen kielitaidon ja ihmisten aikaisemman osaamisen tunnustamisen merkitys. (Piikkilä & Saarinen 2010, 34–35.)

Kanta-Hämeen alueella on tehty myös opinnäytetyö korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien kokemuksista työllistymisestä. Vaikka tutkimus käsitteli vain työllistymistä, antoi se omalle tutkimuksellemme hyödyllistä tietoa, sillä työn merkitys kotoutumiseen esiintyi monissa aineistoissa, kuten mainitsimme luvussa 3.3. Tutkimuksessa, jossa haastateltiin korkeasti koulutettuja, ihmisten kokemuksista ilmeni paljon samankaltaisuuksia työhön liittyen. Työllistymistä edistäviä seikkoja olivat esimerkiksi suomen kielen osaaminen, verkostoituminen, aktiivisuus ja omiin taitoihin uskomisen. Työharjoitteluilla nähtiin olevan suuri merkitys verkostoitumisen ja osaamisen näyttämisessä, jolloin myös työpaikan saaminen helpottui. Palveluntarpeista kysyttäessä vastaajat olivat kaivanneet enemmän eritasoisia kielikursseja sekä akateemisesti koulutetuille maahanmuuttajille enemmän koulutusmahdollisuuksia. (Kaarlampi & Sampa-koski 2011, 36–40.)

Lähellä omaa aiheitamme oli Nurmi-Matongon tutkimus, jossa kartoitettiin turvapaikanhakijoiden polkua kuntalaiseksi sekä kokemuksia suomen kielen opiskelusta. Tutkimuksesta ei käy ilmi missä päin Suomea haastateltavat tällä hetkellä asuvat, jokainen oli kuitenkin lähtöisin Hämeenlinnan Lammin vastaanottokeskuksesta. Kotoutumiseen viittaavia tekijöitä tutkimuksessa oli useita. Haastateltavat olivat kokeneet kotoutumista haittaavan esimerkiksi kriisimaissa asuvista läheisistä murehtimisen. Jatkuva odottaminen ja tekemisen puute lisäsivät turhautumista ja vaikuttivat motivaatioon alentavasti. Suomen kielen opiskelu koettiin pääosin hankalaksi ja sen käyttäminen opiskelun ulkopuolella oli haasteellista. Kielen opiskelussa monipuolisuus nähtiin merkittävänä tekijänä. Kantaväestön kanssa ystävystyminen koettiin tärkeäksi, mutta haasteelliseksi. Moni maahanmuuttajista koki ulkopuolisuutta. (Nurmi-Matongo 2014, 17–24.)

Tärkeitä kotoutumiseen liittyviä käytännön asioita kerrottiin lisäksi Viittakiven vuosikirjassa. Viittakivi on osa Suomen Setlementtiliiton yhteiskunnallista konsernia ja sen ydinosamiseen kuuluvat vastaanottokeskustoiminta, monikulttuurinen koulutus sekä näihin liittyvä kehitystyö. (Viittakivi Oy n.d.) Vuosikirjassa käsiteltiin turvapaikanhakijoiden arkea Viittakiven vastaanottokeskuksissa, heidän ajatuksiaan uudesta elämäntilanteesta sekä erilaisten kulttuurien kohtaamista (Sarjanoja 2017, 4). Kirja kuvaa tutkimuksellisella otteella omaa tutkimusaiheitamme lähellä olevia teemoja, joten otimme sen mukaan aikaisempia tutkimuksia kartoittaessamme.

Merkittäviä huomioita vuosikirjassa alkuvaiheen kotoutumiseen liittyen oli muun muassa kielen opetuksesta se, että eri taitotasot opetuksessa

hyödynsivät parhaiten ihmisten oppimista. Näin hitaasti oppivat saivat enemmän aikaa ja nopeasti oppivat eivät turhautuneet liialliseen saman toistoon. Opetuksessa huomattiin se, ettei turvapaikanhakijoilta voi vaatia tiukkaa opetussuunnitelman seuraamista, sillä traumat sekä suomalaisen kulttuurin erilaiset tavat hidastivat oppimista. Erilaisilla toiminnallisilla taide- sekä taitolähtöisillä opetusaineilla koettiin olevan terapeutin arvo maahanmuuttajien arjessa. Kielen oppimiseen vaikuttivat esimerkiksi ihmissuhteet ja suomalaisen musiikin kuuntelu. Kirjassa haastateltujen mielestä elämän tärkeitä asioita olivat lasten turvallisuus ja kehittyminen, työn tekeminen sekä suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutuminen. (Viittakivi Oy 2017a, 75–77, 80–81; Hartonen 2017, 138.)

Vuonna 2016 tehty Hämeenlinnan toimintamalli maahanmuuttajien kotouttamiselle on hyvä ja monipuolinen katsaus kaupungin tähänhetkeen tilanteeseen, vahvuuksiin sekä kehittämisen kohteisiin. Toimintamallissa sanotaan esimerkiksi, että tulevaisuuden päämääränä ovat asiakkaiden vaikutusmahdollisuudet sekä asiakaskeskeisyys. Kulttuuri- ja taidelähtöinen toiminta mahdollistaa itseilmaisun ja osallisuuteen. Toimintamallissa todetaan, että suunnittelussa, toteutuksessa ja arviointityössä palveluiden sekä hankkeiden osalta tulisi maahanmuuttajien omia mielipiteitä ja näkemyksiä kuulla nykyistä enemmän. (Savileppä & Ekholm 2016, 15, 21, 27.) Yhteenvetona aikaisemmista tutkimuksista nousseista näkökulmista kotoutumiseen liittyen olivat suomen kielen hallitseminen ja sen opetuksen monipuolisuuden merkitys, ihmisten osaamisen arvioiminen, työn merkitys sekä kantaväestön kohtaaminen ja ystävyyssuhteiden luominen sekä suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutuminen.

5 TUTKIMUSPROSESSI

Tutkimusprosessi kokonaisuutena esitetään tässä luvussa. Tarkastelemme tutkimuksen lähtökohtia, tutkimusmenetelmän valintaa sekä sitä, miten lähdimme kokoamaan haastateltavia aineiston keräämistä varten ja millaisia askeleita otimme haastatteluvaiheessa. Tämän lisäksi luku käsittelee tutkimuksen analysoinnin sekä luotettavuuden arvioinnin. Tulokset esitetään luvussa kuusi.

5.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tutkimuskysymys

Kasvava monikulttuurisuus sekä siihen liittyvät aihealueet ja näkemykset ovat ajankohtainen tutkimusaihe. Tutkimusaihe nousi esiin yhteistyökumppaniltamme Setlementiltä, joka halusi kartoittaa maahanmuuttajien näkemyksiä kotoutumisen palvelutarpeista. Aihe oli tarpeellinen, jotta Setlementti voisi saada maahanmuuttajien omia näkemyksiä mukaan kehitystyöhönsä. Setlementin lisäksi tutkimuksen tuloksista voivat hyötyä

muut maahanmuuttajien kanssa toimivat järjestöt, Hämeenlinnan kaupunki sekä muut mahdolliset tahot.

Tutkimustyön valintaan vaikutti kiinnostuksemme monikulttuurisuustyötä kohtaan. Olemme opiskeluiden aikana syventäneet monikulttuurista osaamistamme kurssien ja harjoitteluiden avulla, joten opinnäytetyön monikulttuurinen aihe oli mielestämme hyvä lisä ammattitaitomme vahvistamiseen. Monikulttuurinen osaaminen on olennainen osa sosiaalialaa, sillä se tulee vastaan eri kentillä. Monikulttuurisuuden ymmärtäminen on tärkeää, jotta työskentely sosiaalialalla on toimivaa sekä inhimillistä. Kiinnostuksemme lisäksi meillä oli tavoitteena tehdä tutkimustyö, joka olisi merkityksellinen työelämälle ja jossa korostuisi asiakaslähtöinen kehitystyö.

Tutkimuskysymykseksi muodostui: ”Mitä kotoutumisen alkuvaiheen palvelu- ja toimintatarpeita Hämeenlinnasta kuntapaikan saaneet pakolaiset kokevat tarvitsevänsä?”. Tutkimuksemme tarkoituksena oli saada maahanmuuttajien äänet kuuluviin koskien alkuvaiheen kotoutumisen palvelutarpeita. Maahanmuuttajien näkemysten kautta tarkoituksena on nostaa esille mahdollisia kehitysideoita maahanmuuttajien kanssa työskenteleville tahoille. Aaltosen ym. (2015) mukaan yksilöllisten tarpeiden huomioiminen on tärkeä osa toimivia palveluita, sillä osallistuminen ja mahdollisuudet vaikuttaa omaan elämäänsä luovat osallisuutta yhteiskuntaan.

Toinen suunnittelemamme tutkimuskysymys ”mikä rooli järjestöillä on maahanmuuttajien palveluiden järjestämisessä?” jäi tutkimuksesta pois. Toisen kysymyksen pitäminen tutkimustasolla olisi vaatinut monipuolisempaa haastatteluaineiston hankintaa eri toimijoilta ja viranomaisilta. Jos olisimme lähteneet selvittämään ensimmäisen tutkimuskysymyksen lisäksi näitä kaikkia, olisi tutkimuksesta syntynyt liian laaja, joten rajasimme aiheen maahanmuuttajien omiin näkemyksiin palvelutarpeista. Teoriatiedon mukaan järjestötyöllä on merkittävä rooli kotouttamistyössä, joten vaikka tutkimuskysymyksenä aihe jäi pois, käsitelimme järjestöjen roolia kuitenkin teorian kautta luvussa 3.5.

Päädymme kvalitatiiviseen eli laadulliseen tutkimukseen, koska tutkimustapa vastaa hyvin tavoitteisiin selvittää asioita ihmisten omista näkökulmista. Kanasen mukaan kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimusmuoto vaatii tarkkaa, joustamatonta kysymysten asettelua sekä ilmiön parempaa teoriapohjaa, kun taas kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus tutkii asioita ihmisten omien kokemusten kautta. (Kananen 2014, 16–18.) Ilmiöllä tässä tapauksessa tarkoitetaan hämeenlinnalaisten maahanmuuttajien omia toiveita, näkemyksiä ja kokemuksia alkuvaiheen kotoutumista tukevista toimintamalleista.

Tavoitteena laadullisessa tutkimuksessa on saada monipuolista tietoa, sekä etsiä ja ymmärtää syy-seuraussuhteita (Saaranen-Kauppinen &

Puusniekka 2009, 5). Kanasen mukaan laadullisessa tutkimuksessa ei kysytä yksityiskohtaisia kysymyksiä, vaan menetelmät ovat joustavia. Siinä ei pyritä vastauksiin tilastollisten tai määrällisten tulosten kautta. Laadullisessa tutkimuksessa on tärkeää seurata prosessia ja tehdä tarvittaessa muutoksia tuloksista ilmenevien aiheiden vuoksi. Laadullinen tutkimus kartoittaa sitä, miten ihmiset kokevat reaali maailman ja minkälaisia merkityksiä siinä ilmenee. (Kananen 2014, 17–19.)

Määrällisessä tutkimuksessa aineiston hankinnassa käytetään usein kyselylomaketta, kun taas laadullisessa tutkimuksessa erilaiset haastattelut ovat yleisin tiedonkeruumenetelmä (Kananen 2014, 16, 70–72). Haastatteluiden muotoina voivat olla strukturoitu tai puolistrukturoitu haastattelu. Strukturoitu haastattelu tarkoittaa lomakehaastattelua, jossa kysymyksillä on valmiit vastausvaihtoehdot. Kysymykset kysytään jokaiselta samassa järjestyksessä. Puolistrukturoitu haastattelu on strukturoitua vapaamuotoisempi ja sitä sanotaan välillä teemahaastatteluksi. Puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset voidaan kysyä eri järjestyksessä ja on strukturoitua haastattelua avoimempi. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006a.)

Käytimme opinnäytetyömme aineiston keräämiseen puolistrukturoitua haastattelua, sillä mielestämme se sopi maahanmuuttajien haastatteluun paremmin kuin strukturoitu haastattelu. Näin saimme tietoa suoraan maahanmuuttajilta, eikä tieto vääristynyt lomakehaastattelussa oletettujen vastausten mukaan. Tämän lisäksi strukturoidussa haastattelussa vastausprosentti olisi voinut olla pieni, esimerkiksi siksi, että yhteisen kielen ja ymmärryksen löytäminen ilman kohtaamista olisi voinut olla haastavaa. Jatkossa käytämme puolistrukturoidusta haastattelusta termiä teemahaastattelu (ks. luku 5.2).

5.2 Aineiston hankinta

Tutkimusaineisto kerättiin haastattelemalla hämeenlinnalaisia pakolais- taustaisia maahanmuuttajia, jotka ovat saaneet kuntapaikan. Haastattelut äänitettiin. Aluksi hahmottelimme yhdeksi tutkimuksen aineistonhankinnan osa-alueeksi myös vastaanottokeskusten toiminnan vertailua kuntapaikansaaneille turvapaikanhakijoille. Vastaanottokeskusten toiminta ja ohjaus kuntapaikan saaneille maahanmuuttajille olisi antanut tietoa toisen tutkimuskysymyksemme taustatietoihin (ks. luku 5.1) Toisen tutkimuskysymyksen jäädessä pois aineiston rajaamisen vuoksi, vastaanottokeskusvertailu jäi pois tarpeettomana tuloksiin nähden. Vertailu olisi antanut mielenkiintoista tietoa vaiheista ennen pakolaisten muuttoa kuntaan, mutta tutkimuksessa perehdyttiin enemmän jo kunnassa asuviin maahanmuuttajiin ja heidän sen hetkiseen kotoutumisen prosessiinsa. Teoriatiedoissa käsiteltiin kuitenkin lyhyesti vastaanottokeskusten toimintaa ja kuntapaikan saamista.

Haastatteluja on erilaisia ja ne voivat olla tarkasti strukturoituja tai avoimia kuten jo aikaisemmin kerroimme tutkimuksen lähtökohdissa. Kananen (2014) kertoo haastattelutilanteiden olevan vuorovaikutustilanteita, joissa ratkaisee se, kuinka hyvin luottamuksellinen ilmapiiri onnistutaan luomaan. Haastatteluiden tavoitteena ovat tutkitun taustatiedon syventäminen, laajentaminen sekä vahvistaminen. (Kananen 2014, 70–72.) Aineiston hankinnassa olimme ensin suunnitelleet yksilöhaastatteluiden toteuttamista, joka olisi mahdollistanut vastaamisen ilman ryhmäpainetta. Tulkin tarpeellisuuden ja huonon saatavuuden vuoksi käytimme kuitenkin yksilöhaastattelun lisäksi ryhmähaastattelua.

Tehdessämme yksilö- ja ryhmähaastatteluja löysimme kummastakin haastattelutavasta sekä hyviä että huonoja puolia. Mielestämme yksilöhaastattelun hyvä puoli oli rauhallisuus. Ajatuksilleen oli mahdollista ottaa oma aikansa ja haastattelijat pystyivät keskittymään vain yhden henkilön kuulemiseen. Haasteita olisi voinut tuottaa esimerkiksi mahdollinen hiljainen haastateltava. Tässä tapauksessa pohdimme haastattelijan vuorovaikutustaitojen vaikutusta sekä lisäksi henkilökemioita, jotka voivat vaikuttaa suuntaan tai toiseen. Mikäli henkilökemiat eivät kohtaa, voi materiaaliakin tulla vähemmän. Ruusuvuoren ja Tiittulan (2005, 7) mukaan onnistunut vuorovaikutus on olennainen osa haastattelun tutkimustiedon keräämistä.

Ryhmähaastattelussa hyvänä puolena huomasimme nopean tiedonsaannin. Keskustelussa saatiin nopeasti esille monen ihmisen mielipiteet ja näkemykset. Haastatteluiden edetessä toinen haastateltava pystyi muistamaan toisen kommentista jonkin uuden asian, jonka halusi tuoda esiin. Huomioimme myös mahdollisen ryhmäpaineen, jota yksilöhaastattelussa ei synny. Ryhmäpaine voi vaikuttaa ryhmähaastattelussa kysymysten vastauksiin.

Ruusuvuori ja Tiittula (2005, 223–224) kertovat, että myös ryhmähaastattelussa on tavallaan kyse ryhmässä tehtävästä yksilöhaastattelusta. Haastatteliija eli ryhmän vetäjä ohjaa keskustelua esittämällä samat kysymykset jokaiselle osallistujalle, eikä rohkaise osallistujia vuorovaikutukseen keskenään. Jos painotetaan ryhmän täysin vapaaseen keskusteluun, puhutaan ryhmähaastattelun sijaan ryhmäkeskustelusta. Omassa haastattelussamme pyrimme ryhmähaastattelun muotoon, jotta saisimme kerättyä jokaiselta vastaukset tiettyihin kysymyksiin. Joistakin aiheista nousi ryhmässä esiin myös ryhmäkeskusteluun kuuluvaa vuorovaikutuksellista vapaata keskustelua, mutta tämä toi positiivista lisämateriaalia aiheeseen liittyen. Joustavan haastattelutilanteen painottaminen näkyi myös haastattelumenetelmän valinnassa.

Haastattelumenetelmäksi valittiin teemahaastattelu. Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka (2006) määrittelevät teemahaastattelun rakennetta. Teemahaastattelu on lomakehaastattelun ja avoimen haastattelun välimuoto, jossa haastattelu etenee ennalta suunniteltujen teemojen

kautta. Siinä haastateltavalle annetaan tilaa puhua vapaasti. Teemahaastattelutilanne on keskustelunomainen ja puhumisjärjestys on vapaa. Aihepiiriin sekä haastateltavien tilanteeseen tutustuminen on tärkeää, jotta haastattelu on mahdollista kohdistaa teemoihin. Tutkimukseen valittavien ihmisten tulisi olla henkilöitä, joilta voidaan arvella saatavan parhaiten aineistoa valituista teemoista. Analysoinnin aikana tutkijan asettamat teemat saattavat vielä muokkautua erilaisiksi.

Teemahaastattelun joustavuus sekä asiakaslähtöinen rakenne tukivat mahdollisuuksia luotettavan, laajan aineiston keräämiseen. Kanasen (2014, 72, 76–77) mukaan teemahaastattelussa tutkitaan ilmiötä teemojen avulla niin, että ihmiset ja heidän oma toimintansa on siinä mukana. Teemahaastattelussa haastateltavan roolina on kertoa aiheisiin liittyvistä kokemuksistaan ja näkemyksistään. Tutkijan roolina on ohjata keskustelua oikeaan suuntaan niin, että pysytään valituissa teemoissa sekä esittää tarkentavia kysymyksiä tarvittaessa. Teemojen lisäksi on hyvä muistaa haastattelun joustavuus, sillä vastaukset synnyttävät aina uusia kysymyksiä.

Haastattelua varten suunnittelimme kahdeksan kysymyksen kokonaisuuden (liite 1). Kysymykset yksi, kaksi ja kolme olivat haastateltavien taustatietojen keräämistä varten. Helpoilla alkukysymyksillä pyrimme Kanasen (2014, 77) painottamaan kevyempään aloitukseen. Kananen korostaa, että on tärkeää edetä helpommista teemoista henkilökohtaisempiin aiheisiin, jolloin tutkija asteittain lisää haastateltavan luottamusta kertoa asioista. Lopuissa kysymyksissä kartoitimme vapaa-aikaan, toimintaan sekä palveluntarpeisiin liittyviä yksilöllisiä näkemyksiä ja asioita. Kysymysvalintojen tarkemmat perustelut olemme avanneet Haastattelut-luvussa 5.2.3.

Haastatteluun etsimme ihmisiä eri kanavien avulla. Laitoimme Facebookin Hämeenlinna-ryhmään ilmoituksen tutkimuksestamme (liite 2) sekä kävimme kertomassa opinnäytetyöstämme Hyvä alkua Hämeessä -hankkeen yhteiskuntainfossa. Olimme saaneet projektin työntekijältä ehdotuksen siitä, että sitä kautta voisi löytyä sopivia haastateltavia tutkimusta varten. Yhtenä haasteena aineiston hankinnalle oli kesän lomaajat, jotka vaikeuttivat informaation kulkua sekä ihmisten tavoitettavuutta. Olemme tyytyväisiä haastateltavien määrään, vaikka olisi ollut hienoa saada heitä enemmänkin.

5.2.1 Yhteiskuntainfo

Vierailimme Yhteiskunta-infossa 28. kesäkuuta 2017. Yhteiskuntainfossa mukana olleen sosiaaliohjaajan mukaan yhteiskuntainfo on osa Paavopilottia, joka on Hämeen Setlementin, Hämeenlinnan kaupungin sekä Hyvä alkua Hämeessä -hankkeen toteuttama kurssi. Projektin järjestää oppitunteja, joiden tarkoituksena on antaa pakolaisille tarpeellista tietoa ympäröivästä yhteiskunnasta tulkkien avulla. Kurssi pyrkii tukemaan maahanmuuttajan kotoutumista. Kurssille osallistuvat henkilöt ovat pääosin

juuri kuntaan muuttaneita, jotka odottavat pääsyä kotoutumiskoulutukseen, ovat kotoutumiskoulutuksesta pudonneita tai jatkokoulutusta odottavia pakolaisia. (Taala 2017.)

Yhteiskuntainfossa paikalla oli kaksitoista maahanmuuttajaa. Tilaisuudessa käytettiin suomen kieltä, joka käännettiin arabian, somalin sekä englannin kielille. Vierailun tarkoituksena oli kertoa tutkimuksestamme, keskustella yleisesti kotoutumisesta sekä löytää osallistujia tutkimusta varten. Kerroimme infossa tutkimuskysymyksestämme ja joitain yleisiä teemoja tutkimuksen haastatteluun liittyen, joka herätti monenlaista keskustelua kotoutumisesta. Osallistuminen infoon oli mielenkiintoista ja osoitautui hyväksi väyläksi löytää haastateltavia.

5.2.2 Haastateltavat

Facebook-ilmoituksen kautta meihin otti yhteyttä yksi henkilö. Yhteiskuntainfon kautta kiinnostuneita oli viisi. Lisäksi Hyvä alku Hämeessä -hankkeen työntekijä lupasi kysellä Kumppanuustalolla käyvilta maahanmuuttajilta, löytyisikö sieltä muitakin kiinnostuneita. Lopulta Facebookin kautta ilmoittautunut henkilö haastateltiin yksilöhaastattelulla ja ryhmähaastatteluun saatiin koottua neljän hengen ryhmä. Yksilöhaastattelu tehtiin englanniksi ja ryhmähaastattelu vertaistulkin avustuksella. Ryhmähaastatteluun tuli mukaan myös yksi muunmaalainen henkilö, joka käytti eri kieltä kuin vertaistulkki. Hän halusi haastattelukielen olevan suomi. Kielivaikeuksien tuottaman tiedon puutteen vuoksi rajasimme kyseisen henkilön vastaukset opinnäytetyömme ulkopuolelle aineiston analysointivaiheessa. Haastateltavia olisi ollut myös enemmän toisesta kieliryhmästä, mutta heitä emme saaneet haastateltua, koska tulkkauksen saatavuudessa oli ongelmia.

Haastateltavamme olivat kotoisin Lähi-idästä. Yhdellä haastateltavalla oli perhe, muut asuivat yksin. Haastateltavat olivat iältään 28–35-vuotiaita, yksi henkilö ei kertonut ikäänsä. Haastateltavissa oli kumpakin sukupuolta. Suomessa haastateltavat olivat asuneet 1,5–2-vuotta. Haastateltavien aiempia ammatteja ennen Suomeen muuttamista olivat olleet sähkömies, mekaniikkainsinööri, taiteilija sekä yksi oli opiskellut taloustieteitä. Yksi haastateltavista ei kertonut ammattiaan. Tutkimuksen kysymyksiin ei varsinaisesti kuulunut ammattien kartoittaminen, mutta maahanmuuttajat kertoivat niistä oma-aloitteisesti taustatietojen yhteydessä.

Tutkimusongelmaan verrattuna sekä tutkijan näkökulmasta ajatellen, tutkimukseen saatujen haastateltavien määrä oli riittävä, sillä laadullisessa tutkimuksessa määrä ei ratkaise tutkimuksen onnistumista. Kanasen määrittelyn mukaisesti vastauksiin ei pyritä määrällisten tulosten kautta, vaan tärkeää on kartoittaa ihmisten omia kokemuksia ja niiden merkityksiä heidän reaali maailmassaan (Kananen 2014, 17–19).

5.2.3 Haastattelut

Haastattelut pidimme heinäkuun 2017 aikana. Kumppanuustalon kautta löytyneitä haastateltavia oli kahdesta eri kieliryhmästä sekä lisäksi oli yksi Facebookin kautta ilmoittautunut. Olimme suunnitelleet tekevämme kaksi erillistä ryhmähaastattelua sekä yhden yksilöhaastattelun. Toinen suunnittelemamme ryhmähaastattelu ei kuitenkaan onnistunut, sillä haastatteluajan sopiminen tämän kieliryhmän vertaistulkin aikataulujen kanssa ei onnistunut, kuten mainitsimme jo edellisessä luvussa. Pidimme siis yhden ryhmähaastattelun sekä yhden yksilöhaastattelun.

Setlementti sponsoroï opinnäytetyötä varten vertaistulkkauksen kahdeksi tunniksi, mutta toisen ryhmähaastattelun peruunnuttua vertaistulkkausta käytettiin lopulta yksi tunti. Ryhmähaastatteluun saatiin käyttää Kumppanuustalon tiloja. Haastattelukielinä käytettiin englantia sekä suomea, jonka vertaistulkki käänsi haastateltavien omalle kielelle. Yksilöhaastattelu tehtiin haastateltavan kotona ja sen kesto oli noin 20 minuuttia, ryhmähaastattelu kesti tunnin.

Taustatietoina kerättiin haastateltavien ikä, Suomessa oloaika, asuiko henkilö yksin vai perheen kanssa sekä oliko hän ollut joissain palveluissa tai toiminnoissa mukana. Emme sanoittaneet tähän kunnan tai järjestöjen toimintoja erikseen, sillä haastateltavat eivät välttämättä tiedä kumman palveluita he käyttävät. Nämä kolme ensimmäistä kysymystä olivat niin sanottuja suljettujen kysymysten kohtia. Kananen (2014, 79) kertoo, että suljetut kysymykset ovat yleensä sellaisia, joissa voidaan vastata vain kyllä tai ei-tyyppisesti. Vastakohtana suljetuille kysymyksille ovat avoimet kysymykset, joissa haastateltavilla on vapaampi mahdollisuus kertoa näkökulmistaan ja kokemuksistaan.

Neljännessä kohdassa siirryttiin avoimiin kysymyksiin ja ensimmäisenä avoimena kysymyksenä oli vapaa-aikaa ja rentoutumista kartoittava kohta. Viidentenä kysyttiin, millaista yhteistä toimintaa haastateltavat tekisivät mielellään muiden kanssa tai millaiseen toimintaan haluaisivat osallistua. Neljäs ja viides kysymys muodostivat kokonaisuuden, jotta saisimme kartoitettua maahanmuuttajilta heidän näkemyksiään mielekkäästä ajanvietosta sekä yhdessä tekemisestä. Lisäksi kysymykset selvittivät tutkimuskysymykseen liittyvää vastaajien arjen todellisuutta.

Kuudentena kysymyksenä oli kolmen arvon sanoittaminen. Hartosen (2017, 134) mielestä arvojen tutkiminen on tärkeää, sillä ne kertovat ihmisten elämään liittyvistä merkittävistä asioista sekä päämääristä. Tuntemalla ihmisten arvoja voidaan luoda hyviä toimintamalleja kotoutumiseen. Seitsemännen kysymyksen tarkoituksena oli kerätä tietoa siitä, onko haastateltavilla tällä hetkellä tarvetta avulle ja tietävätkö he, mistä sitä voivat saada. Kahdeksannen kysymyksen avulla oli tarkoitus saada haastateltavien oma näkemys siitä, miten he parantaisivat tai edistäisivät kotoutumista Hämeenlinnassa.

Pyrimme pitämään kysymysten määrän mahdollisimman pienenä, jotta valituille teemoille olisi riittävästi aikaa keskustelussa. Lyhyempi kysely, jossa kysymyksissä ei ole liikaa yksityiskohtaisia vaihtoehtoja, tukisi joustavuuden ja avoimuuden näkökulmia. Kanasen (2014, 17–19) mukaan laadullisen tutkimuksen haastattelumenetelmien on oltava joustavia, jotta saadaan nostettua tuloksia haastateltavien omasta arjesta.

5.3 Aineiston analyysi

Äänitetyt haastattelut litteroitiin ennen aineiston analyysia. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran (2009, 222) mukaan litterointi tarkoittaa haastattelun puhtaaksi kirjoittamista. Litteroinnille ei ole vaadittua määritelmää siitä, kuinka tarkasti äänitys kirjoitetaan tekstiksi. Litterointi on mahdollista tehdä koko tekstille tai vain osalle tekstiä. Ryhmähaastattelusta litteroitiin suomenkielinen osuus, yksilöhaastattelusta englannin sekä suomen kielen osuudet. Aineisto litteroitiin sanatarkasti, jotta olisi mahdollista elää haastattelutilanne uudelleen sekä hyödyntää litteroitua tekstiä analyysivaiheessa. Aineiston analyysissä käytettiin teemoittelua.

Teemoittelu on teemahaastatteluun kuuluva yleinen analysointitapa. Siinä aineistosta etsitään yhdistäviä tekijöitä, teemoja. Aineistosta nostetaan esiin eri teemojen alle teemaan liittyvät asiat. Teemoitteluun kuuluu usein sitaattien nostaminen osaksi analyysia. Sitaateilla vahvistetaan tuodun aineiston oikeellisuutta sekä lukija voi helpommin hahmottaa aineistossa kerrotut asiat. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006c.)

Aineiston teemoittelussa saatu materiaali käytiin läpi ja sieltä etsittiin esiin tulevat teemat. Oikean tuloksen varmistamiseksi materiaali käytiin uudelleen läpi, haastateltavien vastaukset jaettiin esitettyjen kysymysten alle ja näitä verrattiin teemoiteltuihin puheenaiheisiin. Tällä menetelmällä pystyttiin näkemään, ettei mitään olennaista jäänyt analysoinnissa välistä sekä selkeämmin hahmottamaan, missä kysymysosioissa teemat esiintyivät. Toistuvien teemojen lisäksi aineistossa oli tärkeitä puheenaiheita, jotka otettiin mukaan tuloksiin.

Aineistossa oli viisi useimmin toistuvaa teemaa. Näitä olivat työ, koulutus, kieli, vapaa-aika ja neuvonta. Teemoihin lisättiin turvallisuus ja kantaväestö. Ne toistuivat saadussa aineistossa kuitenkin vähemmän kuin viisi pääteemaa. Yksilö- ja ryhmähaastatteluissa ei näkynyt eroavaisuuksia vastauksissa vaan kummassakin haastattelussa ilmenivät samat teemat. Jokaisella haastateltavalla on kuitenkin oma mielipiteensä asiaan, joten aivan kaikkea ei voi verrata keskenään. Tutkimustulokset esitellään teemojen mukaisesti luvussa 6 sekä johtopäätökset luvussa 7. Analyysin, eli tulosten hahmottamisen jälkeen materiaalia käytiin läpi etsien sitaatteja, jotka syvensivät tulosten sanomaa. Lopuksi vertailtiin saatuja tuloksia aikaisempien tutkimusten johtopäätöksiin sekä kotoutumiseen liittyvään teorian tietoon. Näistä vertailuista tehtiin tutkimuksen johtopäätökset.

5.4 Eettisyys ja luotettavuus aineiston hankinnassa

Etiikka tarkoittaa hyvän, pahan sekä moraalisen toiminnan tutkimista. Moraalilla tarkoitetaan toimintatapoja, jotka ihminen määrittelee hyväksi. Eettisyydessä puhutaan toiminnan moraalista hyveistä. (Tieteen termipankki 2017.) Eettisyys tutkimuksen aineiston hankinnassa tarkoittaa siis hyvien toimintatapojen eli moraalisten hyveiden käyttämistä ja pohtimista tutkimusprosessissa.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009) on määritellyt ihmistieteisiin luettavien tutkimusalojen eettisiä periaatteita. Näitä ovat tutkittavien itsemääräämisoikeuksien kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyyden ja tietosuojan huomioonottaminen tutkimusprosessissa. Itsemääräämisoikeuteen kuuluvat tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus sekä riittävän informaation välittäminen tutkittavalle. Vahingoittamisen välttämällä pyritään ottamaan huomioon mahdolliset tutkimuksen aiheuttamat henkiset, taloudelliset tai sosiaaliset haitat. Henkistä haittaa voivat aiheuttaa esimerkiksi epäkunnioittava kohtaaminen tutkijan puolelta tai tutkimuksen liian raskaat aiheet. Taloudellista ja sosiaalista haittaa taas aiheuttavat esimerkiksi arkaluontoisten tulosten esittäminen ilman yksityisyydensuojaa tai tulosten esittäminen arvostelevasti. Yksityisyyden ja tietosuojan huomioonottaminen liittyy tutkimukseen osallistuvien ihmisten yksityisyyden varjelemiseen aineiston käsitelystä sekä esittämisessä. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2009, 5–8.)

Tutkimukseen osallistuminen oli eettisten periaatteiden mukaisesti vapaaehtoista. Periaatteiden painottama kunnioittava kohtaaminen painotui haastatteluiden vuorovaikutuksessa. Eettisiin valintoihin oleellisesti kuuluivat maahanmuuttajien omien näkemysten esiin tuominen sekä niiden tärkeyden painottaminen kotoutumisen kehitystyössä. Yksityisyydensuojan takia opinnäytetyötä tehdessämme emme keränneet haastateltavista henkilökohtaisia tietoja, kuten nimiä. Haastateltavat eivät ole tunnistettavissa haastatteluista. Olemme poistaneet tuloksista haastateltavien sukupuolta, kotimaata tai muuta tunnistettavuutta lisäävät tekijät. Haastattelut äänitettiin ja äänitteet litteroitiin heti haastattelujen jälkeen. Tietosuojan vuoksi opinnäytetyön valmistuttua äänitteet sekä litteroinnit tuhottiin. Ennen haastattelujen alkua allekirjoitettiin tutkimuslupa (liite 3).

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa puhutaan reliabiliteetin käsitteestä. Kirk ja Miller (1986) kertovat reliabiliteetin käsitteeseen kuuluvan kolme eri osaa, joita ovat tutkimusmenetelmien käytettävyyden arvioiminen, tulosten pysyvyyden tarkastelu ajallisesti sekä tulosten johdonmukaisuus. Tutkimusprosessissa käytäntöinä nämä tarkoittavat esimerkiksi aineiston keräämisessä ja analysoinnissa käytettävien menetelmien toimivuuden tarkastelua, jotta saadaan luotettavat tulokset. Nauhoitetun tai videoidun aineiston sanotaan parantavan luotettavuutta analysointivaiheessa. Aineiston ja tulosten tarkastelun on oltava kriittistä ja

niitä on pohdittava eri näkökulmista. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006d.)

Teemahaastattelu oli toimiva valinta haastattelumenetelmäksi luotettavuuden arvioinnin kannalta. Ryhmähaastattelussa syntyi hyvä keskustelu, jossa haastateltavat osallistuivat aktiivisesti sekä kertoivat monipuolisesti omia näkemyksiään. Teemahaastattelun ydinajatukseen kuuluu joustavuus keskustelussa (ks. luku 5.2). Haastateltavat nostivat esiin myös teemoja ja aiheita, joita emme olleet tuoneet keskusteluun mukaan. Eriävät mielipiteet ryhmähaastattelun aikana tulkitsimme niin, että ihmiset uskalsivat avautua omista näkökulmistaan, eikä heidän tarvinnut mukautua muiden vastauksiin tai esitettyihin teemoihin. Myös yksilöhaastattelussa haastateltava nosti aiheita esiin teemojen ulkopuolelta.

Ryhmähaastattelun aikana huomattiin, että vertaistulkki ei osannut suomea oikean tulkin veroisesti. Välillä kysymyksiä jouduttiin toistamaan tai selittämään vertaistukille. Lisäksi joissakin kohdin haastattelua tuli olo, että vertaistulkki ei kääntänyt aivan kaikkea, josta oli puhuttu. Esimerkkinä tällaisesta tilanteesta oli, kun haastateltava sanoi sanan *Setlementti*, mutta vertaistulkki ei tätä sanaa käyttänyt. Tämä seikka on oleellista huomioida luotettavuuden kannalta. Yksilöhaastattelua analysoidessamme pohdimme paljon sitä, millainen molemminpuolinen kielellisen ymmärryksen taso oli. Saimme kuitenkin samankaltaisia tuloksia molemmista haastattelutilanteista sekä joita on ilmennyt aikaisemmista tutkimuksista, joten nämä vahvistivat tulosten pysyvyyden reliabiliteettia eli luotettavuutta.

Vertaistulkkia käytettäessä emme saaneet varmuutta siitä, onko vertaistulkki käyttänyt käännöksissään neutraaleja kysymyksiä, joten johdattelemisen mahdollisuus on olemassa. Kerran ryhmähaastattelun aikana huomasimme johdattelevamme lisäkysymyksen selventämisessä, sillä kysymystä tarkentaessa annoimme liikaa valmiita vastausmahdollisuuksia, jotka olisivat voineet heikentää maahanmuuttajien omien vastausvaihtoehtojen antamista. Analysointivaiheessa jätimme johdatellun kysymyksen sekä siitä syntyneet vastaukset opinnäytetyömme ulkopuolelle.

Havainnoimme kysymysten ymmärrettävyyden sekä aineiston sisällön lisäksi haastateltavien kehonkieltä, joka antaa enemmän informaatiota puheen analysointiin. Kanasen (2014, 71) mukaan kehonkieli voi kertoa enemmän kuin haastateltava kertoo tai se voi tuoda keskusteluun erilaisen viestin kuin puhe. Ryhmähaastattelun aikana keskustelussa suomalaisten kunnioituksen puutteesta maahanmuuttajia kohtaan huomasimme kehonkielissä muutosta kiihtyneempään suuntaan.

Luotettavuutta pohdimme myös haastattelutilojen sopivuuden kannalta. Yksilöhaastattelussa keskittymisen ja kohtaamisen suhteen tila oli rauhallinen ja yksityinen. Ryhmähaastattelussa käytetty tila oli taas hieman rauhaton. Ulkoa kuului erilaisia ääniä, kuten ambulanssin hälytysääni. Erään

haastateltavan lapsi kulki haastattelutilan ja toisen tilan väliä. Hän kuunteli musiikkia satunnaisesti liian kovaa ja häntä pyydettiin laittamaan äänet pienemmälle. Haastateltavat eivät kuitenkaan kyseisistä asioista tuntuneet häiriintyvän, vaan keskittyivät hyvin kysymysten kuunteluun sekä osallistuivat aktiivisesti keskusteluun.

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Analysoimme haastattelut teemoittelemalla, jonka menetelmän kuvasimme luvussa 5.3. Tässä luvussa esitämme tulokset aineistosta jaettujen teemojen avulla. Näitä ovat työ ja koulutus, kieli, vapaa-aika, turvallisuus sekä kantaväestö. Litteroidusta haastatteluaineistosta on nostettu sitaatteja tuloksien autenttisuuden ja luotettavuuden tueksi.

6.1 Työ ja koulutus

Työ ja koulutus olivat yleisimmät puheenaiheet, jotka haastatteluissa ilmenivät kotoutumiseen vaikuttavina tekijöinä. Työn merkitys elämässä sekä sen puuttuminen toistuivat monesti haastateltavien vastauksissa. Kulttuuriperäistä työmoraalia korostettiin pariin otteeseen. Useampi kuin yksi haastateltavista pohti työn tärkeyttä; he tekisivät kyllä töitä, jos sitä vain löytyisi. Työ kuului haastateltavien mielestä olennaisesti osaksi mielekästä elämää.

Moni ihminen haluaisi tehdä töitä. Ei ole minulle normaalia, että istun kotonani ja joku antaa minulle ruokani.

Kaikki meidän maalaiset [kansalaisuus poistettu] tykkää tehdä töitä, mutta ei se... Tykkää auttaa muita ja näin nii... Mutta täällä ei, ei saa sitä tilaa, että vois tehdä.

Kokemuksista todentui, kuinka vaikeaa maahanmuuttajan oli saada työtä, vaikka hänellä olisi hyvä koulutustausta sekä motivaatiota hakea työtä. Useampi kuin yksi haastateltavista ei ollut saanut työtä, vaikka oli toistuvasti sitä yrittänyt hakea. Maahanmuuttajien mielestä työn saamisen vaikeus oli turhauttavaa.

Kun hänellä on kaikki tutkinnot ja on todistukset ja korkea-koulutodistus ja haluais niin kun hänen ammattiin tai saada töitä, mutta ei oo saanut mistään.

Työhausta keskusteltaessa osa haastateltavista kertoi, ettei maahanmuuttajan osaamista arvostettu niin paljon kuin esimerkiksi suomalaisen työnhakijan. Työn saamisen esteeksi koettiin kieli. Vain hyvää suomen kieltä osaavalla oli heidän mielestään mahdollisuus saada työtä. Näin ta-

pahtui myös niissä tapauksissa, joissa maahanmuuttajalla oli hyvä koulutustausta sekä englannin osaaminen oli vahvaa. Osalle haastateltavista oli suoraan sanottu, että ilman suomen kieltä on turha hakea työtä. Myös opiskelupaikan hakemiseen liittyi haasteita, Yksi vastaajista ei esimerkiksi tiennyt miten voi hakea ammattikorkeakouluun.

Mielipiteistä nousi esiin ajatus työn ja suomen kielen opiskelun yhdistämisestä. Moni koki, että he oppisivat kieltä paremmin työssä. Yksi haastateltavista vertasi suomen kielen oppimistaan toiseen kieleen, jonka oli omaksunut helpommin. Hän kertoi työskentelyllä olleen positiivinen vaikutus toisen kielen oppimiseen. Pelkkä kielen opiskelu koettiin liian yksipuolisena (lisää aiheesta luvussa 7.2 kieli).

Vanajaveden opistosta, että kun siellä käydään niitä kielikerhoja, niin sieltä ei saa hyötyä, koska siellä vaan käydään joka päivä ja ihmiset ei pysty keskittymään siihen... että jos ois välillä jotain työkokeilua tai jotain että hän voisi käydä tekeen nää mitä hän on oppinut siellä, niin olis ehkä vähän parempi.

Kysyttäessä, mitä kolmea asiaa arvostat elämässä, yksi vastaajista nimesi työn ensimmäisenä arvonaan sekä yksi nimesi lastensa koulutuksen. Mielekkäästä vapaa-ajan vietosta kysyttäessä työnteon merkitys korostui useammalta haastateltavalta. Työn merkitys mainittiin myös Yhteiskunta-infossa käydyissä keskusteluissa kotoutumisen merkittävistä asioista (ks. luku 5.2.1).

6.2 Kieli

Suomen kielen opiskelua pidettiin haastavana mutta tärkeänä. Kuten edellisessä luvussa jo mainittiin, moni koki, ettei ole mahdollista saada töitä ilman kielen osaamista. Useat haastateltavat kokivat kielen oppimisessa tämänhetkisen opiskelutavan riittämättömäksi. Pelkkä kielen opiskelu koulussa oli heidän mielestään liian yksipuolista. Haastateltavat olisivat kaivanneet monipuolisempaa ja vaihtelevampaa opetusta, joka olisi osittain yhdistetty työnteeseen. Moni haastateltava kaipasi enemmän paikkoja, joissa olisi mahdollista käyttää suomen kieltä. Yksi haastateltavista sanoi, että suomen kielen sanat unohtuvat helposti, mikäli suomea ei käytä koulun ulkopuolella. Tästä johtuen kieli jää oppimatta.

Jos haluu, että täällä halutaan, että ne oppii suomen kieli, mutta ku he vaan käy koulua ja siellä ei pysty tekee töitä, että se suomen kieli tulee harrastuksilla, et pitää harrastaa jotain tai pitää puhua ihmisten kanssa enemmän, pitää olla yhdessä ja näin ni, sitten vasta oppii sitä suomen kieli et se ei tuu vaan niinku; mä meen kouluun ja oon siellä muutama tunnin ja sitten mä tuun sieltä pois ja jään kotiin ja näin.

Eräs haastateltavista koki, että kielen opiskelu Vanajaveden opistossa eteni liian nopeatahtisesti. Hänestä tuntui, että hän ja hänen puolisonsa eivät ehtineet oppia edellisiä asioita, kun jo siirryttiin uuteen moduuliin. Yksi haastateltavista kertoi, että osa ihmisistä ei halua oppia kieltä ollenkaan ja näin he näyttävät huonoa esimerkkiä muille. Hän piti epärealistisena sitä, että tukia ei katkaistu tällaisissa tapauksissa. Haastateltava koki, että haluttomuus oppia suomen kieltä vaikuttaa negatiivisesti muihin kieltä opiskeleviin maahanmuuttajiin. Negatiivinen vaikutus näkyi hänen mielestään muiden opiskelumotivaation laskuna.

Eräs haastateltava kertoi työskennelleensä toisessa maassa ja oppineensa maan kielen parissa kuukaudessa, kuten mainitsimme edellisessä kappaleessa. Kielen oppimiseen hän oli hyödyntänyt vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. Kielikouluja hän ei tässä maassa ollut käynyt vaan teki töitä, jolloin hän pystyi keskustelemaan ihmisten kanssa. Hän ei ollut osannut toista kieltä aikaisemmin, joten kaikki kielitaito syntyi työn kautta sekä keskustellessa ihmisten kanssa. Suomessa hän taas koki, ettei pystynyt oppimaan kieltä, koska työ ja vuorovaikutus puuttuivat.

Useampi vastaajista kaipasi lisää tulkkausapua. He eivät kokeneet, että olisivat saaneet tarpeeksi apua tulkkaukseen ongelmatilanteissa. Usein kun he menevät kysymään apua esimerkiksi Kelan kirjeiden tai asuntohakemusten takia, tulkin palveluita ei saa tai niitä joutuu odottamaan. Moni haastatelluista kaipasikin paikkaa, jossa olisi aina tarvittaessa saatavilla tulkkausapua.

6.3 Vapaa-aika

Vapaa-ajan vietosta ja rentoutumisesta maahanmuuttajat kuvasivat esimerkiksi kavereiden ja naapureiden kanssa ajan viettämisen, perheelle soittamisen, luonnossa olemisen sekä harrastukset. Harrastusmahdollisuudet koettiin liian kalliiksi. Yksi vastaaja kaipasi lisäksi Hämeenlinnaan lisää vapaa-ajan mahdollisuuksia lapsille. Hän ihmetteli sitä, että lapsien tärkeyttä painotetaan, mutta lapsille ei kuitenkaan ole tarjolla mitään maksutonta tekemistä. Matkustaminen muualle yksin tai lasten kanssa koettiin liian hintavaksi.

Eräs haastattelussa mukana ollut toivoi enemmän ryhmässä tehtävää toimintaa tai tapahtumia vapaa-aikaan. Aiemmasta ryhmätoiminnasta kysyttäessä kaksi vastaajista oli osallistunut johonkin ryhmätoimintaan aiemmin. Yksi oli ollut mukana taidelähtöisessä toiminnassa ja toinen kokkausryhmässä. Eräs haastateltavista harmitteli uimahallin remontin pitkää kestoja. Tuloksista ei ilmennyt paljon konkreettisia ideoita mahdollisista vapaa-ajantoiminnoista, mutta kysymykseen siitä, mitä he vapaa-aikana haluaisivat tehdä tai millaiseen ryhmätoimintaan osallistua, kolmelta vastaajalta tuli esiin työnteko ja yksi vastaajista haluisi auttaa muita ihmisiä. Puhuttaessa vapaa-ajasta, johon selkeästi vastaajien mielestä liittyi työntöön mielekkyys, ilmeni myös syrjäytymisen kokemus:

Sanotaan että 'hae työ, hae työ' hän on hakenut varmaan johonkin 30 paikkaan, mutta mistään ei oo saanut niin hän sanoi, että nyt tuli vähän semmonen olo, että mä en ikinä enää saa työ mä oon niinku nyt vähän jäänyt sivulle.

6.4 Neuvonta

Neuvontaa kaivattiin esimerkiksi työ- tai opiskelupaikan hakuun sekä erilaisten papereiden tulkkaukseen. Yksi vastaajista oli tyytyväinen tämänhetkiseen neuvontaan ja hän tiesi mistä apua voi saada. Muut vastaajat nostivat neuvonnasta ja tulkkauksesta toisenlaisia näkemyksiä. Useampi vastaajista koki, että he tietävät kyllä mistä apua voi kysyä ongelmatilanteisiin tai tulkkaukseen, mutta he kaipasivat parempaa saatavuutta palveluille.

Niin että jos ois joku semmonen paikka missä olis aina tulkki paikan päällä ja pystyis ottaa vastaan, ettei tarvitse odottaa tai varata aikaa, että tuu huomenna tai tuu tänne. Et semmonen paikka missä olis aina tulkki paikan päällä ja joku joka osais neuvoa tai mitä pitää tehdä ja mikä tää asia on.

Työn hakemisen haasteet tulivat esiin vastauksissa useasti ja siihen vastaajat kaipasivat enemmän neuvontaa. Yksi vastaajista kaipasi neuvontaa koulutuspaikan hakuun. Paikat joista haastateltavat kokivat saavansa apua, olivat sosiaalipuolen palvelu sekä Setlementti. Sosiaalipuolen palveluille emme saaneet tarkempaa selitystä siitä, tarkoittivatko he kunnan sosiaalipuolen maahanmuuttopalveluja, Kelan palveluja vai joitakin muita palveluja.

Setlementti ja sosiaali, ne niin kun, ne edistää kaikkea.

Neuvonnassa nähtiin puutteita siinä, että palveluissa oli ruuhkaa tai tulkkia ei ollut aina saatavilla ja näin apua joutui odottamaan. Epäselväksi jääneet asiat jäivät vaivaamaan ja epävarmuus turhautti. Yksi haastateltavista oli lisäksi sitä mieltä, että neuvontaa saadessaan hänelle annettiin liikaa vaihtoehtoja. Hänen mielestään ammattilaiset kyllä tietävät mikä hänelle olisi parasta ja kaipasi selkeämmin suoria ohjeita siihen, mitä hänen kuuluisi tehdä. Useiden vaihtoehtojen antaminen hämmensi maahanmuuttajaa ja lisäsi epäselvyyttä siitä, mitä hän oikein voisi tehdä seuraavaksi. Keskustelussa todettiin ystäväpiirin olevan tärkeä neuvonnan lähde.

6.5 Turvallisuudesta ja kantaväestöstä

Turvallisuus oli yksi vastauksissa esiintyvä teema. Yhden haastateltavan tärkeimpiä arvoja elämässä oli turvallisuus. Turvallisuudesta mainittiin,

kun maahanmuuttajat puhuivat Suomesta sekä lastensa tulevaisuudesta. Turvallisuus oli lisäksi ristiriitainen aihe:

Kukaan ei kunnioita, heillä on tullut siitä tosi huono mieli ja tosi huonosti täällä, et ne sano, että vaikka mä on täällä ja mulla on kaikki ja täällä on turvallisuus, mutta kukaan ei kunnioita mua ni, ei se, että jos ei ole kunnioittaminen niin se turvallisuus ei.

Suomalaisista oli erilaisia mielipiteitä, osalla haastateltavista oli paljon suomalaisia ystäviä. Osalla taas oli huonompia kokemuksia ja he tunsivat kunnioituksen puutetta. Kunnioituksen puute näkyi heidän mielestään esimerkiksi kohtaamisessa ja katseissa. Tilanteita oli niin ystäväpiirissä kuin yleisesti kantaväestön kanssa. Kohtaaminen ja katseet olivat olleet esimerkiksi epäkohteliaita tai rasistisia. Eräs vastaaja kertoi siitä, kuinka hänellä on suomalaisia ystäviä ja kaikki menee hyvin, jos ei tule erimielisyyksiä asioista. Erimielisyyksissä hänen suomalaiset ystävänsä olivat pitäneet vastaajan maahanmuuttotilasta ongelmien aiheuttajana.

Maahanmuuttajat kokivat kunnioituksen puutteen lisäksi, että heidän osaamistaan ei arvostettu työhaussa. Vaikka heillä olisi ollut hyvä koulutustausta ja paljon työkokemusta, monilla oli tunne, että heitä pidettiin huonompina tai tyhmempinä, koska he olivat maahanmuuttajia. Kunnioituksen puutteeseen liittyen nähtiin, että suomalaisten osallisuus kotoutumisen edistämässä olisi tärkeää.

Tää riippuu kaikista suomalaisista, että ei kaikki seurakunnat ja nää pysty tekeen niitä kaikkia [puhuu kotoutumisesta].

Negatiivisten kohtaamisten lisäksi löytyi hyvin positiivisia kokemuksia kantaväestöstä ja heidän kanssaan ystäväystymisestä. Eräs haastateltavista kertoi olevansa edelleen yhteydessä entisiin suomalaisiin naapureihinsa. Naapurit kyläilevät hänen luonaan ja kysyvät edelleen, että tarvitseeko hän apua. Loppuun haastateltava lisäsi, että oli kertonut sosiaalityöntekijälleen asiasta ja sosiaalityöntekijä oli ollut hämillään näiden avuliiden suomalaisten käytöksestä. Yksi haastateltavista oli löytänyt helposti uusia ystäviä ja kohtaaminen oli ollut helppoa, vaikka hän oli huomannut, että suomalaiset ovat ujompia keskustelemaan kuin ulkomaalaiset.

Haastateltavien puolelta huomasi sen, kuinka moni korosti omaa oikeuttaan olla Suomessa. Haastateltavat kertoivat, kuinka heillä oli ollut omassa maassaan hyvä elämä sekä riittävä toimeentulo. Sodan vuoksi he olivat joutuneet pakenemaan ja tulemaan vieraaseen maahan. Kaikkien maahanmuuttajien olettaminen rikollisiksi tai huijareiksi turhautti. Yksi näkemys korosti vahvasti ihmisten yksilöllisyyttä sekä sitä, ettei heitä voida arvostella kulttuurin tai massan perusteella.

Ja sitte jotkut kertoo, että he maahanmuuttajat on tulossa tänne ottaa vaan rahaa ja niinku tekee näitä, että vie rahat ja kaikki ja hän on aina sanonut, että mä olen tullut tänne vaan turvaks, että mulla on ollut siellä omassa maassa oma koti ja omat autot ja näin että en oo tulossa viemään vaan rahat.

Ei ihan kaikki oo samanlaisia ettei kaikki maahanmuuttajat jotka on tullut nyt tänne on tekee pahaa tai tekee ettei kaikki oo ihan samanlaisia ihmisiä että pitää aina katsoa jokainen toisesta kuvasta.

Kantaväestön kanssa kohtaaminen ilmeni myös Yhteiskunta-infon (ks. luku 5.2.1) keskusteluissa, jossa kohtaaminen herätti runsaasti keskustelua siitä, miten asiaa voisi kehittää ja olemmeko me esimerkiksi koulussa ajatelleet ratkaisuja asiaan. Infossa olleiden maahanmuuttajien kokemuksissa kohtaamisesta korostui kontaktin saamisen vaikeus kantaväestön kanssa ja monien toiveissa oli kantasuomalaisen ystävän löytäminen.

Yksi haastateltava esitti hyvän idean siitä, miten olisi tärkeä tehdä vaikuttamistyötä negatiivisen median vastapainoksi. Hän ehdotti ohjelmaa, jossa esitettäisiin maahanmuuttajien hyviä tekoja. Haastateltava oli sitä mieltä, että negatiiviset asiat pelottavat kantaväestöä ja ohjelma voisi tuoda esille näkökulmaa siitä, että kaikki maahanmuuttajat eivät ole samanlaisia.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyömme tutkimuskysymyksenä oli: Mitä kotoutumisen alkuvaiheen palvelu- ja toimintatarpeita maahanmuuttajat kokevat tarvitsevana? Tulokset vastasivat hyvin tutkimuskysymykseen siitä, millaisia palvelumuotoja olisi hyvä järjestää alkuvaiheen kotoutumisen tukemiseksi maahanmuuttajien mielestä. Maahanmuuttajat kokevat tämän tutkimuksen mukaan tarvitsevana alkuvaiheessa seuraavaa: kantaväestön kohtaamista tukevaa toimintaa, kielen opetuksen monipuolistamista, työmahdollisuuksien lisäämistä, neuvonnan ja tulkkauksen saatavuuden parantamista sekä vapaa-aikaan liittyvän maksuttoman tai halvemman harrastustoiminnan mahdollistamista.

Mielestämme on monipuolisia mahdollisuuksia yhdistää tarpeet samojen kokonaisuuksien alle, esimerkiksi kohtaaminen ja kieli voidaan yhdistää työtoimintaan. Seuraavissa luvuissa esitellään tuloksista syntyneet johtopäätökset, lisäksi vertailemme johtopäätöksiä käytettyyn teoriapohjaan.

7.1 Osaaminen

Haastattelukysymyksissä emme teemoitelleet työtä yhdeksi osa-alueeksi. Työ kuitenkin esiintyi eri teemoissa. Se koettiin merkitykselliseksi elämän osa-alueeksi. Yksi haastatelluista nosti työn yhdeksi elämänarvoistaan. Maahanmuuttajien näkemys oli, että työtä oli vaikea saada. Kaikkiaan neljässä haastattelun kysymyksessä työ ilmeni tavalla tai toisella maahanmuuttajien vastauksissa ja keskusteluissa. Työmotivaatio näkyi oman osaamisen esiintuomisena sekä ihmettelynä siitä, miksei suomalaisessa yhteiskunnassa arvosteta tarpeeksi aiempaa osaamista. Tällä vastaajat viittasivat omiin aikaisempiin opintoihinsa ja siihen, että Suomessa näitä ei otettu huomioon työtä hakiessa.

Sisäministeriön (2015, 88, 122) kotoutumista ja maahanmuuton suuntaa käsittelevässä julkaisussa työn todettiin vaikuttavan kotoutumiseen. Siirto ja Hammari (2016, 26) kertovat, että turvapaikanhakijoiden työmotivaatiota tutkittaessa on selvinnyt, että he olisivat innokkaita tekemään työtä. Aiemman osaamisen arvostus tuli esiin Piikkilän ja Saarisen (2010, 33–34) tutkimuksessa, jossa selvitettiin Hämeenlinnan seudun maahanmuuttajien toiveita ammatilliselle koulutukselle. Tutkimuksen johtopäätöksissä todetaan kehittämistarpeita aikaisemman osaamisen yhdistämiseen uuden koulutuksen kanssa, jolloin päällekkäisyyksiltä välttyttäisiin.

Viittakiven vastaanottokeskuksissa aloitettiin työtoiminta, jonka maahanmuuttoviranomaiset kokivat tarpeelliseksi tulijoille, sillä se toisi mielekkyyttä turvapaikanhakijoiden elämään. Työtoiminnassa työtehtäviä vaihdeltiin joka päivä, mutta tehtävät liittyivät pääosin siivoukseen. Hetkeksi toimintaa laajennettiin vastaanottokeskuksien ulkopuolelle saatujen työtoimintatarjousten perusteella, mutta Maahanmuuttovirasto ei tällaista työmuotoa hyväksynyt. Maahanmuuttovirasto käsitti työtoiminnan ainoastaan vastaanottokeskuksien välittömään läheisyyteen. Kuitenkin tällaiset ”oikeat työt” olivat niitä mielekkäämpiä, jotka helpottivat turvapaikanhakijoiden mielen murheita. (Viittakivi Oy 2017b, 85–86.)

Tässä tutkimuksessa haastateltavien mielestä oli epänormaalia vain istua kotona, vailla työpaikkaa ja saada siitä rahaa. Työn puuttuminen koettiin outona ja turhauttavana. Töiden jatkuva hakeminen ilman tulosta koettiin passivoivaksi. Eräs haastateltava kuvasikin haastattelun aikana olevansa ”vähän jäänyt sivulle”. Työ- ja elinkeinoministeriön (2016, 38) tutkimusten mukaan on huomattu maahanmuuttajien huonompi työmarkkina-asema muuhun väestöön verrattuna. Ministeriön tutkimuksen mukaan maahanmuuttajien mahdollisuus päästä työhön on vaikeampaa ja työttömyys on 2,5-kertainen kantaväestöön verrattuna. Kaarlampi ja Sampakoski (2011, 6) toteavat saman huomion työn saamisen haastavuudesta tutkimuksessa, joka kartoitti korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien työllistymistä.

Hämeenlinnassa maahanmuuttajien työllistymistä tuetaan tällä hetkellä muun muassa Setlementin hallinnoimalla TyöPolku-hankkeella, joka tarjoaa yksilöllistä tukea kohti työelämää (Hämeen Setlementti ry b.d.b.) TyöPolku-hanketta ei mainittu haastatteluiden vastauksissa, joten emme voi tehdä johtopäätöksiä siitä, onko tämä palvelu tällä hetkellä riittävä tai maahanmuuttajien tiedossa. On kuitenkin hyvä, että yksilöllisiä palveluratkaisuja kehitellään. Haastateltavien mielestä työnhaku ja opiskelupaikan etsiminen olivat vaikeaa ja he kokivat tarvitsevänsä niihin lisää tukea. Yksi haastateltavista kysyi suoraan meiltä, voisimmeko me auttaa häntä löytämään työtä ja mistä sitä voisi löytää. Työn etsimiseen selvästi liittyi epäselvyyksiä ja lisätuen tarvetta.

Tekemiemme haastatteluiden pohjalta haastateltavat olivat sitä mieltä, että työ tukisi kielen oppimista. Haastateltavat kertoivat kehitysehdotuksesta työharjoittelun lisäämisestä kielen opiskelun tueksi. Kaarlammen ja Sampakosken (2011, 8,27,35) opinnäytetyössä tutkittiin korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien kokemuksia työllistymisestä. Tutkimuksessa todettiin sama johtopäätös siitä, että työharjoittelu olisi hyödyllinen lisä kielen opiskelulle. Työharjoittelut ovat yksi väylä luoda verkostoa kohti työmarkkinoita. Maahanmuuttajat kokivat, että verkostoituminen on olennainen osa työn saamista, sillä silloin maahanmuuttaja pääsee näyttämään oman osaamisensa ja saa paremmat mahdollisuudet työllistymiseen.

Tiivistettynä teemasta osaaminen voidaan tehdä seuraavat johtopäätökset tutkimustulosten sekä aikaisempien tulosten perusteella: On tärkeää ottaa huomioon työn merkitys yhteiskuntaan sopeutumisessa, sekä ihmisten osaamisen tunnustaminen ja hyödyntäminen kotoutumisessa. Wilhelmssonin (2010, 18) kertoo ammattitaitojen karttuvan niin kouluja käymällä kuin ”elämänkoulussa”. Tällainen ilman kouluja saatu osaaminen on haastavaa tunnistaa ilman työkaluja. Tunnistamaton ammattitaito voi pitkittää työttömyyttä, ajaa maahanmuuttajan koulunpenkille tai työllistymään työhön, joka ei ole omaa osaamistaan vastaavaa. Näemme tärkeänä kehittää maahanmuuttajien taitojen kartoittamiseen tarkoitettuja työkaluja, jotta tulevaisuudessa osaamisen tunnistaminen olisi helpompaa ja nopeampaa.

Maahanmuuttajat tarvitsevat lisätukea työ- ja opiskelupaikkojen hakemiseen sekä kielen opetuksen yhdistämistä työharjoitteluun tai -kokeiluun. Pakolaisavun (n.d.b) julkaisussa painotetaan sitä, että maahanmuuttajien työllistämässä ei saa luoda kahden kastin työmarkkinoita, joissa pienipalkkaiset työt jakaantuvat maahanmuuttajille. Julkaisussa esitetään, että työllistymisen tueksi olisi luotava erilaisia keinoja, kuten työharjoitteluiden ja -kokeiluiden lisääminen. Yrittäminen nähdään yhtenä väylänä työllistymiseen, julkaisussa kuitenkin todetaan, ettei se saa olla ainoa mahdollisuus työmarkkinoille.

Työ liittyy olennaisesti myös osallisuuden käsitteeseen, jota käsitelimme luvussa 3.5. Isola (2017) kertoo, että merkityksellinen tekeminen luo osallisuutta, joka tukee ihmisten hyvinvointia. Sisäministeriön (2015, 65) kotouttamisen suuntaa käsittelevässä julkaisussa painotetaan sitä, kuinka tärkeää on mahdollistaa maahanmuuttajien osaamisen hyödyntäminen. Kun luodaan mahdollisuus oman osaamisen hyödyntämiselle, luodaan myös edellytykset sille, että yhteiskuntaa rakennetaan yhdessä.

7.2 Kielitaito

Haastatteluja tehdessämme yksikään kysymys ei sisältänyt sanoja kieli tai kielitaito. Tämä kuitenkin näyttäytyi sekä haastavana että merkittävänä asiana kotoutumisessa. Suomen kielen taito nähtiin tärkeänä osana työllistymistä. Esimerkiksi pelkällä englannin kielentaidolla ei haastateltavien mukaan saa töitä. Nurmi-Matongo (2014, 27) on kirjoittanut opinnäytetyönsä johtopäätöksissä maahanmuuttajien huomioineen jo kotoutumisen alkuvaiheessa, että suomen kieli on avainasemassa menestyksekkääseen kotoutumiseen.

Suomen kielen oppimista lisäisivät haastateltavien mukaan työ, harrastukset sekä vuorovaikutus kantaväestön kanssa. Kieltä opiskellaan koulussa, mutta jos koulun ulkopuolella ei pääse käyttämään suomen kieltä, oppiminen on vähäistä. Haastateltavilta kysyttiin heidän ystäväpiirinsä rakennetta ja osa kertoikin heillä olevan paljon ystäviä kantaväestön edustajista. Joillekin taas ainoa paikka, jossa pystyy puhumaan ihmisten kanssa Vanajaveden opiston lisäksi, on Setlementti.

Nurmi-Matongon (2014, 20) tutkimuksessa haastateltavat kokivat, että suomalaiset ovat mukavia mutta heihin on vaikeaa tutustua. Suomalaisia tuttavina oli joillakin haastatelluilla, mutta pääosin ystäväpiirit sisälsivät muita maahanmuuttajia tai oman maan kansalaisia. Suomalaisten ystävien hankkiminen tulevaisuudessa oletettiin tapahtuvan työn kautta. Mikäli tämä väite pitää paikkaansa, ollaankin noidankehässä, jossa kielitaitoa on hankalaa kerryttää ilman suomalaisia kontakteja, mutta kontakteja saa vain työn kautta, johon taas tarvitaan kielitaitoa.

Vanajaveden kielikoulutuksesta maahanmuuttajat keskustelivat haastattelussa rakentavasti. Osa heistä mieltivät, että olisi tärkeää päästä harjoittelemaan kielikoulutuksessa opittuja asioita työelämään, esimerkiksi työkokeiluna. Näin kielen opetus olisi monipuolisempaa ja kontaktien luominen kantaväestöön olisi mahdollista. Eräs haastateltava koki koulussa ollessaan, että kielikoulutuksen kurssit etenevät liian nopeasti, jolloin aiempaa oppia ei ole vielä ehtinyt sisäistämään, kun uusia asioita jo tulee eteen. Kieli unohtui koulun jälkeen helposti, jos sitä ei päässyt muualla käyttämään. Piikkilän ja Saarisen (2010, 31–34) tutkimuksessa, jossa haastateltiin Hämeenlinnan maahanmuuttajia, kielikoulutuksen taso tuli myös esille. Osa tutkimuksen haastatelluista maahanmuuttajista koki kielikoulutuksen riittämättömäksi.

Viittakiven vuosikirjassa kerrotaan Heinolan ja Savonlinnan vastaanotto-keskuksien käyttävän taitotasoihin perustuvaa opetusta. Heinolan ryhmät aloittivat sekaryhminä, jolloin ajatuksena oli, että edistyneemmät opiskelijat pystyivät auttamaan heikompia. Noin puolen vuoden kuluttua ryhmiin tehtiin päivitys, jossa opiskelijat opiskelivat taitotasonsa mukaan. Näin ollen nopeasti edistyvät opiskelijat eivät turhautuneet hitaasti etenevään opetukseen ja hitaasti etenevät opiskelijat eivät tippuneet kärryiltä liian nopeassa tahdissa. Hitaammille oppilaille opettajalla oli aikaa antaa heidän tarvitsemaansa tukea. Savonlinnassa taitoryhmät jaettiin englantia osaaviin, omalla kielellä luku- ja kirjoitustaitoihin sekä luku- ja kirjoitustaidottomiin. (Viittakivi Oy 2017a, 75–76.)

Tarve eritasoisille kielikursseille esiintyy myös Kanta-Hämeen alueella tehdystä tutkimuksesta, joka käsitteli korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien kokemuksia työllistymisestä (Kaarlampi & Sampakoski 2011, 40). Kysyimme sähköpostitse Vanajaveden opiston suunnittelijaopettajalta, miten heidän opistossaan otetaan huomioon eri taitotasot kielikoulutuksessa, mutta valitettavasti emme saaneet kysymykseen vastausta. Näin ollen emme voi selvittää Hämeenlinnan tilannetta kielikoulutuksen sisällöllisen puolen osalta.

Kielikoulutuksen kehittämisen lisäksi erään haastateltavan kokemus siitä, etteivät kaikki maahanmuuttajat ole kiinnostuneita opiskelemaan suomen kieltä tai halua olla koulussa opiskelemissa kieltä, tarvitsisi jonkinlaisia asiaan puuttuvia toimenpiteitä viranomaisilta. Tällä hetkellä maahanmuuttajan mukaan kielen oppimiseen negatiivisesti suhtautuvat eivät saa tästä sanktiota.

7.3 Vapaa-ajan toiminta ja osallisuus

Vapaa-ajan teema kuului yhteen haastattelun kysymyksistä. Vapaa-aikaan ja rentoutumiseen liittyvissä vastauksissa mainittiin työ kolmelta eri vastaajalta, minkä vuoksi pohdimme kysymyksen ymmärrettävyyttä. Ymmärsivätkö haastateltavat mitä haimme sanalla vapaa-aika, sillä suomalaisessa kulttuurissa työllä ja vapaa-ajalla on yleisesti eroa? Mahdollista on, että kulttuuritaustansa mukaisesti heille kuuluu vapaa-aikaan oleellisesti työnteko. Partanen (2010, 40) kirjoittaa opinnäytetyönsä tutkimustuloksissa maahanmuuttajanaisten vapaa-ajan lisääntymisestä Suomeen tullessa. Kotimaassa työn, opiskelun, perheen auttamisen sekä kotitöiden takia vapaa-ajalle ei juuri jäänyt aikaa. Suomeen tulon jälkeen vapaa-aikaa olikin yhä enemmän, mutta sitä ei alkuun osattu hyödyntää ja maahanmuuttajat kokivat toiminnan puutetta. Samankaltainen ilmiö näyttää mielemme tämän tutkimuksen haastateltavien osalta. Ilman työtä tai opiskelupaikkaa olevat kokivat toiminnan puutetta ja haaveilivat työn täyttävän arjen toimeentuloa.

Vapaa-ajan teemassa haastatteluista voidaan nostaa muun muassa harastusten liian kalliit hinnat sekä Hämeenlinnan alueella lapsille tarkoite-

tuttujen ilmaistoimintojen puutteellisuus maahanmuuttajien mielestä. Vapaa-ajasta saadut konkreettiset ehdotukset olivat hyvin suppeita. Ihmisten sosiokulttuurisesta todellisuudesta nousivat hyvin arkiset asiat, kuten ajanvietto ystävien kanssa sekä luonnossa oleminen. Nurmi-Matongon (2014, 20) tutkimuksessa vapaa-ajasta kerrottiin samantapaisia ajatuksia ystävien tapaamisesta ja ulkoilusta. Lisäksi tutkimuksessa ilmeni kokemuksia jatkuvan odottelun tunteesta, maahanmuuttajat odottivat kotoutumistoimenpiteiden alkamista ja kokivat odotellessaan kaiken ajan vapaa-ajaksi. Odottaminen oli maahanmuuttajien mielestä turhauttavaa. (Nurmi-Matongo 2014, 20.) Omassa haastattelussamme ei vapaa-ajan aiheesta ilmennyt jatkuvan odottelun tuomaa turhautumista.

Suomen Kulttuurirahaston rahoittamassa Osallisena Suomessa -tutkimuksessa todetaan, että järjestöt ovat olennainen osa vapaa-aikaan liittyvien toimintamuotojen järjestämistä. (Lautiola 2013, 11). Työ- ja elinkeinoministeriö mainitsee kotouttamisohjelmassaan, että järjestöt ovat mukana kotoutumista edeltävien palveluiden tuottamisessa julkisten sekä yksityisten palveluntuottajien kanssa. Lisäksi julkaisussa painotetaan sitä, että maahanmuuttajien osallistumista vapaa-ajan toimintaan tuetaan. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016, 9, 52.)

Kotouttamisohjelmassa sanotaan, että erilaiset taidelähtöiset toiminnot lisäävät vuorovaikutusta ja edistävät kulttuurienvälistä vuoropuhelua. Taidelähtöiset toiminnot mahdollistavat matalankynnyksen palvelumuotoja, jolloin mahdollistetaan osallisuus sekä suomalaiseen kulttuuriin ja tapoihin tutustuminen. Ohjelmassa todetaan, että maahanmuuttajat tarvitsisivat enemmän väyliä mielekkääseen ajanviettoon. Kehitystyössä apuna toimisi tehokkaampi kumppanuustoiminta eri toimijoiden kesken. Eri toimijoiden muodostamat palvelukokonaisuudet luovat uudenlaisia toimintamalleja sekä parantavat kotouttamistyön tehokkuutta. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016, 16, 52.)

7.4 Alkuvaiheen ohjaus- ja neuvontapalvelut

Kotoutumiseen liittyvässä neuvonnassa puhutaan monikulttuurisesta ohjauksesta sekä kulttuurienvälisestä viestinnästä. Kulttuurista puhuttaessa on otettava huomioon, että vaikka tietty kulttuuriperimä on osa ihmistä, se myös muuttuu sosiaalisen vuorovaikutuksen myötä. Kulttuurienvälinen viestintä siis osaltaan tuottaa kulttuurien evoluutiota. Maahanmuuttajien ohjaus- ja neuvontapalveluissa työntekijän roolissa tärkeää on oman maailmankatsomuksensa tunnistaminen, avoin ja empaattinen suhtautuminen eri kulttuureihin, sekä dialogin eli tasa-arvoisen keskustelun ylläpitäminen. Maahanmuuttajien neuvonnassa, ohjauksessa sekä koulutussuunnittelussa on huomattavia palvelutarpeita tulevaisuudessa. (Korhonen & Puukaari 2013, 57–67, 129, 367.)

Setlementin ja sosiaalipuolen neuvonnasta välittyi haastatteluissa positiivinen kuva, vaikka kielitaidottomuus toikin maahanmuuttajalle vaikeuksia

perusasioiden hoitamisessa. Kielitaidottoman maahanmuuttajan on usein mahdotonta selviytyä suomenkielisten paperiasioiden sekä lomakkeiden hoidosta, joten heidän on pyydettävä apua. Palveluissa haasteena nähtiin ruuhkat sekä tulkin saamisen vaikeus. Maahanmuuttajat toivoivat, että palveluista löytyisi paikka, jossa neuvontaa saisi aina omalla kielellään, jolloin turha odotus ja uudelleen tulemisen tarve vähenisi. Johtopäätöksenä neuvontaan liittyvästä kehitystyöstä olivat siis tulkin palveluiden sekä neuvonnan ja ohjauksen lisääminen.

Alkuvaiheen ohjaus- ja neuvontapalveluihin panostaminen esiintyy myös Hämeenlinnan maahanmuuttajien kotouttamista tukevassa toimintamallissa, joka on luotu vuosille 2016–2020. Toimintamalli oli osana aikaisempia tutkimuksia, joita kävimme läpi tutkimustamme varten. Toimintamallissa sanotaan, että ohjaus- ja neuvontapalvelut tukevat kustannustehokkuutta, palveluketjun sujuvuutta sekä palveluiden saatavuutta. Hyvä ohjaus ja neuvonta kuuluvat ennaltaehkäisevään toimintamalliin. (Savileppä & Ekholm 2016, 7.)

Työ- ja elinkeinoministeriön uusimmassa kotouttamisohjelmassa mainitaan yhdeksi palveluiden kehittämiskohteeksi ohjaus- ja neuvontapalveluiden tehostamisen. Kotouttamisohjelmassa tämänhetkisessä tilanteessa haastavaksi nähdään esimerkiksi työmarkkinoiden ulkopuolella olevien maahanmuuttajien jääminen neuvonnan ulkopuolelle. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016, 31.) Yksi haastateltavista nosti esiin kantaväestöön kuuluvien ystäviensä tärkeyden neuvonnan saamisessa. Hän koki, että saa parempaa tietoa ystäviltään ja näin ollen oikean tiedon saaminen oli helpompaa.

7.5 Kunnioitus ja kantaväestö

Haastateltavien kokemukset suomalaisista olivat hyvin erilaisia. Osalla haastateltavista oli paljon ystäviä kantaväestöstä, osa taas koki kohtaamisen vaikeutta ja kunnioituksen puutetta kantaväestön kanssa. Kaikkien haastateltavien mielestä kantaväestön kanssa ystäväystyminen koettiin kuitenkin tärkeäksi ja hyödylliseksi kotoutumisen näkökulmasta. Se, millaisina haastateltava kokivat suomalaiset, tuli esiin haastatteluissa. Erään haastateltavan kokemus oli, että suomalaiset eivät halua puhua muiden kanssa, vaikka joku haluaisikin heille puhua sekä suomalaiset koettiin tustumisen alussa ujommaksi kuin ulkomaalaiset.

Uusilehto (2014) on kirjoittanut Internet-artikkelissaan maahanmuuttajien näkemyksiä suomalaisista. Maahanmuuttajat olivat kuulleet, että suomalaiset ovat ujoja, hiljaisia, kylmiä ja töykeitä. Suomessa ollessaan maahanmuuttajat kertoivat mielipiteidensä muuttuneen, esimerkiksi ujous katosi suomalaiseen tutustuttua. Ujous liitettiin lisäksi suomalaisiin, jotka eivät matkusta ulkomailla. Ulkomaille matkustavat suomalaiset olivat avoimempia ja heidän kanssaan jutteleminen oli mahdollista. Kylmä ja töykeä suomalainen oli yhdysvaltalaisen maahanmuuttajan mielestä vä-

rä käsitys suomalaisen käytännöllisestä ja nöyrästä luonteesta. Irakilaisen maahanmuuttajan mielestä suomalaisen ennakkoluuloisuus ja välinpitämättömyys olivat hämmästyttäviä. Hänen kokemuksensa mukaan suomalainen ei välitä, jos ihminen makaa kadulla. Suomalaisten käytöksen muuttuminen kesän koittaessa on huomattu. Suomalaiset ovat avoimempia kesäaikaan ja he voivat vaikkapa jutella säästä tuntemattomien kanssa, kun taas talvella eivät välttämättä edes tervehti samassa talossa asuvia ihmisiä. (Uusitalo 2014)

Tutkimuksemme haastateltavat kokivat Suomen turvalliseksi maaksi ja turvallisuus oli ollut merkittävä tekijä Suomeen tulemisessa. Kunnioituksen puute kantaväestön puolelta kuitenkin selvästi heikensi turvallisuuden tunnetta ja aiheutti turhautumista. Tärkeää olisi edistää maahanmuuttajien ja kantaväestön yhteisiä kohtaamisia, mikä parantaisi maahanmuuttajien kotoutumista ja molemminpuolista turvallisuudentunnetta. Nurmi-Matongon (2014, 24–26) tutkimuksessa esiintyi haastateltavien oman maassaolo-oikeuden korostaminen sekä toive siitä, että saisi luotua ystävyyssuhteita kantaväestön kanssa.

Turvallisuuden tunne sekä hyvä kohtaaminen liittyvät osallisuuden määritelmään. Ilman niitä maahanmuuttaja voi tuntea itsensä torjutuksi, joka voi aiheuttaa vetäytymistä sekä vieraantumista yhteiskunnasta. Nämä taas kuuluvat osallisuuden vastakohtaan eli syrjäytymiseen. Haasteet vuorovaikutuksessa kantaväestön kanssa sekä turvattomuuden tunne ovat siis aina hyvinvointiin liittyviä seikkoja jotka huonontavat kotoutumisen onnistumista. (Raivio & Karjalainen 2012.)

Työ- ja elinkeinoministeriön (2016, 61–62) kotouttamisohjelmassa todetaan, että mediassa esiintyvä vihamielinen ja ennakkoluuloinen puhe huonontaa maahanmuuttajien turvallisuuden ja osallisuuden tunnetta. Olisi hyvä sekä kantaväestön että maahanmuuttajien vuoksi luoda positiivista ilmapiiriä, joka loisi matalampaa kynnystä kohtaamiseen ja osallisuuteen.

7.6 Aina kysytään, mutta koskaan ei tule muutosta

Haastattelun loppuvaiheessa esiin nousi mielenkiintoinen näkökulma, jonka lisäsimme mukaan johtopäätöksiin. Eräs haastateltava kommentoi, että aina maahanmuuttajilta kysytään ja heistä tehdään tutkimuksia, mutta kuitenkin mikään ei tunnu muuttuvan. Osa muista haastateltavista oli samaa mieltä.

Aina tehdään näitä [tutkimuksia] ja puhutaan ja sanotaan, mutta ei tapahdu mitään.

Näkökulmassa on otettava huomioon se, miten maahanmuuttajien käsitystä kehitystyön hitaudesta tai tehottomuudesta analysoidaan. Mielipiteet voivat muuttua matkan varrella, sillä haastateltavat olivat vasta ko-

toutumisen alkuvaiheessa. Näkökulma on kuitenkin merkittävä huomio siitä turhautumisen tunteesta, jota maahanmuuttajat kokevat palveluverkoston kehitystyön kanssa.

Merkittävä osa kehitystyötä olisi se, että maahanmuuttajien omat näkökulmat otetaan osaksi päätöksentekoa. Kuten Hämeenlinnan kotouttamisen toimintamallissa sanotaan, on olennaista kuulla nykyistä enemmän maahanmuuttajien omia näkemyksiä sekä mielipiteitä. Toimintamallissa painotetaan maahanmuuttajien mielipiteiden kuulemisen tärkeyttä eri vaiheissa; hankkeiden suunnittelussa, toteutuksessa sekä arvioinnissa. (Savileppä & Ekholm 2016, 21.)

Johtopäätöksenä tästä näkökulmasta on, että mielipiteiden kyselemisen lisäksi on hyvä muistaa kehitystyössä osallisuuden merkitys niin toteutuksen, arvioinnin kuin seurannan yhteydessä. Näin korostetaan muutosten näkyvyyttä. Maahanmuuttajan osallisuus kehitystyön eri vaiheissa voisi antaa hänelle kokemuksen omasta merkityksellisyydestään. Samalla voidaan saada monipuolisia ideoita kehittämiseen ja kehittymiseen. Maahanmuuttajien osallistaminen kehitystyöhön on myös yksi mahdollisuus mielekkääseen tekemiseen.

8 POHDINTA

Tutkimuksemme selvitti maahanmuuttajien näkemyksiä palvelutarpeista, jotka vaikuttavat heidän alkuvaiheen kotoutumiseensa. Tiivistettynä haastateltavien kokemuksissa esiintyivät työn ja opiskelupaikkojen saatavuuden parantaminen, monipuoliset kieliopinnot, mielekkään vapaa-ajan toiminnan mahdollistaminen, neuvonnan tärkeys sekä kantaväestön kanssa kohtaamisen merkitys.

Palvelumuotoihin tarvittaisiin esimerkiksi työelämän kanssa tehtävää yhteistyötä, johon yhdistyisi kielen opiskelu, sekä joustavampia ratkaisuja neuvonnan saatavuuteen ja tulkin palveluihin. Lisäksi kehitystä kaipaavat toimintaratkaisut, joissa kantaväestön kohtaaminen sekä kielen käyttäminen olisi helpompaa. Maksuttoman vapaa-ajantoiminnan kehittäminen olisi tärkeää, varsinkin maahanmuuttajalapsia ajatellen.

Tutkimuksesta todentuneet palveluntarpeet liittyvät osallisuuden käsitteeseen, jonka määrittelimme tarkemmin luvussa 3.5. Isolan (2017) mukaan osallisuus rakentuu vuorovaikutuksesta sekä elämän merkityksellisyydestä. Haastateltavamme kokivat työn osaksi hyvää elämää. Työn lisäksi osallisuuteen kuuluu mielekäs vapaa-ajan tekeminen. Haastattelemiemme maahanmuuttajien kokemukset kantaväestön kanssa kohtaamisesta ja palveluiden saatavuudesta liittyvät osallisuuteen, sillä syrjäytymisen riski on suurempi ilman toimivaa vuorovaikutusta. Osallisuuden merkitys kotoutumiseen on siis olennainen osa kokonaisuutta. Jos ei tule

kohdatuksi, perustarpeissa on puutteita tai elämä on merkityksetöntä, onko kotoutuminen mahdollista?

Tutkimuksemme taustalle kehittyi laaja lähdemateriaali, sillä omalle ammatillisuudellemme on tärkeää tutkia asioita monipuolisesti. Teoriatietoa kotouttamisesta ja maahanmuuttajista löytyi paljon, joten oli myös haastavaa saada teoriapohja koottua laajentamatta sitä liikaa. Haastatteluiden aikatauluttamisessa oli haasteita, mutta lopulta saimme tarpeeksi osallistujia sekä keskustelut heidän kanssaan olivat monipuolisia ja antoisia. Opinnäytetyön prosessi vahvisti omaa osaamistamme monikulttuurisen työn kentällä sekä antoi paljon uutta ajateltavaa aiheesta.

Kysymyksissä ja niiden toimivuudessa oli joitakin kehityskohtia haastatteluiden jälkeen. Vapaa-aika kysymykseen liittyvistä työnteon vastauksista olisimme voineet kysellä enemmän heidän näkemyksiään työn kuulumisesta vapaa-aikaan. Olisimme voineet jatkaa kysymystä pidemmälle ja selvittää tarkemmin, miksi työ kuului heidän vapaa-aikaansa ja miten he vapaa-ajan kokivat. Olisimme voineet lisäksi pysähtyä tarkentamaan yhden vastaajan kaipaamien ryhmätoimintojen mahdollista sisältöä.

Tutkimus onnistui odotetusti ja saimme hyvin tietoa siitä, mitä maahanmuuttajat kaipaavat alkuvaiheen palveluntarpeisiin. Tutkimustuloksissa nousseiden teemojen merkitystä mielestämme vahvisti se, että samat teemat esiintyivät eri vastaajilta sekä aikaisemmista tutkimuksista. Olimme ennen ryhmähaastattelua epävarmoja tunnin riittävytydestä, mutta aineiston keräämisen jälkeen tunti oli keskittymisen kannalta paras vaihtoehto teemojen läpikäyntiin. Lisäksi saimme tässä ajassa todella hyvin esiin tutkimuskysymystä tukevaa aineistoa. Yksilöhaastattelussa meillä ei ollut määriteltyä aikaa, vaan keskustelu eteni omalla painollaan.

8.1 Maahanmuuttajat ja työ

Tutkimuksen aikana pohdimme paljon esimerkiksi sitä, painotetaanko suomalaisessa työ kulttuurissa liikaa suomen kielen täydellistä osaamista, sillä kotoutumisen kannalta tärkeää olisi tukea kielen oppimista työn avulla. Opetushallitus (n.d.) kertoo, että Maahanmuuttajan on mahdollista opiskella suomen kieltä erillisenä S2-opetuksena. Sen tavoitteena on kehittää maahanmuuttajan monikielisyyttä, herätellä kiinnostus kielen kehittämiseen ja antaa työkaluja kielen kehittämiseen tulevaisuudessa.

Hämeenlinnan kaupunki (2015) kuvailee S2-opetusta kielen opetuksiksi, jonka tavoitteena on jatko-opintoja ja työelämää varten saatava riittävä kielitaito. Suomen kansalaisuutta hakiessa, S2-oppimäärän suorittamisella maahanmuuttaja voi osoittaa riittävän suomen kielen osaamisen. (Hämeenlinnan kaupunki 2015.) Opetushallitus (2008, 6–7, 9, 16) suosittelee S2- eli suomi toisena kielenä -opetuksen, sijoittamista äidinkielen tunteiden tilalle. Suomi toisena kielenä opetuksessa suositellaan käytettävän havainnollistamista. Tässä tarkoitetaan uusiin teemoihin tutustumista esi-

merkiksi kuvien sekä käsitekarttojen avulla. Sisältö rakennetaan kielitaidon kartoituksen perusteella ja tärkeää olisi luoda maahanmuuttajista samantasoisia kieliryhmiä.

Emme kartoittaneet tämän hetkisen S2-opetuksen riittävyyttä kielen opetuksessa Hämeenlinnan alueella, sillä tutkimuksemme tuloksissa tämä opetustapa ei noussut esiin keskusteluissa. Emme voi lähteä olettamaan, että juuri tämä olisi ollut osa maahanmuuttajien kielen opetusta, sillä Hämeenlinnan alueella kielen opetus voi lisäksi tapahtua eri toimipisteissä, kuten kerroimme luvussa 3.4.

Suomen kielen vaatimukset työpaikoissa vaihtelevat Työterveyslaitoksen vanhemman asiantuntijan Barbara Bergbomin mukaan. Joissakin ammattiryhmissä kielitaidolla on selkeät vaatimukset, kuten potilastyössä. Bergbom kertoo, että osa työnantajista vaatii kuitenkin hyvää kielitaitoa myös työtehtävissä, joissa hyvä suomen kielen osaaminen ei olisi välttämätöntä. Bergbom myös painottaa sitä, kuinka töihin päässeillä maahanmuuttajilla kielen opiskelun motivaatio on hyvää. Osa työnantajista tarjoaa kielikoulutusta työn ohella. (STT 2014.) Tästä herääkin kysymys, miten työllistää maahanmuuttajia? Suomen työllisyystilanne on haastava jo kantaväestölle, joten ratkaisujen täytyisi olla tasa-arvossa muiden työttömien kanssa.

Kansainvälistyminen tuottaa erilaisia kielellisiä tarpeita työelämään. Elinkeinoelämän keskusliiton (2010, 5–7) teettämässä henkilöstö- ja koulutustiedustelussa todetaan, että kansainvälistyminen on maailmanlaajuisesti muuttanut työelämää. Monipuolinen kielitaito nähdään osana ammattitaitoa ja esimerkiksi englannin kielen osaamisen merkitys on kasvanut työelämän kielivaatimuksissa. Kansainvälistymisen kasvaessa myös harvinaisempien kielten osaajia tarvitaan tulevaisuuden työelämässä.

Työnantaja saattaa työnhakutilanteessa syrjiä maahanmuuttajataustaista henkilöä vaatimalla häneltä täydellistä virallisen kielen hallintaa, vaikka työnkuva ei täydellistä kielitaitoa tarvitsisi. Tällä tavoin toimimalla karsitaan potentiaalisista työnhakijoista maahanmuuttajataustaiset henkilöt. Näin toimimalla työnantaja syyllistyy syrjintään. Syrjintää on kahdenlaista: välillistä ja välitöntä. Välillisessä syrjinnässä tilanne voi olla edellä mainitun kaltainen. Välittömällä syrjinnällä tarkoitetaan henkilön tai ryhmän eriarvoista kohtelua, joka perustuu kiellettyihin syrjintäperusteisiin joille ei ole kohtuullista perustetta. Eriarvoisen asemaan päätyminen voi olla lähtöisin jostakin menettelystä, käytännöstä tai päätöksestä. Syrjintä voi johtaa esimerkiksi syrjäytymiseen tai vaikuttaa syrjityn henkiseen hyvinvointiin. Pahimmassa tapauksessa syrjintä johtaa radikalisoitumiseen. (Makkonen 2003, 9, 11.)

Työn merkityksestä kotoutumiseen ja yhteiskunnan tulevaisuuden huoltovajeeseen, josta mainitsimme luvussa kaksi, keskusteluissamme oli myös ristiriitaista pohdintaa. Mietimme paljon esimerkiksi pakolaistaus-

taisten maahanmuuttajien mahdollisia traumaattisia kokemuksia ja niiden vaikutuksia ihmisten voimavaroihin ja työkykyyn. Haastatteluissa tuli esiin lisäksi joidenkin maahanmuuttajien tarve korostaa omaa oikeuttaan olla maassa. Pakolaistilanteessa mielestämme ainoa ehto maassa oloon ei kuitenkaan saa olla työn tekeminen, sillä pakolaisilla voi olla kokemuksiensa takia taustalla pahojakin traumoja. Pakolaisten vastaanottoon tulisi vaikuttaa eettisesti ajateltuna ihmisten hädän ja kärsimyksen ymmärtäminen ja parempien elämänolojen tarjoaminen.

Maahanmuuttajien mielenterveyden ongelmat voivat olla vaikeita huomata, sillä ne saattavat ilmetä eri tavoin kuin kantaväestöllä. Oireita voivat olla unettomuus, ahdistuneisuus, masennus, alakulo tai jopa fyysinen pahoinvointi tai erilaiset kivut. Mielenterveysongelmien taustalla voivat olla syrjintä, traumaattiset kokemukset, järkyttävät tapahtumat tai turvapaikanhakijoiden ja pakolaistaustaisten maahanmuuttajien haastava pakomatka. (THL 2017.) Esimerkiksi Lähi-idän maista tulevilla masennus- ja ahdistuneisuusoireet ovat yleisempiä kuin kantaväestöön kuuluvilla suomalaisilla. Mielenterveysongelmia esiintyy erityisesti ulkomaalaisryhmissä, joissa on paljon pakolaistaustaisia maahanmuuttajia (Koponen, Jokela, Skogberg, Castaneda, Suvisaari, Laatikainen & Koskinen 2015, 151, 160.) Mielenterveyden horjuttua päivittäinen arki voi olla haastavaa.

Työn ja kielen opiskelun yhdistäminen esimerkiksi työharjoitteluiden kautta mahdollistaisi maahanmuuttajien verkostoitumista. Maahanmuuttajien työmahdollisuuksien suunnittelussa olisi kuitenkin muistettava yksilökohtaiset ratkaisut. Tällöin toiminta olisi sellaista, mitä ihmiset haluaisivat tai pystyisivät tekemään, eikä työtoiminnasta muodostuisi pakonomaista. Työharjoittelussa tulisi ottaa huomioon myös oma halukkuus kielen oppimiseen.

Vuonna 2014 kerätyissä tutkimustuloksissa selviää, ulkomaalaistaustaisen väestön työkyvyn heikentyminen oli 36,6 %. Suomen koko väestöllä heikentynyttä työkykyä ilmeni 22, 5 % väestöstä. Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan taustaisilla maahanmuuttajilla työkyky oli heikentynyt 50,4 %. Osittain tai kokonaan työkyvyttömiä suomalaisten osalta ei ole saatavilla, mutta Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan työkyvyttömyyttä oli 22,2 %. Luvut ovat lähtöisin ulkomaalaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi -tutkimuksesta (UTH) sekä aikuisten terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimuksesta (ATH). Näissä tutkimuksissa ei ole kuitenkaan vielä huomioitu vuonna 2015 tulleita pakolaisia. (Rask, Sainio, Koponen & Koskinen 2015, 168; Tarkoma 2015, 3.)

8.2 Yhteistyön merkitys kotouttamispalveluissa

Järjestöjen roolin merkitys kotouttamistyössä todentui useasti eri teorialähteistä. Työ- ja elinkeinoministeriön (2016) kotouttamisohjelmassa kerrotaan, että järjestöillä on lisäksi merkittävä rooli asenneilmapiiriin vaikuttamisessa. Ohjelman mukaan yhtenä opetus- ja kulttuuriministeriön toimenpiteenä onkin tukea järjestöjen yhdenvertaisuustyötä. Kotout-

tamishjelmassa painotetaan myös, että vastaanottavan kunnan toimiva yhteistyö kolmannen sektorin kanssa on oleellinen asia kotouttamista edistävässä toiminnassa, koska silloin kuntaan tulevat pääsevät kiinnittymään toimintaan paremmin ja saavat vertaistukea. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016, 9, 53, 57.) Mielestämme on tärkeää, ettei neuvonta olisi ainoastaan yhden sektorin tehtävä. Yhteistyössä eri sektorien kanssa olisi mahdollista luoda toimivampi neuvontaverkosto.

Kuntien ja kolmannen sektorin palveluiden yhteistyöt ovat keskellä muutosprosessia. Resurssien niukkuuden takia kunnat ovat alkaneet yhä enemmän ottaa kolmannen sektorin toimijat huomioon palvelukokonaisuuksissa. (Lautiola 2013, 19.) Yhteiskuntainfossa esitettiin mielestämme hyvä näkökulma yhteistyöstä oppilaitosten kanssa. Oppilaitosten kanssa tehtävässä yhteistyötoiminnassa maahanmuuttajat pääsisivät kontaktiin kantaväestön kanssa. Yhteistä tekemistä vaikkapa ruuanlaiton yhteydessä tulisi keskustelujen perusteella lisätä. Maahanmuuttajien kotouttamisen lisäksi tärkeää olisi opettaa suomalaisia toimimaan yhdessä maahanmuuttajien kanssa.

Hyvä yhteistyö kunnan, järjestöjen ja muiden tahojen kanssa on osa ennaltaehkäisevää työmallia maahanmuuttajien kohdalla. Tutkimuksista esiin tulevat ongelmat kielen, työllistymisen ja kohtaamisen kanssa kannattaa ottaa vakavasti huomioon ja panostaa tehokkaisiin ratkaisuihin. Näkemyksemme mukaan on paljon helpompaa ja halvempaa tehdä ennaltaehkäiseviä ratkaisuja kuin korjata suurempia ongelmia jälkikäteen. Järjestötyö on mielestämme tärkeässä roolissa tässä, mutta tarvitaan myös tiiviimpää yhteistyötä ja kehittämistä kaikilta mahdollisilta tahoilta, jotta saataisiin kestäviä ratkaisuja ja tuloksia. Merkittävä osa työtä on lisäksi maahanmuuttajien omien näkemysten sekä osallisuuden painottaminen kehitystyön eri vaiheissa.

Eri organisaatioiden välisessä yhteistyössä merkittäviä tekijöitä on kartoittanut esimerkiksi Stakesin Hyvinvointivaltion rajat -hankkeen pohjalta koottu teos. Teoksessa organisaatioiden toimivaan yhteistyöhön on kuultava palveluiden saumattomuutta. Tällä tarkoitetaan palveluketjun sujuvaa etenemistä sekä tiedon kulkemista eri toimijoiden kesken. Saumaton palveluverkosto tukee sitä, että asiakkaalla on mahdollisuus saada tarvitsemansa palvelut oikea aikaisesti, vaikka niitä toteutetaan eri toimipaikoissa. (Teperi ym. 2006, 127.)

Vapaa-ajan mahdollisuuksia pohtiessamme löysimme hyvän näkökulman lehtiartikkelista. Vapaaottelija Makwan Amirkhani kertoo Aamulehden haastattelussaan (Ellilä 2017) omat keinonsa kotoutumiseksi. Hänen mielestään vastaanottokeskuksissa makoileville ihmisille tulisi laittaa urheiluun tai liikuntaan osallistuminen pakolliseksi. Maahanmuuttajan oman mielenkiinnon mukaan hän voisi lähteä mukaan urheiluseuran toimintaan. Maksu treenipaikasta voisi Amirkhanin mielestä olla esimerkiksi treenipaikan siivous. Liikunnan avulla maahanmuuttaja saisi suomalaisia

tuttavia ja sitä kautta kielitaito karttuisi. (Ellilä 2017, B3.) Meidän mielestämme ajatus treenipaikan käytöstä siivousta vastaan on hieno idea, jota voisi toteuttaa laajemmassakin mittakaavassa. Halvat tai maksuttomat harrastusmahdollisuudet olivat yksi haastatteluissa esiintyvistä maahanmuuttajien toiveista, joten Amirkhanin idea tukisi tätä. Toteutuakseen idea tarvitsisi eri urheilu- ja harrastusseurojen puolelta yhteistyöhalukkaita ihmisiä.

8.3 Jatkotutkimusideat

Opinnäytetyöprosessin aikana syntyi useita jatkotutkimusideoita. Yhtenä niistä pohdimme mahdollisuutta toiminnalliseen tutkimukseen, jossa kehitettäisiin yhteistyötä esimerkiksi Hämeen ammattikorkeakoulun, maahanmuuttajien ja kotouttamistyön välille. Taidelähtöinen yhteistoiminta loisi mahdollisuuksia maahanmuuttajien osallisuuteen, kantaväestön kanssa kohtaamiseen sekä opiskelijat saisivat kerättyä monikulttuurista osaamista. Yhteistyö voisi olla opiskelijoiden kanssa tapahtuvaa ryhmätoimintaa tai opiskelijoiden avulla järjestettävää toimintaa kaupunkilaisille, jossa yhdistyisi kohtaaminen eri kulttuurien kesken.

Hämeenlinnan kotouttamisen toimintamallissa esiteltiin vantaalainen Passi-projekti, jossa pyrittiin ehkäisemään ja ratkaisemaan nuorison välisiä riitoja. Malli olisi toimiva esimerkiksi kulttuurien välisten kohtaamisen haasteisiin. Toimintamallissa mietittiin samantapaisen toimintatavan tuomista Hämeenlinnaan ja siinä toivottiin kehitystyötä yhteisöjen ja viranomaisten muodostamien sovittelu- ja partiointitiimien rakentamiseen, josta mainitsimme jo luvussa 2.6. Tiimit olisivat ennaltaehkäisevä toimintamalli eri kulttuurien väliseen vuorovaikutukseen. Toimintamallissa ehdotettiin tiimien perustamista, jotta välttyttäisiin etnisten erimielisyyksien kärjistymiseltä. (Savileppä & Ekholm 2016, 27.) Mielestämme sovittelu- ja partiointitiimien vahvuutena olisi eri toimijoista muodostuva kokoonpano, kuten myös Hämeenlinnan toimintamallissa todetaan.

Eri toimijoilla tarkoitamme edustajia maahanmuuttajista, kantaväestön puolelta, viranomaisista sekä järjestöyöntekijöistä. Partiointitiimin toimintamuodon näemme enemmän liikkuvana työmuotona esimerkiksi eri puolilla kaupunkia. Emme lähteneet kuitenkaan määrittelemään mahdollista toimintamuotoa tarkemmin tutkimuksemme yhteydessä. Toimintamallin ideointi ja työtavan määrittely tarvitsisi monipuolisempaa tietoa Hämeenlinnan kaupungin, eri ammattilaisten, maahanmuuttajien ja kaupunkilaisten näkemysten pohjalta.

Sovittelutiimien näemme toimivan esimerkiksi koulujen yhteydessä, jolloin kulttuuriperäisten erimielisyyksien syntyessä tiimin tehtävänä olisi toimia neutraalina, sovittlevana osapuolena. Toki työmallin järjestämisessä on monia eri vaihtoehtoja ja sitä varmasti voi luovasti soveltaa erilaisiin tilanteisiin, jossa nähdään selkeitä kulttuuriperäisiä kohtaamisen ongelmia tai haasteita. Tämänkaltaista sovittelutiimin toimintaa on ollut

hieman eri kokoonpanolla esimerkiksi Viittakiven vastaanottokeskuksessa. Vastaanottokeskuksessa henkilökunta toimi sovittelutiimin osassa ja siellä toimintamallista oli hyviä kokemuksia.

Viittakiven vuosikirjassa kerrotaan vastaanottokeskuksessa haasteena olleen esimerkiksi eri kansallisuuksien jännitteet toisiaan kohtaan. Majoituksen kohdalla jouduttiin miettimään, menevätkö jännitteiden omaavat kansallisuudet eri kerroksiin vai laitettaisiinko heidät sekaisin kerroksiin toistensa kanssa. Lopulta he päätyivät ratkaisuun, jossa kansallisuudet ovat sekaisin ja heidän on tultava sopuun keskenään. Tästä pelättiin syntyvän konflikteja sekä erimielisyyksiä, mutta vastaanottokeskuksen mukaan omiin kerroksiin sijoittaminen tukisi epäsopua. Riidat ja konfliktit olivat väistämättömiä, mutta vähenivät ajan kuluessa ja lopulta loppuivat kokonaan. Riitoja ratkaistiin yhdessä henkilökunnan kanssa, jotka painottivat toisten kanssa toimeen tulemistä ja kunnioittamista, joita ilman Suomessa ei pärjää. Turvapaikanhakijat sopeutuivat ja ystävystyivät niiden kansallisuuksien kanssa, joiden kanssa he eivät alkuun kunnolla pystyneet toimimaan. (Lotsari 2017, 165.)

Toinen yhteistyötä painottava jatkotutkimusaihe voisi olla työyhteisöjen näkemysten selvittäminen maahanmuuttajien työllistämisestä. Tämä olisi tarpeellista selvittää, sillä näkemysten avulla olisi mahdollista tehdä korjausliike kohti monikulttuurisempaa työyhteisöä. Näin voidaan saada hyviä ideoita maahanmuuttajien työllistämiseen ja pohjaa esimerkiksi mahdollisten työharjoittelupaikkojen kartoittamiseen.

Vapaa-aika näyttäytyi erilaisessa valossa kuin alun perin ajattelimme. Tämän ajatuksen pohjalta olisi mielenkiintoista tutkia jatkokysymysaihetta siitä, miten maahanmuuttajat määrittelevät vapaa-aikansa. Onko maahanmuuttajille termi erilainen lähtömaassaan ja miten nämä näkökulmat eroavat suomalaisten vapaa-ajan määrittelystä. Lisäksi toinen, pois jäänyt tutkimuskysymyksemme järjestöjen roolin merkityksestä kotouttamistyössä, on tärkeä jatkotutkimusaihe.

Tutkimustyöstä kohtaan ilmeni myös ristiriitaisia ajatuksia. Tutkimukset ovat tärkeä osa yhteiskunnallista kehitystyötä ja niitä on tehty useita menneiden vuosien aikana. Monissa tutkimuksissa samat teemat esiintyvät yhä uudelleen. Esimerkiksi kielen opiskelu ja sen kehittäminen, työn ja opiskelupaikkojen saaminen sekä kantaväestön kanssa kohtaaminen tulivat vastaan tutkimuksemme aikana eri teorialiedoissa kuin myös haastatteluista kerätystä aineistosta.

Vuonna 2016 tehdyssä tutkimuksessa kartoitettiin 67 eri maan maahanmuuttajilta tietoa hyvinvoinnin eri osa-alueista. Samanlaisia haasteita todettiin niin muissa maissa kuin Suomessakin. Maahanmuuttajat tunsivat huonosti olevansa tervetulleita Suomeen. Vertailussa muihin maihin Suomi sijoittui vasta sijalle 52. Ystävien etsimisessä Suomi sijoittuu sijalle 59. ja kieleen liittyvissä hankaluuksissa Suomi oli sijalla 63. (Internations

2016, 24–27, 33–35.) Nämä aiheet ovat samanlaisia kohtaamisen ja kunnioituksen haasteita sekä kielitaitoon liittyvää ongelmaa mitä ilmeni myös tästä tutkimuksesta.

Eri tahot haluavat kehittää toimintaansa, mutta onnistutaanko siinä tarpeeksi hyvin? Haastattelemamme maahanmuuttajat olivat huomanneet kehittämistyön hitauden tai jopa olemattomuuden. Mielestämme kotoutumisen kehitystyö kaipaa nopeampia, innovatiivisempia ja tehokkaampia ratkaisuja, jotta välttyttäisiin esimerkiksi ylisukupolvisilta ongelmilta. Myös kehitystyön näkyväksi tekeminen on tärkeää.

Työ- ja elinkeinoministeriön (2016, 57) kotouttamisohjelman mukaan mahdollisuus rakentaa uusi elämä nopeasti lisää motivaatiota, ehkäisee turhautumista sekä edistää osallisuutta. Lisäksi se on inhimillistä. Siirto ja Hammar kirjoittavat, että turvapaikanhakijat ovat motivoituneita työn tekemiseen. Ihmisten osaamisesta löytyy suuri voimavara ja sen alihyödyntäminen ei hyödytä yhteiskuntaa. (Siirto & Hammar 2016, 206.) Uuden elämän rakentaminen nopeasti vaatii mielestämme monipuolisia ja joustavia palveluratkaisuja, moniammatillisuutta sekä tehokasta neuvontaa. Yksi merkittävä tekijä olisi eri toimijoiden sekä ihmisten välinen yhteistyö yhteisen hyvän eteen.

LÄHTEET

Aaltonen, S., Heinonen, J. & Valtonen, H. (2015). *Maahanmuuttajien palveluntarpeet ja yrittäjyyden edistäminen*. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 23/2015. Haettu 6.5.2017 osoitteesta

http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/74964/TEMjul_23_2015_web_27032015.pdf?sequence=1

Autio, E. (2016). ”Myös minun kulttuurissani on kauniita asioita, jotka haluan pitää.” Kulttuurien kohtaamista koskevat näkemykset ja akkulturaatioasenteet DIDAR-hankkeen dialogityöpajoissa. Pro gradu -tutkielma. Sosiaalityö. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Tampereen yliopisto. Haettu 6.5.2017 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201605271692>

Berry, J.W., Segall, M.H. & Kagitcibasi C. (1997). *Handbook of Cross-cultural Psychology. Social behavior and applications*. Boston: Allyn & Bacon. Haettu 2.9.2017 osoitteesta

<https://books.google.fi/books?id=ZOL7dwJKel8C&lpg=PA291&lr&hl=fi&pg=PP1#v=onepage&q&f=false>

Castaneda, A. (2017) Psyykkinen hyvinvointi kotoutumisen ytimessä. Maahanmuuttajien mielen hyvinvoinnin edistäminen -seminaari 19.9.2017, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Dublin III -asetus 2013/604. Haettu 1.9.2017 osoitteesta <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0604>

Elinkeinoelämän keskusliitto (2010). Työelämässä tarvitaan yhä useampia kieliä. EK:n henkilöstö- ja koulutustiedustelu 2009. Haettu 1.10.2017 osoitteesta https://ek.fi/wp-content/uploads/Henko2009_Tyoelamassa_tarvitaan_yha_useampia_kielia.pdf

Ellilä, T. (2017). ”Osaan aistia, mitä ihminen haluaa minusta”. *Aamulehti* 7.9.2017, B2–B3.

Geneven pakolaissopimus 1968/77. Pakolaisten oikeusasemaa koskeva yleissopimus. Haettu 30.8.2017 osoitteesta http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1968/19680077/19680077_2

Gothóni, R. & Siirto, U. (2016). Johdanto: Pakolaisuus muuttuvassa maailmassa. Teoksessa R. Gothóni & U. Siirto (toim.) *Pakolaisuudesta kotiin*. Helsinki: Gaudeamus, 9–18.

Hansen, S. & Holm, H. (2016). Kun kuntaan tulee pakolaisia. Teoksessa R. Gothóni & U. Siirto (toim.) *Pakolaisuudesta kotiin*. Helsinki: Gaudeamus, 159–187.

Hartonen, V. (2017). Tärkeät asiat ja ylpeydenaiheet. Teoksessa S. Lindstam (toim.) *Linnunpöntöstä terasseihin, laitosruoasta lampaan-pääsoppaan. Viittakiven vuosikirja 2015–2016*. Helsinki: Viittakivi Oy, 133–140.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.

Hämeen Setlementti ry (n.d.a). Hämeen Setlementti. Haettu 1.10.2017 osoitteesta <http://www.hameensetlementti.fi/hameen-setlementti/>

Hämeen Setlementti ry (n.d.b). TyöPolku-hanke. Haettu 19.8.2017 osoitteesta <http://www.hameensetlementti.fi/toimialat/tyollistymista-ja-kotoutumista-t/tyopolku-hanke/>

Hämeen Setlementti ry (n.d.c). Hämeen setlementti ry:n toimialat ovat:. Haettu 6.5.2017 osoitteesta <http://www.hameensetlementti.fi/toimialat/>

Hämeenlinnan kaupunki (2015). Suomi toisena kielenä (S2). Haettu 30.9.2017 osoitteesta <http://www.hameenlinna.fi/Palvelut/Koulut-ja-opetus/Maahanmuuttajaopetus/S2-opetus/>

Hämeenlinnan kaupunki (2016a). Tilastotietoa. Tilastotietoja maahanmuutosta Hämeenlinnassa. Haettu 3.9.2017 osoitteesta <http://www.hameenlinna.fi/Palvelut/Maahanmuutto/Maahanmuuttotyo/Tilastoja/>

Hämeenlinnan kaupunki (2016b). Suomen kielen opiskelu. Haettu 3.9.2017 osoitteesta <http://www.hameenlinna.fi/Palvelut/Maahanmuutto/Maahanmuuttajille/Suomen-kielen-koulutus/Suomen-kielen-koulutus/>

Hämeenlinnan kaupunki (2017a). Turvapaikanhakijat Hämeenlinnassa. Haettu 3.9.2017 osoitteesta <http://www.hameenlinna.fi/Kaupunki-info/Viestinta/Tiedotteet/Turvapaikanhakijatilanne-Hameenlinnassa/>

Hämeenlinnan kaupunki (2017b). Maahanmuuttajat. Haettu 3.9.2017 osoitteesta <http://www.hameenlinna.fi/Palvelut/Maahanmuutto/>

Hämeenlinnan kaupunki (2017d). Palvelujen kehittämishankkeet. Haettu 3.9.2017 osoitteesta <http://www.hameenlinna.fi/Kaupunki-info/Kehittyva-kaupunki/Kehittamishankkeet1/Sosiaalityon-ja-henkisen-hyvinvoinnin-palveluiden-kehittamishankkeet/>

Hämeenlinnan kaupunki (2017c). Pakolaisten vastaanotto. Haettu 3.9.2017 osoitteesta <http://www.hameenlinna.fi/Palvelut/Maahanmuutto/Kansainvalinen-suojelu/>

Hämeenlinnan kumppanuustalo (n.d.). Hämeenlinnan kumppanuustalo. Haettu 6.5.2017 osoitteesta <https://www.hameenlinnankumppanuustalo.fi/yhdistykset/kumppanuustalon-toimijat/>

Infopankki (2017). Turvapaikanhakija. Haettu 3.9.2017 osoitteesta <http://www.infopankki.fi/fi/muutto-suomeen/olen-/turvapaikanhakija>

Internations (2016). The World Through Expat Eyes. Haettu 8.9.2017 osoitteesta https://inassets1-internationsgmbh.netdna-ssl.com/static/bundles/internationsexpatinsider/pdf/expat_insider_2016_the_internations_survey.pdf

Isola, A. (2017) Osallisuus, kotoutuminen ja hyvinvointi kuuluvat yhteen - miten osallisuustyötä tehdään ja johdetaan. Maahanmuuttajien mielen hyvinvoinnin edistäminen –seminaari 19.9.2017, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Kaarlampi, S. & Sampakoski, E. (2011). *Korkeasti koulutettujen maahanmuuttajien kokemuksia työllistymisestä Kanta-Hämeessä*. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Hämeen ammattikorkeakoulu. Haettu 14.8.2017 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2011111614612>

Kananen, J. (2014). Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kerola, J. (2016). Presidentti Koivisto salli inkerinsuomalaisten tulla – Tunteita herättänyt paluumuutto päättyy. *Aamulehti*. Haettu 7.5.2017 osoitteesta <https://www.aamulehti.fi/kotimaa/presidentti-koivisto-salli-inkerinsuomalaisten-tulla-tunteita-herattanyt-paluumuutto-paattyy-23643998/>

Koponen, P., Jokela, S., Skogberg, N., Castaneda, A., Suvisaari, J., Laatikainen, T. & Koskinen, S. (2015). Ulkomaalaistaustaiset kokevat terveytensä hyväksi, mutta terveysongelmien yleisyydessä on suuria eroja. *Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014*, 151–162. Tilastokeskus. Haettu 1.10.2017 osoitteesta http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf

Korhonen, V. & Puukaari, S. (2013). *Monikulttuurinen ohjaus- ja neuvontatyö*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Koulutuskuntayhtymä Tavastia (n.d.a). Rakennetaan hyvää alkua Hämeessä. Haettu 1.10.2017 osoitteesta <https://www.kktavastia.fi/hyva-alku-hameessa/>

Koulutuskuntayhtymä Tavastia (n.d.b). Aikuisten maahanmuuttajien perusopetukseen valmistava opetus. Haettu 2.9.2017 osoitteesta <https://www.kktavastia.fi/ammattiopisto-aikuiset/aikuisten-maahanmuuttajien-perusopetukseen-valmistava-opetus/>

Koulutuskuntayhtymä Tavastia (n.d.c). Aikuisten maahanmuuttajien perusopetus. Haettu 2.9.2017 osoitteesta <https://www.kktavastia.fi/ammattiopisto-aikuiset/aikuisten-maahanmuuttajien-perusopetus/>

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 2000/812. Haettu 30.9.2017 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=laki%20sosiaalihuollon%20asiakkaan%20asemasta>

Laki kotoutumisen edistämisestä 2010/1386. Haettu 5.5.2017 osoitteesta <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>

Lautiola, H. (2013). Kumppanuutta kotouttamisen kentillä, esimerkkejä järjestöjen ja viranomaisten yhteistyöstä kotouttamisessa. Helsinki: Suomen kulttuurirahasto. Haettu 6.5.2017 osoitteesta https://jarjestohautomo-fi-bin.directo.fi/@Bin/56084f7ee9f4a7e7319faf9bb5c1e243/1504290990/application/pdf/604319/Kumppanuutta_kotouttamisen_kentilla.pdf

Leemann, L. & Hämäläinen, R.-M. (2015). *Matalan kynnyksen palvelut. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke Sokra*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu 11.9.2017 osoitteesta https://www.thl.fi/documents/10531/1787240/Tietopaketti_Matalan_Kynnyksen_Palvelut.pdf/8bc8490c-c2e2-4ad5-ada8-0ce8df65435e

Liukkonen, M. & Feirikki, E. (2009). Arjen palapeli. Palveluohjaus korvaushoidon tukena. Helsinki: Etelä-Suomen lääninhallitus & Helsingin kaupunki. Haettu 1.9.2017 osoitteesta <http://docplayer.fi/5735861-Opas-arjen-palapeli-palveluohjaus-korvaushoidon-tukena.html>

Lotsari, T. (2017). Jännitteistä ystävyyteen. Teoksessa S. Lindstam (toim.) *Linnunpöytästä terasseihin, laitospöydästä lampaanpöydään. Viittakiven vuosikirja 2015–2016*. Helsinki: Viittakivi Oy, 165.

Maahanmuuttovirasto (2017). Maahanmuuttoviraston vuoden 2016 tilastot: päätöksiä tehtiin ennätysmäärä. Haettu 19.8.2017 osoitteesta http://www.migri.fi/medialle/tiedotteet/lehdistotiedotteet/lehdistotiedotteet/1/0/maahanmuuttoviraston_vuoden_2016_tilastot_paatoksia_tehtiin_ennatysmaara_71657

Maahanmuuttovirasto (n.d.a). Sanasto. Haettu 4.5.2017 osoitteesta <http://www.migri.fi/medialle/sanasto>

Maahanmuuttovirasto (n.d.b). Kansainvälistä suojelua koskevat päätökset. Haettu 4.5.2017 osoitteesta http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/paatos/turvapaikka_ja_kansainv%C3%A4linen_suojelu

Maahanmuuttovirasto (n.d.c). Turvapaikkahakemuksen jättäminen. Haettu 4.5.2017 osoitteesta http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/hakemuksen_jattaminen

Maahanmuuttovirasto (n.d.d). Turvapaikkapuhuttelu. Haettu 4.5.2017 osoitteesta http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/turvapaikkapuhuttelu

Maahanmuuttovirasto (n.d.e). Turvapaikkahakemuksen käsittely. Haettu 5.5.2017 osoitteesta http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/hakemuksen_kasittely

Maahanmuuttovirasto (n.d.f). Nopeutettu menettely. Haettu 5.5.2017 osoitteesta http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/hakemuksen_kasittely/nopeutettu_menettely

Maahanmuuttovirasto (n.d.g). Tutkimatta jättäminen. Haettu 5.5.2017 osoitteesta http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/hakemuksen_kasittely/tutkimatta_jattaminen

Maahanmuuttovirasto (n.d.h). Käännyttäminen. Haettu 5.5.2017 osoitteesta http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/paatos/kaannyttaminen

Maahanmuuttovirasto (n.d.i). Kuntaan muuttaminen oleskeluluvan saamisen jälkeen. Haettu 5.5.2017 osoitteesta http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/turvapaikan_hakeminen/kuntaan_muuttaminen

Maahanmuuttovirasto (n.d.j). Turvapaikanhakijoiden vastaanottotoiminta Suomessa. Haettu 5.5.2017 osoitteesta
http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/vastaanottotoiminta

Maahanmuuttovirasto (n.d.k). Vastaanottokeskuksia on eri puolella Suomea. Haettu 5.5.2017 osoitteesta
http://www.migri.fi/turvapaikka_suomesta/vastaanottotoiminta/vastaanottokeskukset

Maahanmuuttovirasto (n.d.l). Lainsäädäntö. Haettu 1.9.2017 osoitteesta
http://www.migri.fi/tietoa_muualla/lainsaadanto

Makkonen, T. (2003). *Syrjinnän vastainen käsikirja*. International Organization for Migration. Regional Office for the Baltic and Nordic States. Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö IOM. Baltian ja Pohjoismaiden alue-toimisto. Vammala: Vammalan kirjapaino. Haettu 11.9.2017 osoitteesta
https://yhdenvertaisuus-fi-bin.directo.fi/@Bin/276c3c2f04ff004bf8cddab297db6098/1505150245/application/pdf/114953/finnish_anti-discrimination_handbook_full.pdf

Malminen, U. (2014). Maahanmuuttajayrittäjät: Miksi Suomessa maksetaan kotona istumisesta? *Yle-uutiset*. 4.6.2014. Haettu 12.8.2017 osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-7279245>

Mandalios, M., Nummela, S., Roininen, E. & Sipilä, J. (2011). *Matkalla Suomessa, maahanmuuttanut ohjauksella kotoutumaan*. Helsinki: Helsingin aikuisopisto.

Martikainen, T. (2011). *Suomi Remix*. Helsinki: Like Kustannus Oy.

STT (2014). Työnantajat vaativat suomen kielen taitoa, vaikka sitä ei työssä tarvita. *MTV*. 3.1.2014. Haettu 3.10.2017 osoitteesta
https://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/tyonantajat-vaativat-maahanmuuttajilta-suomen-kielen-taitoa-yleisesti/2477366#gs.jgM_QbU

Nurmi-Matongo (2014). "We are confused". Turvapaikanhakijoina Suomeen saapuneiden maahanmuuttajien kokemuksia kuntaan kotoutumisesta ja suomen kielen oppimisen merkityksestä. Opinnäytetyö. Sosiaalialan koulutusohjelma. Hämeen ammattikorkeakoulu. Haettu 14.8.2017 osoitteesta <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014121620040>

Opetushallitus (2008). Suomen sanoin – moni tavoin. Suomi toisena kieleenä perusopetuksessa. S2. Haettu 1.10.2017 osoitteesta
http://www.oph.fi/download/121984_S2_perusopetuksessa_esite_2008.pdf

Opetushallitus (n.d). Usein kysyttyä: Perusopetuksen suomi toisena kiele-
nä ja kirjallisuus -oppimäärä. Haettu 3.10.2017 osoitteesta
[http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/kieli-
_ja_kulttuuriryhmat/maahanmuuttajataustaiset_oppilaat/perusopetukse
n_s2_oppimaara/103/0/mika_on_s2-oppimaaran_tehtava](http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/perusopetus/kieli-
_ja_kulttuuriryhmat/maahanmuuttajataustaiset_oppilaat/perusopetukse
n_s2_oppimaara/103/0/mika_on_s2-oppimaaran_tehtava)

Pakolaisneuvonta ry (2017). Turvapaikkamenettely Suomessa. Haettu
30.8.2017 osoitteesta <http://www.pakolaisneuvonta.fi/?lid=35>

Partanen, S. (2010). *Vapaa-ajan toiminnan merkitys maahanmuuttaja-
naisten hyvinvoinnille – esimerkkinä monikulttuurinen käsityökerho.*
Opinnäytetyö. Toimintaterapian koulutusohjelma. Saimaan ammattikor-
keakoulu. Haettu 1.10.2017 osoitteesta [http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-
2010060311335](http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-
2010060311335)

Piikkilä, T. & Saarinen, A. (2010). *”Mustako ammattiin?” Hämeenlinnan
seudun maahanmuuttajien toiveita ammatilliselle koulutukselle.* Opinnäy-
tetyö. Ammatillinen opettajankoulutus. Hämeen ammattikorkeakoulu.
Haettu 19.8.2017 osoitteesta [http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-
201005189741](http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-
201005189741)

Raivio, H. & Karjalainen, J. (2013). Osallisuus ei ole keino tai väline, palve-
lut ovat! Teoksessa T. Era (toim.) *Osallisuus oikeutta vai pakkoa?* Jyväsky-
lä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 12–34. Haettu 1.10.2017 osoitteesta
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-280-6>

Rask, S., Sainio, P., Koponen, P. & Koskinen, S. (2015). Toimintakyky ja
työkyky. Työ- ja toimintakyvyssä suuria eroja ulkomaalaistaustaisten
ryhmien välillä. *Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomes-
sa 2014*, 163–170. Tilastokeskus. Haettu 1.10.2017 osoitteesta
[http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201
500_2015_16163_net.pdf](http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201
500_2015_16163_net.pdf)

Ruusuvuori, J., Tiittula L. (2005) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuoro-
vaikutus. Tampere: Vastapaino.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006a). Strukturoitu ja puo-
listrukturoitu haastattelu. KvaliMOTV. Haettu 9.9.2017 osoitteesta
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_3.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006b). Teemahaastattelu.
KvaliMOTV. Haettu 14.8.2017 osoitteesta
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006c). Teemoittelu. Kvali-
MOTV. Haettu 31.8.2017 osoitteesta
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2006d). Reliabiliteetti. Kvali-MOTV. Haettu 28.9. osoitteesta

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_2.html

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. (2009). Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja. Tampere: Tampereen yliopisto. Haettu 14.8.2017 osoitteesta

http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf

Sarjanoja, H. (2017). Esipuhe. Teoksessa S. Lindstam (toim.) Linnunpöntöstä terasseihin, laitosruoasta lampaanpääsoppaan. Viittakiven vuosikirja 2015–2016. Helsinki: Viittakivi Oy, 4–5.

Savileppä, A. & Ekholm, E. (2016). *Kansainvälistyvä Hämeenlinna. Toimintamalli maahanmuuttajien kotouttamiseksi 2016-2020*. Hämeenlinnan kaupunki. Haettu 6.5.2017 osoitteesta

http://www.hameenlinna.fi/pages/388584/Toimintamalli%20maahanmuuttajien%20kottouttamiseksi%202016_2020.pdf

Schubert, C. (2013). Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa A. Alitolppa-Niitamo, S. Fågel & M. Säävälä (toim.) *Olemme muuttaneet - ja kotoudumme, maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä*. Helsinki: Väestöliitto, 63–77. Haettu 5.5.2017 osoitteesta

https://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/50aebc055e68770d7ef3e21d27e471d2/1493904151/application/pdf/4715338/Olemme%20muuttaneet%20-%20ja%20kotoudumme_final%202608%20%283%29.pdf

Seppä, E. (2017). Opinnäytetyöstämme. Sähköpostiviesti tekijälle 28.4.2017.

Siirto, U. & Hammar, S. (2016). Kotouttava työ pakolaisina Suomeen muuttaneiden parissa. Teoksessa R. Gothóni & U. Siirto (toim.) *Pakolaisuudesta kotiin*. Helsinki: Gaudeamus, 189–210.

Sisäministeriö (2015). Maahanmuuton ja kotouttamisen suunta 2011–2014. Sisäministeriön julkaisu 2/2015. Työ- ja elinkeinoministeriö. Haettu 2.9.2017 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-012-4>

Sisäministeriö (n.d.a). Pakolainen pakenee vainoa kotimaassaan. Haettu 4.5.2017 osoitteesta

<http://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>

Sisäministeriö (n.d.b). Kiintiöpakolaisten vastaanotto on tapa auttaa todellisessa hädässä olevia. Haettu 4.5.2017 osoitteesta

<http://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset/kiintiopakolaiset>

Sisäministeriö (n.d.c). Usein kysytyt kysymykset turvapaikanhakijoista. Kuinka kauan turvapaikkapäätöksen tekeminen kestää? Haettu 30.8.2017 osoitteesta <http://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset/ukk>

Suomen pakolaisapu (n.d.a). Pakolaisuus Suomessa. Haettu 19.8.2017 osoitteesta <http://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/pakolaisuus-suomessa/>

Suomen pakolaisapu (n.d.b). Kotoutumisen edistäminen. Haettu 12.8.2017 osoitteesta <http://pakolaisapu.fi/pakolaisuus/ratkaisut/kotoutumisen-edistaminen/>

Suomen Punainen Risti (n.d.). Turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten vastaanotto. Haettu 5.5.2017 osoitteesta <https://www.punainenristi.fi/tutustu-punaiseen-ristiin/tyomme-suomessa/turvapaikanhakijoiden-pakolaisten-vastaanotto>

Suomisanakirja (n.d.) Akkulturaatio. Haettu 3.10.2017 osoitteesta <https://www.suomisanakirja.fi/akkulturaatio>

Taala, E. (2017). Opinnäytetyöstä. Sähköpostiviesti tekijälle 9.8.2017.

Tarkoma, J. (2015). Esipuhe. *Ulkomaista syntyperää olevien työ ja hyvinvointi Suomessa 2014*, 3–4. Tilastokeskus. Haettu 1.10.2017 osoitteesta http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/yyti_uso_201500_2015_16163_net.pdf

Teperi, J., Vuorenkoski, L., Manderbacka, K., Ollila, E. & Keskimäki, I. (2006). *Riittävät palvelut kaikille. Näkökulmia yhdenvertaisuuteen sosiaali- ja terveydenhuollossa*. Hyvinvointivaltion rajat -hanke. Helsinki: Stakes

THL (2017). Maahanmuuttajien mielenterveys. Haettu 1.10.2017 osoitteesta <https://www.thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/maahanmuuttajien-terveys-ja-hyvinvointi/maahanmuuttajien-mielenterveys>

Tieteen termipankki (2017). Etiikka | moraalifilosofia | moraali | moraalitiede | moraaliteoria. Haettu 26.9.2017 osoitteesta <http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:etiikka>

Tilastokeskus (n.d.). Maahanmuuttajat ja kotoutuminen. Haettu 28.8.2017 osoitteesta <http://www.tilastokeskus.fi/tup/maahanmuutto/index.html>

Tuomisto, K., Tiittala, P., Helve, O., & Vuori, J. (2016). *Turvapaikanhakijoiden sekä oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneiden kunnalliset sote-palvelut. Kuntakyselyn tulokset*. Raportti 18/2016. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu 6.5.2017 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-747-3>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (2009). Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi. Helsinki. Haettu 26.9.2017 osoitteesta <http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/eettisetperiaatteet.pdf>

Työ- ja elinkeinoministeriö (2016). Valtion kotouttamisohjelma vuosille 2016-2019 ja Valtion periaatepäätös valtion kotouttamisohjelmasta. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 45/2016. Haettu 22.8.2017 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-179-1>

Työ- ja elinkeinoministeriö (2017). Maahanmuuttajien kotoutumispalvelut. Haettu 6.5.2017 osoitteesta http://www.te-palvelut.fi/te/fi/tyonhakijalle/tukea_tyollistymiseen/kotoutumispalvelut/index.html

Ulkomaalaislaki 2004/301. Haettu 2.9.2017 osoitteesta <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301#L4P50>

UNHCR (2015). Worldwide displacement hits all-time high as war and persecution increase. Haettu 30.8.2017 osoitteesta <http://www.unhcr.org/news/latest/2015/6/558193896/worldwide-displacement-hits-all-time-high-war-persecution-increase.html>

UNHCR (2016a). Global Trends Forced Displacement in 2015. Haettu 7.9.2017 osoitteesta <http://www.unhcr.org/576408cd7>

UNHCR (2016b). The UN Refugee Agency. About us. Haettu 12.8.2017 osoitteesta <http://www.unhcr.org/neu/143-about-unhcr-in-northern-europe.html>

UNHCR (2017). History of UNHCR. Haettu 4.10.2017 osoitteesta <http://www.unhcr.org/history-of-unhcr.html>

Uusilehto, J. (2014). Hiljainen pohjoisen kansa – näin ulkomaalaiset ajattelevat suomalaisista. *Yhteishyvä*. Haettu 11.9.2017 osoitteesta <https://www.yhteishyva.fi/hyva-olo/hiljainen-pohjoisen-kansa--nain-ulkomaalaiset-ajattelevat-suomalaisista/05407079>

Viittakivi Oy (n.d). Viittakivi. Haettu 14.8.2017 osoitteesta <https://www.viittakivi.fi/tarinamme/>

Viittakivi Oy (2017a). ”Heillä oli oppimisen nälkä”. ”They were hungry for learning”. Teoksessa S. Lindstam (toim.) *Linnunpöntöstä terasseihin, laitusruoasta lampaanpääsoppaan. Viittakiven vuosikirja 2015–2016*. Helsinki: Viittakivi Oy, 69–83.

Viittakivi Oy (2017b). Ihmisarvoista työtä tarjolla. Worthwhile work activities. Teoksessa S. Lindstam (toim.) *Linnunpöntöstä terasseihin, laitusruoasta lampaanpääsoppaan. Viittakiven vuosikirja 2015–2016*. Helsinki: Viittakivi Oy, 85–93.

Väestöliitto (n.d.). Maahanmuuttajien määrä. Koonnut A. Miettinen. Päivittänyt J. Salo. Haettu 30.8.2017 osoitteesta
http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/

Wilhelmsson, N. (2010). Osaamisen määrittely. Teoksessa T. Seppälä & N. Wilhelmsson (toim.) *Maahanmuuttajan osaamisen tunnistaminen. Maahanmuuttajataustaisen opintoihin hakeutuvan osaamisen tunnistaminen toisen asteen koulutuksessa*. Helsinki: Helsingin yliopisto, koulutus- ja kehittämiskeskus Palmenia, 10–31. Haettu 1.10.2017 osoitteesta
<http://blogs.helsinki.fi/koulutuksesta-tyoelamaan/files/2010/11/Maahanmuuttajan-osaamisen-tunnistaminen-Palmenian-julkaisu-2010.pdf>

Ylikerälä, S., Sjöblom, T., Fjällström, E., Hyytiä, J., Leander, E., Tauro, T. & Vartiainen-Ora, P. (n.d.). *Hämeenlinnan monikulttuurisuusohjelma 2012–2015*. Hämeenlinnan kaupunki. Haettu 6.5.2017 osoitteesta
<http://kotouttaminen.fi/documents/3464316/4353156/hameenlinna-monikulttuurisuusohjelma-2012-2015.pdf/efebf14e-c3d2-4d0c-8416-468f46d333bd>

HAASTATTELUN KYSYMYKSET

Questions:

1. Who are you? (name, age...) How are you?
2. How long have you lived in Finland? Do you live alone or with the family?
3. Services or other activities that you have been involved with? (in Hämeenlinna)
4. How do you relax/what do you do in free time?
5. What kind of joint action would you like to attend? (Group activities in Hämeenlinna)
6. What are the three things you value in life?
7. What support or assistance do you feel at the moment you need? Do you know where to get it or ask help?
8. Three wishes of how would you like to promote Hämeenlinna's immigrants integration?

Kysymykset:

1. Kuka olet? (nimi, ikä yms.) Mitä sinulle kuuluu?
2. Kuinka kauan olet asunut Suomessa? Asutko yksi vai perheen kanssa?
3. Palveluita tai toimintaa, joissa olet ollut mukana?
4. Miten rentoudut/vietät vapaa-aikaa?
5. Millaiseen yhteiseen toimintaan osallistut mielelläsi?
6. Mitkä asiat ovat elämässä tärkeitä/elämän 3 arvoa.
7. Tämänhetkinen avuntarve sekä tietämys siitä, mistä apua/tukea/informaatiota voi hakea?
8. Kolme toivetta siitä, miten edistäisin Hämeenlinnan maahanmuuttajien kotoutumista?

FACEBOOK ILMOITUS HAASTATTELUSTA SUOMEKSI JA ENGLANNIKSI

Moikka Hämeenlinna!

Opiskelemme sosionomiksi HAMK:ssa ja olemme tekemässä opinnäyte-työtä, joka kohdistuu Hämeenlinnasta oleskeluluvan ja kuntapaikan saaneisiin pakolaisiin. Aiheemme on maahanmuuttajien alkuvaiheiden palveluiden kartoittaminen ja kehittäminen. Etsimme haastatteluun maahanmuuttajia ja ajattelimme kokeilla, jospa tämän ryhmän kautta heidän löytäminen onnistuisi. Toiveissamme on löytää myös niitä maahanmuuttajia, jotka eivät käy esimerkiksi Kumppanuustalolla. Näillä näkymin tulkin käyttö olisi mahdollista, joten haastateltavien ei tarvitse osata suomea. Mikäli tiedät jonkun, jota tämä saattaisi kiinnostaa, olisiko mahdollista viedä tietoa eteenpäin? Yhteyttä voi ottaa _____. Haastattelut tehdään kesän aikana.

Terveisin Marika Suonsivu ja Riikka Nummi

Hello Hämeenlinna!

We are studying social work at HAMK, and we are doing a bachelor's thesis on refugees who have obtained a residence permit and a municipality seat in Hämeenlinna. Our topic is the mapping and development of early-stage services for immigrants. We are looking for immigrants to interview and we were thinking of trying to find them through this group. We also hope to find immigrants who do not visit, for example, Kumppanuustalo (the Partnership House). At this stage, the use of an interpreter seems to be possible, so the interviewees would not need to know Finnish. If you know someone who might be interested, would it be possible to convey the information forward? You can make contact with _____. Interviews are conducted during this summer.

Best regards, Marika Suonsivu and Riikka Nummi

FACEBOOK ILMOITUS HAASTATTELUSTA ARABIAKSI

السلام، هامينلينا

نحن مجموعة طلاب من جامعة العلوم التطبيقية بمدينة هامينلينا "HAMK" مهتمين بدراسة العمل الاجتماعي ونعدّ فيه أطروحة البكالوريوس "bachelor's thesis" حول اللاجئين، الذين حصلوا على تصريح إقامة ببلدية هامينلينا. فموضوع أطروحتنا يتمحور حول: تطوير خدمات المراحل المبكرة المقدمة للمهاجرين الوافدين لهامينلينا؛ لذلك نحن نبحث عن إجراء مقابلات تواصلية مع المهاجرين، وفكرنا أن نتواصل معهم من خلال مجموعتكم "Hämeenlinna" لمقابلتهم، ومقابلة حتى من لا يرتادون مجموعتكم وبإلى الفضاءات الاجتماعية الخاصة بالمهاجرين، شأن كومانوستالو. "Kumppanuustalo"

ونشير، بأن إمكانية استخدام مترجم فوري في مقابلاتنا مع المهاجرين واردة، وذلك حتى يتسنى لمن لا يجيد منهم اللغة الفنلندية أن يتواصل معنا بسهولة.

لذلك، إذا كنتم تعرفون شخصا قد يكون مهتما بالتواصل معنا بشأن المهاجرين الوافدين لهامينلينا، فيمكنكم الاتصال بنا على العنوان

التالي: riikka.nummi@student.hamk.fi

إجراء المقابلات سيتم خلال هذا الصيف.

مع أطيب التحيات Marika Suonsivu & Riikka Nummi

TUTKIMUSLUPA HAASTATELTAVILTA

Opinnäytetyö 2017/HAMK sosiaali- ja sosionomin tutkinto
Marika Suonsivu ja Riikka Nummi

TUTKIMUSLUPA/PERMISSION FOR INTERVIEW

Tämä lupa on Riikka Nummen ja Marika Suonsivun opinnäytetyön haastatteluiden aineistonkeräämistä varten. Me emme kerro opinnäytetyössämme haastateltavista yksityisiä tai tunnistettavia tietoja. Kaikki tiedot ovat luottamuksellisia.

This permission is for Riikka Nummi's and Marika Suonsivu's thesis. We collect materials for our thesis. We do not tell any details or identifiable information about interviewee in our thesis. All information is confidential.

Nauhoitamme haastattelut. Haastatteluissa nauhoittamamme tiedot poistetaan analysoinnin jälkeen. We record the interviews. After analyzing the information those will be deleted.

Minä _____ annan lupani siihen, että haastattelu nauhoitetaan sekä haastattelussani antamiani tietoja saa käyttää tutkimuksessa. I ... give my permission for the interview to be recorded and the information I provide in my interview may be used in the study.

Päivämäärä ja paikka / Date and place

Allekirjoitus ja nimen selvennys / Signature and clarify the name

Kiitos osallistumisesta! Thank you for your participating!